

Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Clubul Literar „Homo Aestheticus”

LECTURA

ȘI SCĂRILE

CULEGERE DE ARTICOLE

Volumul III

Chișinău • 2023

CZU 028(082)

L 37

Director general: Elena Pintilei

Consultant științific, prefață: Ludmila Corghenci

Coordonator de ediție: Victoria Vasilica

Redactor: Ludmila Șimanschi

Traducerea rezumatelor în engleză: Elina Bolgarina

Coperta: Cristina Ceoinac (după desenul „Păun” de Iulian Filip)

Procesare computerizată: Diana Odobescu

Lucrarea a fost aprobată spre editare în cadrul ședinței Consiliului redacțional al BNRM (proces-verbal nr. 4, din 17 noiembrie 2022).
Răspunderea asupra conținutului materialelor revine în întregime autorilor

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

Lectura și scările : Culegere de articole / Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Clubul Literar „Homo Aestheticus” ; director general: Elena Pintilei ; consultant științific, prefață: Ludmila Corghenci ; coordonator de ediție: Victoria Vasilica. – Chișinău : BNRM, 2023 (Primex-Com) – . – ISBN 978-9975-3510-1-0. Vol. 3. – 2023. – 163 p. : fig., fot., tab. – Pref., rez. paral.: lb. rom., engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 10 ex. – ISBN 978-9975-119-58-0.

028(082)

L 37

ISBN 978-9975-3510-1-0

ISBN 978-9975-3510-2-7

Creative Commons - 4.0 International - CC BY 4.0

© **Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2023**

© **Autorii, 2023**

CUPRINS

Prefață	5
Introduction	7

Capitolul I

Fenomenul lecturii: abordări teoretice și practice

Vera OSOIANU. Moldovenii, biblioteca și lectura	10
Oleg SEREBRIAN. Lecturi-reper între ficțiune și realitate	20
Ecaterina DMITRIC. Lectura – exercițiu spiritual în cunoașterea de sine	26
Alina BĂLAN. Abordări actuale ale lecturii	33
Ivan PILCHIN. Lectura ca o formă de consum.....	42

Capitolul II

Lectura ca formă de reziliență cognitivă

Renata COZONAC, Valentina CHITOROAGĂ. Producția editorială în Republica Moldova în anul 2021: statistică oficială	48
Ludmila CORGHENCI. Dezvoltarea competențelor de promovare a cărții și a culturii lecturii – constanta formării profesionale continue a personalului din biblioteci.....	63
Victoria VASILICA. Lectura în comparație intergenerațională: studiu sociologic.....	70
Margareta CEBOTARI. Rolul bibliotecii publice în îmbunătățirea calității vieții membrilor comunității prin servicii de dezvoltare a competențelor adulților	79
Melania Luana BUTNARIU. Importanța parteneriatelor instituționale în atragerea publicului	100
Vlad GHIMPU. Nume românești în inscripții paretale din biserica Sf. Sofia a Novgorodului (sec. XI – XIV).....	111

Capitolul III

Experiențe de promovare a lecturii pe meridianele lumii

Sandra NIEBUHR-SIEBERT. Reading with friends and pleasure – opportunities and activities for reading promotion in Germany	122
Vera OSOIANU. Clubul literar „Miorița” sau istoria unei rezistențe pe parcursul a cinci decenii	131

Capitolul IV

Impresii de lectură. Îndemn la lectură

Iulian FILIP. Pasărea albă din visul mamei Ștefanida	142
Iulian FILIP. Sfidarea virtuoașă a frontierelor	149
Lilia CALANCEA. Recomandare de carte: „Prevestirea” de Ioana Pâr- vulescu	151
Lilia CALANCEA. Despre cărțile de care mă feresc	153
Maria PILCHIN. Două debuturi literare importante în Basarabia anului 2021	156
Autorii articolelor	162

PREFAȚĂ

Ludmila CORGHENCI,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Culegerea „Lectura și scările”, ajunsă la cel de-al treilea volum, prezintă în mare parte forma unui tur în lumea lecturii, îmbinând aspecte educaționale, biblioteconomice, literare, psihologice și altele. Această afirmație poate fi confirmată apelând la structura lucrării. Astfel, volumul include 19 articole, structurate în capitole după cum urmează: „Fenomenul lecturii: abordări teoretice și practice” (5 articole), „Lectura ca formă de reziliență cognitivă” (7 articole), „Experiențe de promovare a lecturii pe meridianele lumii” (2 articole), „Impresii de lectură. Îndemn la lectură” (5 articole).

Articolele, prezentate în capitolul „Fenomenul lecturii: abordări teoretice și practice”, reflectă constatările statistice și analitice ale studiului „Lectura în comparație intergenerațională” (realizat în anul 2021), limita dintre ficțiune și adevăr în lecturi, abordări actuale ale dezvoltării culturii lecturii elevilor, rolul lecturii în transformarea personalității și menținerea echilibrului spiritual, problema lecturii ca una din formele de consum cultural.

Capitolul „Lectura ca formă de reziliență cognitivă” integrează subiecte care țin de: tabloul statistic al producției editoriale a anului 2021 din Republica Moldova; formarea profesională continuă a bibliotecarilor privind promovarea cărții și a culturii lecturii drept componentă a Programului Național LecturaCentral; lectura ca metodă de conectare a generațiilor; rolul bibliotecii și lecturii în îmbunătățirea calității vieții membrilor comunității; importanța parteneriatelor instituționale în atragerea publicului; istoriografia sistematizării terminologiei resurselor informaționale; prezența numelor românești în inscripțiile parietale ale bisericii Sf. Sofia din Novgorod.

Capitolul „Experiențe de promovare a lecturii pe meridianele lumii” include conținuturi privind proiectele de succes de promovare a lecturii în Germania și cel mai longeviv proiect funcțional al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova – Clubul literar „Miorița”.

Capitolul „Impresii de lectură. Îndemn la lectură” ne oferă reflecții și gânduri apropiate sufletului, recomandări pentru lecturi captivante, debuturi literare în anul 2021.

Aceste patru capitole luate împreună vor permite cititorului să-și facă o reprezentare destul de clară despre importanța lecturii și dezvoltarea competențelor de cultura lecturii, iar cercetătorilor le va servi drept temelie pentru noi investigații în acest domeniu.

Dezvoltarea culturii lecturii ca un act multifuncțional, solicită implicarea și unirea eforturilor reprezentanților din diverse medii: educațional, bibliotecar, economic, de cercetare, literar etc. Acest fapt este confirmat și prin prezentul volum, în calitate de autori ai materialelor incluse fiind prezenți bibliotecari, cadre didactico-științifice, scriitori și critici literari, istorici (a se vedea anexa „Autorii articolelor”).

Accentuăm și faptul că cea mai mare parte a articolelor este însoțită de liste de date bibliografice ale publicațiilor (de la 5 la circa 60), acestea oferind un suport informațional studierii continue a fiecărei teme abordate.

Volumul al 3-lea include preponderent materialele prezentate în cadrul conferinței internaționale „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare”, ediția a 3-a, organizată la 30 septembrie 2021 de către Biblioteca Națională a Republicii Moldova și Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova, sub egida Ministerului Culturii al Republicii Moldova.

Volumul este destinat celor implicați în dezvoltarea competențelor de cultura lecturii, în actul propriu-zis de lectură: personalului din instituțiile bibliotecare, profesorilor, cadrelor didactico-științifice, reprezentanților uniunilor de creație, de fapt tuturor persoanelor interesate de formarea cetățeanului alfabetizat, membru activ al comunității democratice.

Introduction

Ludmila CORGHENCI

National Library of the Republic of Moldova

The research collection „Reading and the Stairs”, now in its third volume, as a symbolic tour in the world of reading, combines essentially the educational, librarianship, literary, psychological and other aspects. This statement can be easily confirmed by referring to the structure of the book. It includes 19 articles, structured in chapters as follows: „The phenomenon of reading: theoretical and practical approaches” (5 articles), „Reading as a form of cognitive resilience” (7 articles), „Experiences in promotion of reading on the meridians of the world” (2 articles), „Reading impressions. Urge to read” (5 articles).

The articles presented in the chapter «The phenomenon of reading: theoretical and practical approaches» reflect the statistical and analytical findings of the study „Reading in intergenerational comparison” (performed in 2021): the border between fiction and truth in readings, current approaches to development of students’ reading culture, the role of reading in personality growth and maintaining spiritual balance, debate on issue of reading as a form of cultural consumption.

The „Reading as a form of cognitive resilience” chapter integrates topics related to: statistical analysis of the book publishing industry in the Republic of Moldova per year 2021; continuous professional training of library staff regarding the promotion of books and reading culture as a component of the LecturaCentral National Program; reading as a method of connecting generations; the role of the library and reading in improving the quality of life of community members; the importance of institutional partnerships in attracting the public; the historiography of systematization of the multicultural terminology in library and information sciences; the presence of Romanian

names in the wall inscriptions of the church of St. Sophia in Novgorod.

The chapter “Experiences of promotion of reading on the meridians of the world” includes articles on successful projects of reading promotion in Germany and on the functional project of long duration of the National Library of the Republic of Moldova - the Literary Club “Miorița”.

Chapter “Reading impressions. Urge to read” offers reflections and thoughts close to one’s heart, recommendations for captivating reading, and informs about literary debuts happened in 2021.

These four chapters taken together will allow the reader to have a fairly clear idea of the importance of reading and the development of reading culture skills, and will substantially help the researcher in further exploration of this field.

The development of reading culture as a multifunctional act requires the involvement and unification of efforts of representatives from different backgrounds: educational, librarianship, research, literary, etc., the fact that is confirmed also by this volume, where with their articles participated librarians, teachers, writers, literary critics and historians (see the Authors Index).

We are glad to emphasize the fact that most of the articles are accompanied by impressive bibliographies (from 5 to about 60 entries), which provide informational support for continuous study of each reflected topic.

The 3rd volume includes mainly the materials presented during the «Reading as a basis for culture, knowledge and development» International Conference, its 3rd edition, organized on September 30, 2021 by the National Library of the Republic of Moldova and the Association of Librarians of the Republic of Moldova, under the auspices of the Ministry of Culture of the Republic of Moldova.

This book may be interesting for those involved in the development of reading culture skills and in the actual act of reading: library institutions staff, teachers, scientists, creative professions representatives, general public and people interested in training of the literate citizen, active member of the democratic society.

Translated by
Elina BOLGARINA

Capitolul I
Fenomenul lecturii:
abordări teoretice și
practice

DOI: 10.5281/zenodo.7371001

Moldovenii, biblioteca și lectura

Vera OSOIANU

Rezumat:

Materialul reprezintă o scurtă trecere în revistă a studiilor realizate în ultimul deceniu, vizând educația și cultura lecturii ca una dintre responsabilitățile de bază ale bibliotecii. Autorul analizează, de asemenea, și unele dintre constatările principale ale studiului „Lectura în comparație intergenerațională”, realizat în anul 2021 de Biblioteca Națională a Republicii Moldova împreună cu Agenția Magenta Consulting.

Cuvinte-cheie:

lectură, Barometrul Opiniei Publice, testul PISA, timp liber.

Abstract:

The article reviews the studies carried out during the last decade, which consider education and culture of reading as one of the basic responsibilities of the library. Likewise, the author analyzes several main observations made in the research “Reading in intergenerational comparison”, accomplished by the National Library of the Republic of Moldova together with the Magenta Consulting Agency in 2021.

Keywords:

reading, Public Opinion Barometer, PISA Test, free time.

De la lansarea, în anul 2018, a *Programului Național Lectura Central*, echipa Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, responsabilă de organizarea și desfășurarea Programului, este într-o continuă experimentare și căutare a experiențelor avansate, inovatoare privind educația lecturii și cultura lecturii, care au fost dintotdeauna una dintre responsabilitățile prioritare ale bibliotecii.

Rezultatele acestor căutări au fost oglindite în cele două ediții ale lucrării *Lectura și scările*, care, de regulă, inserează comunicările prezentate în cadrul Conferinței Internaționale „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare” și în alte publicații în format tradițional, dar mai ales în format online.

Bibliotecile lumii și organizațiile profesionale din domeniu au realizat, în ultimii ani, mai multe studii, vizând lectura și persoanele interesate de diverse aspecte ale lecturii, au citat masiv din rapoartele publicate pentru a argumenta niște teze de interes.

În spațiul nostru, fenomenul lecturii, în ultimul deceniu, este studiat mai puțin și se operează cu puținele date oferite de Barometrul Opiniei Publice, realizat de Institutul de Politici Publice de Studiul privind Utilizarea Timpului liber, realizat de Biroul Național de Statistică, cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Entităților Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women) și Guvernului Suediei, în cadrul proiectului ONU „Consolidarea Sistemului Statistic Național”; de Testul PISA, un program internațional care evaluează o dată la trei ani competențele elevilor de 15 ani la trei domenii de bază: citire/lectură, matematică și științe.

Rezultatele oferite de aceste studii demonstrează că în domeniul lecturii suntem în urma altor țări europene și, respectiv, este loc de mai bine, deși trebuie de menționat și faptul că nu există o discordanță foarte mare dintre noi și restul lumii.

Raportul PISA (2018) arată că 43% de elevi din Republica Moldova nu ating nivelul minim de competență în domeniul citire/lectură. Respectiv, acești elevi sunt considerați analfabeți funcțional și reprezintă obiectul cadrelor didactice, bibliotecarilor, părinților, altor actori responsabili de lectură, care trebuie să lichideze aceste lacune.

Studiul privind Utilizarea Timpului demonstrează că moldovenii alocă în medie câte 17 minute pe zi pentru diverse forme de lectură, ceea ce e mai puțin în comparație cu alte țări europene, unde în medie se alocă circa 25 de minute pe zi în acest sens. Cea mai populară formă de lectură în Moldova este informarea prin intermediul calculatorului (circa 10 minute pe zi), în timp ce pentru cititul cărților se alocă în medie 4 minute pe zi.

Ultimul Barometru al Opiniei Publice, realizat de Date Inteligente SRL iData în iunie 2021, împreună cu Institutul de Politici Publice, scoate în evidență o realitate care nu se deosebește substanțial de BOP-urile din alți ani.

1. Potrivit Barometrului Opiniei Publice 2021, la întrebarea: „Cât de des citiți cărți, inclusiv online?”, respondenții răspund după cum urmează:

- 6,9% citesc zilnic;
- 11,1% citesc de câteva ori pe săptămână;
- 9,6% citesc de câteva ori pe lună;
- 13,9% citesc o dată pe lună sau mai rar;
- 56,5% n-au citit deloc în ultimele 3 luni.

Constatăm că 41,5% din totalul respondenților sunt cei care citesc cărți, indiferent de periodicitate.

2. Nu diferă prea mult nici numărul celor care citesc ziare, inclusiv online:

- 9,2 % citesc zilnic;
- 14,2% citesc de câteva ori pe săptămână;
- 7,4% citesc de câteva ori pe lună;
- 9,3% citesc o dată pe lună sau mai rar;
- 59,2% n-au citit deloc în ultimele 3 luni.

Respectiv 40,1% din respondenți citesc ziare.

3. Cu totul alta este situația când este vorba de citirea site-urilor de știri online:

- 35,1% citesc zilnic;
- 15% de câteva ori pe săptămână;
- 5,2% de câteva ori pe lună;
- 5,2% o dată pe lună sau mai rar;
- 37,2% deloc în ultimele 3 luni.

Respectiv 60,5% din respondenți citesc știri online. Situația este aproape

invers proporțională în raport cu lectura cărților și a ziarelor.

De menționat că în continuare cea mai accesată rețea de socializare este Facebook – 54,6%. Aceasta este și situația la nivel mondial. Facebook rămâne a fi cea mai mare rețea de socializare virtuală cu aproape 3 miliarde de utilizatori.

Studiul *Lectura în comparație intergenerațională*, realizat în anul 2021 la solicitarea BNRM de către Magenta Consulting în cadrul Proiectului Cultural susținut de Ministerul Culturii, ediția a 4-a a Programului Național LecturaCentral, vine să acopere unele goluri și să evidențieze altele asupra cărora trebuie de lucrat în vederea ameliorării situației.

Scopul studiului este de a oferi o viziune despre influența familiei, școlii, bibliotecii și societății asupra lecturii și a preferințelor de lectură pe parcursul a trei generații (bunici, părinți, copii). Datele au fost colectate în perioada 29.11.2021 – 17.12.2021 pe un eșantion de 3237 de respondenți.

În baza răspunsurilor la întrebarea: „Cât de des citiți cărți?” putem concluziona că citesc cărți, cel puțin o dată în an, 69% din respondenți, dintre care 24% citesc în fiecare zi.

Persoanele cu vârsta 56+ citesc mai mult decât celelalte categorii de vârstă. Femeile citesc zilnic mai mult (27%) decât bărbații (19%).

Raportul demonstrează că nu există diferențe semnificative privind lectura în diferite regiuni geografice.

Dacă comparăm rezultatele BOP și studiul *Lectura în comparație intergenerațională*, atunci rezultatele diferă mult. BOP prezintă 41,5% din respondenți care citesc de la zilnic la măcar o dată pe lună sau mai rar, în timp ce studiul prezintă 96% din respondenți care citesc de la în fiecare zi la o dată la 2-3 luni.

Explicația? În studiu au fost implicați utilizatori ai bibliotecilor, pe când în BOP au participat reprezentanții publicului larg.

O constatare interesantă a studiului este cifra de 65% din respondenți care citesc de plăcere. Evident că explicația constă în faptul că respondenții studiului sunt utilizatorii bibliotecilor publice teritoriale. Desigur cifra ar fi alta, dacă în studiu ar fi fost implicate și bibliotecile din învățământ (care nu au constituit obiectul acestui studiu). Potrivit studiului, de două ori mai

puțini sunt cei care citesc pentru a dezvolta anumite calități personale/ de autodezvoltare.

Despre importanța lecturii de plăcere a scris destul de convingător Neil Gaiman în articolul său „De ce viitorul nostru depinde de bibliotecă, lectură și fantezie”. Studiile demonstrează, de asemenea, că nimic nu dezvoltă memoria mai bine decât citirea textelor extinse și învățarea pe de rost a poeziilor. Este adevărat că mulți cercetători susțin că preferințele pentru lectura de plăcere nu merită prea mari laude, unii chiar fac o paralelă între preferințele bogățiilor de a citi cărți de dezvoltare profesională și preferințele celor săraci pentru lectura de plăcere. Interpretarea acestor afirmații este foarte clară. Evident că nu există un consens pe acest segment de percepție a lucrurilor.

Cred că aici trebuie să-i dăm dreptate dlui Ion Sturza, proprietar al elefant.ro, un retailer online din România, care are o filială și la Chișinău, businessul de carte al căruia reprezintă 25% din totalul afacerilor, care afirma într-o postare pe Facebook: „Dacă cărțile «serioase» sunt un exercițiu pentru minte, ficțiunea este un exercițiu pentru suflet”. Marii cititori citesc concomitent mai multe genuri. Când obosești de gânduri serioase, evadezi în lecturi mai ușoare și invers.

Constatarea că la moldoveni predomină lectura de plăcere este confirmată și de faptul că 72% din respondenți sunt interesați de lectura literaturii artistice.

Magazinul online www.elefant.ro a organizat în perioada 24-31 octombrie 2021 ElefantFest, un târg de carte online la care a participat aproape 1 milion de vizitatori și la care au avut loc 93 de lansări de carte, dintre care 35 cu autori români și 58 cu autori străini. Fiecare cumpărător a plecat în medie cu 5 cărți de la această ediție a târgului, care s-a derulat simultan în România și Republica Moldova. De asemenea, cititorii au avut acces la peste 30.000 de titluri în română și peste 600.000 de cărți în engleză.

La capitolul „titluri preferate” cititorii au ales ficțiunea, 33% dintre achiziții fiind din această categorie, urmate de cărțile pentru copii (26%), cele de dezvoltare personală (20%) și volumele de istorie și biografii (7%).

Elefant Online SA, compania ce operează elefant.ro, a obținut în primele 6 luni ale anului 2021 o valoare a GMV (gross merchandise value) de peste 120 milioane de lei, marcând astfel o creștere medie anuală de 31% la nivelul

ultimilor doi ani. Sunt cifre care demonstrează că beletristica domină celelalte tipuri de lecturi. Dar este de la sine înțeles că adevărații cititori nu se limitează doar la un fel de lectură. Și, evident, este nevoie și de motivarea potențialilor cititori pentru un tip sau altul de lectură.

Potrivit studiului *Lectura în comparație intergenerațională* cea mai mare parte dintre participanții la studiu (45%) obișnuiesc să citească atât cărțile obligatorii (care țin de lucru/învățământ), cât și cele la liberă alegere.

Dna Angela Lungu, profesoară de limba și literatura română, scria în lucrarea *Strategii de dezvoltare a competențelor de lectură*: „Pentru motivarea lecturii de plăcere, este important, în calitate de profesor, să determinăm atitudinea elevilor față de lectură, preferințele literare/nonliterare ale elevilor, timpul acordat citirii. Analiza datelor unui asemenea chestionar permite ajustarea listei de lecturi astfel încât aceasta să includă și domeniile de interes ale elevilor, să respecte principiile relevanței, al accesibilității, al atractivității. Pentru a stabili zonele de interes ale elevilor care nu citesc bibliografia recomandată am studiat preferințele lor de lectură, menționate la întrebarea «Ce îți place mai mult să citești?». Am identificat faptul că sunt pasionați de religia, tradiția, cultura, dezvoltarea politică, economică, sistemele educaționale din Extremul Orient, aspectele dezvoltării personale, ceea ce m-a determinat să proiectez o serie de ateliere de lectură care să le ofere oportunitatea de a prezenta temele lor preferate, a-și crește stima de sine”. Dna Lungu este convinsă că „aplicând metode, tehnici didactice adecvate, «înarmându-i» pe elevi cu strategii de citire, încurajându-i, implicându-i, putem să-i ghidăm spre dezvoltarea competenței de literație și formarea cititorului activ pe parcursul întregii vieți”. Aici cadrele didactice sunt pe calea cea bună, pentru că studiul *Lectura în comparație intergenerațională* constată că 64% dintre respondenți au sau au avut în trecut profesori cu care le plăcea să discute pe diverse teme. La acest capitol este la fel de bună și comunicarea cu părinții, 70% dintre respondenți afirmând că de obicei discută cu părinții despre diferite teme sau fenomene.

Printre cercetătorii preocupați de fenomenul lecturii, chiar și printre cei renumiți, există părerea că cititor ori ești, ori nu ești și nimic nu te poate influența. Sigur că aceste convingeri nu sunt predominante. Majoritatea

consideră că un cititor bun se formează în timp și orice suport din exterior este benefic, indiferent dacă vine din partea familiei, instituției de învățământ, bibliotecii etc. Biblioteca poate influența masiv și poate grăbi formarea cititorului. Important este, pentru început, să-l convingă să-i deschidă ușile și, dacă l-a intrigat, să știe cum să-l mențină în calitate de cititor. Pentru a ne convinge, este suficient să urmărim Festivalul Zonal al Creației Iuliene „FILUPIADA”, organizat de Biblioteca Publică Raională Drochia, la prima ediție 2021, la nivel național, și cea de-a doua ediție, la nivel regional. Dacă lucrurile se mișcă la fel de bine, este loc și de extindere la nivel național. Este fascinant să observi câtă poezie, muzică, teatru sunt scoase în prim-plan cu implicarea tuturor categoriilor de cititori. Activitățile de felul acesta sunt un magnet de atragere a persoanelor în lumea frumosului, creativității, armoniei și există toată speranța că, odată atrași de această lume, vor dori să rămână. Din aceste maratoane, participanții se aleg cu memoria dezvoltată (nimic nu dezvoltă memoria ca învățarea pe de rost a poeziilor), cu o dicție rafinată, cu noțiuni de prezență scenică, cu abilități de lucru în echipă etc. Trecând prin această școală, copiii niciodată nu vor mai fi la fel. Or, nu acesta este unul din scopurile bibliotecii?!

Bibliotecarii trebuie să conștientizeze faptul că au pierdut lupta cu marii promotori de informații, giganții tehnologiilor, care fac bani din această ocupație. Astăzi biblioteca cu greu mai poate fi numită centru de informare. Pentru informarea imediată, utilizatorii apelează, în primul rând, la motoarele de căutare. Câți utilizatori încep căutarea informației pornind de la site-ul bibliotecii? Studiile vorbeau de aproximativ un procent dintre respondenți. Rămân aspectele ce țin de calitatea informației din internet. Dar este prea puțin pentru a justifica importanța bibliotecii în era digitală. În aceste condiții bibliotecile trebuie să se axeze pe crearea informațiilor și a conținuturilor. În internet nu poți găsi nimic, dacă nu ai plasat acolo. Bibliotecarii pot și trebuie să se afirme în calitate de creatori de conținuturi.

Cartea și lectura oferă un câmp imens pentru afirmare și experiențe. La distanță de zece ani de la apariția articolului *Declinul și Căderea Imperiului Biblioteca* (2012), s-ar putea să-i dăm dreptate lui Steve Coffman, care în bulversantul articol sugera că s-ar putea întâmpla ca viitorul bibliotecii

să depindă de carte, și anume de cartea în format tradițional, îndruma bibliotecarii să nu irosească puținele resurse pe care le au bibliotecile și să se concentreze pe ceea ce contează cu adevărat pentru biblioteci. La vremea când publica articolul, Steve Coffman era vice-președintele Agenției *Library Systems and Services* și se ocupa peste 20 de ani de dezvoltarea serviciilor electronice de către biblioteci. Evident că înțelegea mult mai multe despre viitorul bibliotecii decât alte persoane din domeniu. Nu este exclus că pandemia, care a schimbat lumea, poate oferi o altă interpretare a serviciilor electronice, dar doar pe partea de distribuire și comunicare a conținuturilor. Crearea acestora rămâne marele argument pro bibliotecă și pro bibliotecar.

Sunt interesante motivele pentru care moldovenii vizitează bibliotecile. Conform studiului *Lectura în comparație intergenerațională* moldovenii sunt atrași la bibliotecă de:

- varietatea mare de cărți pentru alegere (59%);
- personalul de bibliotecă (56%);
- prezența calculatorului/conexiunii la internet (41%).

Trebuie să menționăm faptul că aceste motive se regăsesc și în diverse studii la temă realizate în alte țări.

Studiul scoate în evidență faptul că moldovenii nu sunt mari cumpărători de cărți. În ultimii doi ani 23% din respondenți n-au cumpărat nicio carte și 28% au procurat până la trei cărți. Ar fi frumos să credem că cele 23% dintre moldoveni care n-au cumpărat nicio carte au folosit serviciile bibliotecilor, pentru că rata celor care vin la bibliotecă din totalul populației reprezintă 23-25%.

Un lucru ar trebui să pună serios în gardă bibliotecarii: deși respondenții sunt utilizatori ai bibliotecilor, doar 51% dintre ei discută cu bibliotecarii despre cărți. Cei mai mulți, respectiv 68% discută despre cărți cu prietenii și 39% discută cu părinții. Se consideră că utilizatorii au mare încredere în părerile celor de o vârstă cu ei, și totuși expertiza bibliotecarilor trebuie să conteze mai mult. Se pare că aici felul în care bibliotecarii percep situația nu coincide cu percepția utilizatorilor, aceasta fiind o constatare și a studiilor realizate de OCLC.

Studiile realizate în alte țări relevă faptul că în ultimii ani crește interesul

pentru publicațiile audio. Această constatare este valabilă și pentru spațiul nostru. Mai mult de o treime (35%) din respondenți declară că sunt interesați de cărțile audio. Cel mai mare interes îl prezintă Generația Z (5-25) – 41%, în special studenții – 49%.

O constatare importantă a studiului este faptul că 79% dintre respondenți ar alege să cumpere cărți dacă ar avea un voucher de reducere. Rândurile care se formează în librării când sunt anunțate reduceri vin să confirme că moldovenii ar cumpăra mai multe cărți, dacă prețurile ar fi mai avantajoase.

Moldovenii ar citi mai mult (42%), dacă în biblioteci ar fi o alegere mai mare. Datele statistice, în special rata medie de înnoire a colecțiilor, precum și de achiziții *per capita*, demonstrează că la acest capitol lucrurile sunt destul de sumbre.

Mai mult de jumătate dintre respondenți (52%) vizitează biblioteca săptămânal, iar motivul declarat este pentru a împrumuta cărți.

Știința biblioteconomică susținea anterior că biblioteca se sprijină pe 3 piloni esențiali: spații, resurse, personal. Mai târziu la acești piloni s-au mai adăugat încă doi, la fel de importanți: serviciile și tehnologiile de informare și comunicare. Respondenții studiului consideră că pentru o bibliotecă sunt esențiale resursele, bibliotecarii și tehnologiile de informare și comunicare. Este exact realitatea zilelor noastre, când spațiile fizice ale bibliotecii rămân extrem de importante, dar capătă o importanță la fel de mare și serviciile de la distanță, resursele care pot fi accesate online și bibliotecarul care poate fi găsit nu doar la pupitrul de referințe, ci și în spațiul virtual. Pandemia virusului COVID-19, ce a produs o digitalizare forțată a activității bibliotecilor, care în alte condiții ar fi durat ani și ani, a demonstrat cât de importantă pentru o bibliotecă este prezența în spațiul virtual. Digitalizarea nu mai este doar o oportunitate, ci o necesitate inerentă dezvoltării.

Concluzia care se impune este că lectura ocupă în continuare un loc important pe segmentul organizării timpului liber (acest lucru a fost foarte evident, mai ales pe timpul pandemiei). Dar actorii antrenați pe scena lecturii au încă multe de făcut pentru ca cetățenii să conștientizeze că „Lectura este o formă a fericirii. Ultima la care voi renunța”, așa cum afirma Fernando Savater.

Referințe bibliografice:

1. Barometrul Opiniei Publice: Inițiativă a Institutului de Politici Publice [online]. [citată 07.02.2022]. Disponibil: <http://bop.ipp.md/ro>
2. Cât de îndrăgită este lectura de către moldoveni?: Cercetarea statistică privind Utilizarea Timpului: Notă analitică [online]. [citată 07.02.2022]. Disponibil: https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Utilizarea_timpului_RM/Note_analitice_rom/09_brosur_ROM.pdf
3. LUNGU, Angela. Strategii de dezvoltare a competenței de lectură [online] [citată 07.02.2022]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/91-99_8.pdf
4. Rezultate PISA 2018, care arată cât sunt de pregătiți elevii la nivel mondial: Pe ce loc se află Republica Moldova [online]. [citată 07.02.2022]. Disponibil: <https://www.jurnal.md/ro/news/56ac3e07a253e8d5/rezultate-pisa-2018-care-arata-cat-sunt-de-pregatiti-elevii-la-nivel-mondial-pe-ce-loc-se-afla-republica-moldova.html>
5. COFFMAN, Steve. The Decline and Fall of the Library Empire [online] [citată 07.02.2022]. Disponibil: <https://www.infotoday.com/searcher/apr12/Coffman--The-Dcline-and-Fall-of-the-Library-Empire.shtml>
6. Studiu „Lectura în comparație intergenerațională” [online]. [citată 07.02.2022]. Disponibil: http://moldis.bnrm.md/bitstream/handle/123456789/1430/Lectura_in_compara%c8%9bie_intergenerationala_Raport.pdf?sequence=1&isAllowed=y/
7. STURZA, Ion. Ce citim? [online]. [citată 07.02.2022]. Disponibil: <https://www.facebook.com/i.sturza>
8. Târg online de carte organizat de elefant.ro, peste 1 milion de vizitatori [online]. [citată 07.02.2022]. Disponibil: <https://www.startupcafe.ro/afaceri/targ-online-carte-elefantro-1-milion-vizitatori.htm?fbclid=IwAR2sbYHH>

DOI: 10.5281/zenodo.7456933

Lecturi-reper între ficțiune și realitate

Oleg SEREBRIAN

Rezumat:

Articolul prezintă opinia autorului despre limita dintre ficțiune și adevăr în literatură, vizat fiind mai ales romanul istoric și romanul de atmosferă. De asemenea, autorul abordează subiectul – felul în care se citește azi: ce anume se citește și dacă se citește mai mult sau mai puțin decât odinioară.

Cuvinte-cheie:

roman istoric, adevăr istoric, lectură, carte tipărită, carte electronică.

Abstract:

The article presents the author's opinion about the border between truth and fiction in literature, especially focuses on historical and atmospheric novel. The author approaches the subject how people read today: what exactly they choose and whether one reads more or less than before.

Keywords:

historical novel, historical truth, reading, printed book, e-book.

Mi-am propus să vorbesc despre limita dintre ficțiune și adevăr în literatură, vizat fiind mai ales romanul istoric și romanul de atmosferă, dar nu numai. Cât este de important pentru un autor de roman să se țină de adevărul istoric, de realitate, să opereze cu date precise? Trebuie să spun că, în cazul meu, unii mi-au reproșat această obsesie a exactității. Oricum, în opinia mea, pentru un autor de romane istorice este esențial ca adevărul să fie respectat, or

ceea ce transmite el e recepționat de cititor drept adevăr. „Adevărul” pe care îl transmite un scriitor sau un scenarist este mai convingător decât cel pe care-l transmite un istoric, deoarece un roman e citit de un public larg, pe când un studiu istoric – doar de un cerc restrâns de specialiști în domeniu. Spre regret, unii scriitori nu conștientizează acest lucru, impactul pe care-l poate avea o ficțiune prea certată cu realitatea asupra formării conștiinței cititorului prin inocularea unei imagini eronate despre trecut. Deseori aceste abateri sunt făcute conștient de către scriitorii înregimentați politic. O mare parte a romanelor istorice au ca scop transmiterea unui mesaj politic și patriotic, fie prin înfrumusețarea trecutului propriei națiuni, religii ori grupări politice, fie prin defăimarea adversarului. Un exemplu celebru în acest sens e piesa lui Shakespeare „Richard al III-lea”, datorită căreia fostul suveran din dinastia Plantagenetilor se bucură până azi, în mod nemeritat, de o faimă proastă doar pentru că marele dramaturg a falsificat faptele în favoarea Stuartilor, casa regală engleză de pe vremea lui. Apropos, unul dintre cele mai curioase romane ale literaturii engleze din secolul XX, „Fiica timpului” de Josephine Tey, are ca subiect anume reabilitarea lui Richard al III-lea. O situație similară ar putea fi și în cazul împăratului roman Nero, renumele prost al căruia e de-a dreptul proverbial. Sute de cărți, de filme, de piese de teatru ni-l prezintă ca pe o ființă de-a dreptul demonică, deși mulți istorici, cunoscând năravurile Romei antice și tainele luptei pentru putere de la curtea imperială, încep să se îndoiască de veridicitatea acestor descrieri. Din câteva fragmente din lucrările poetilor Seneca și Lucanus, scăpate de procedurile aspre de *damnatio memoriae*¹ la care a fost supus numele lui Nero, ne putem face o închipuire mai curând favorabilă despre acest împărat. Abia autorii de mai târziu, mai cu seamă Suetonius și Tacitus, ne prezintă un tablou execrabil al acestuia, deși istoricul Iosif Flavius spunea încă atunci că prea multe dintre relatările despre Nero sunt simple fabulații. Dar câți oameni citesc lucrările istorice ale lui Iosif Flavius și câți alții citesc faimosul roman „Quo vadis?” al lui Henryk Sienkiewicz, una dintre acele cărți care ne prezintă o imagine diabolică a lui Nero?

Există și abateri „gratuite” de la realitate, care se datorează lacunelor din

---

¹ Condamnarea memoriei (lat.)

cunoștințele istorice ale scriitorilor. M-am convins la o vârstă precece că autorii de romane istorice, chiar și cei foarte faimoși, pot comite erori factuale stângace. O să vă relatez o întâmplare din copilăria mea, care m-a făcut să mă dezamăgesc de Sadoveanu. Prin clasa a cincea citisem un roman de-al lui care îmi plăcuse foarte mult – „Nicoară Potcoavă”, tradus în limba „moldovenească”. Cei care au apucat perioada sovietică își amintesc probabil de cartea cu copertă cenușie publicată la Editura „Literatura Artistică”, tradusă din română în „moldovenească”. N-am mai văzut și alte lucrări ale autorilor români traduse în limba „moldovenească”. Ei bine, acea carte îmi plăcuse foarte mult, evoca istoria Moldovei și nu erau atât de multe romane la tema asta. Ceva mai târziu, în vara anului 1982, bunicul meu s-a întors dintr-o călătorie în România și mi-a adus trilogia „Frații Jderi”. Mă apucasem tot atunci să citesc „Ucenicia lui Ionuț”, primul roman din trilogie. Totul a mers relativ bine (deși nu pot să spun că eram chiar încântat de lectură) până la momentul când se produc niște întâmplări în orașul Movilău, adică Moghiliiov-Podolsk. Ei bine, Moghiliiov-Podolskul e foarte aproape de localitatea mea de baștină, iar eu, fiind de mic interesat de istorie, am atras atenția că la intrarea în oraș era un panou pe care scria că acesta fusese fondat în anul 1651. Reamintesc aici că în primul roman din trilogia lui Sadoveanu evenimentele se desfășoară în timpul domniei lui Ștefan cel Mare. Această inexactitate m-a surprins: mi-am dat seama că Sadoveanu nu știa că Moghiliiov-Podolskul nu exista în secolul al XV-lea. Dar cel mai mult m-a mirat că marele scriitor nu știa nici care era pe atunci capitala Poloniei: scria că anumite procesiuni se întâmplau în Varșovia și că Varșovia era capitala țării. Totuși, din atlasele istorice pentru clasa a cincea știam că la acea vreme nu Varșovia era capitala, ci Cracovia, și acest lucru l-am verificat îndată în Dicționarul Enciclopedic Sovietic. Trebuie să spun că multă vreme nu-l mai citisem pe Sadoveanu. Această întâmplare m-a învățat că cei care scriu romane istorice trebuie să fie foarte atenți la detalii, la cronologie, și că pentru un autor de roman istoric o bună documentare este foarte importantă.

Astfel de lucruri se întâmplă și cu autorii de scenarii pentru filme. Nu sunt un cinefil, nu mă uit la filme foarte des. Lista cu preferințele mele ci-

nematografice este destul de restrânsă, dar cineva m-a convins să vizionez două filme celebre despre perioada dictaturii național-socialiste: „Pianistul” și „Lista lui Schindler”. Sunt filme foarte bine realizate, foarte realiste și destul de bine documentate, dar chiar și aici am descoperit mici erori, vizibile pentru un istoric sau pentru cineva care cunoaște bine Germania și istoria celui de-al Doilea Război Mondial. Bunăoară, în filmul „Pianistul” apare Goebbels vorbind în Palatul Sporturilor. Goebbels a ținut într-adevăr un discurs foarte cunoscut în Palatul Sporturilor, doar că înainte de căderea Stalingradului, nu în anul 1939, așa cum reiese din film. Tot așa, în „Lista lui Schindler”, este difuzat un cântec celebru în Germania, dar care s-a scris abia după război. La fel și în cunoscutul film sovietic „Șaptesprezece clipe ale unei primăveri” eroul principal ascultă la radio renumitul șlagăr „Nu regret nimic” interpretat de Edith Piaf, un cântec care fusese scris abia în 1946.

Pentru mulți aceste scăpări sunt irelevante, dar eu ca autor sunt foarte prudent la astfel de detalii. Întotdeauna am folosit în textele mele locuri și date minuțios verificate. Am fost atent la toponimia din anii despre care vorbesc, la atmosferă, moravuri. Când scriam *Pe Contrasens* ar trebui să verific orarul zborurilor din acea perioadă, felul în care opera transportul feroviar de pasageri pe timp de război în Germania, Franța și Italia, să clarific în competența cui era controlul de frontieră la hotarul franco-italian după înfrângerea militară a Franței ori carențele pe care le avea serviciul poștal în mai multe țări central-europene în ultima lună a anului 1918. Așa cum spuneam mai devreme, autorul unui roman istoric trebuie să transmită un mesaj cât mai veridic, or, dincolo de misiunea de a reda trăirile și psihologia eroilor, el transmite și niște cunoștințe, oferă un tablou al epocii, date care pot forma ori deforma percepția despre lume a cititorului. Cum spuneam mai devreme: majoritatea oamenilor absorb cunoștințele istorice, își formează percepția despre trecut mai curând din opere literare ori de artă. Nici chiar școala nu ne influențează atât de mult. Îmi amintesc că despre felul în care Columb a descoperit America am aflat dintr-un roman mai puțin cunoscut al lui Jules Verne. Ulterior mi-am dat seama că multe din cele relatate acolo de marele scriitor francez nu corespundeau neapărat adevărului, dar, în pofida la asta, anume scenele

descrie acolo mi s-au întipărit în memorie.

Pe final, vreau să abordez un alt subiect, să mă refer la citit, la felul în care se citește azi: ce anume se citește și dacă se citește mai mult sau mai puțin decât odinioară. Eu cred că se citește cel puțin la fel de mult ca și acum o jumătate de veac, dacă nu chiar mai mult. Se schimbă mai curând forma lecturii. Fără îndoială se citește altceva și altfel. Acum câteva zile, eram pe Schönhauser Allee, un bulevard din Berlin, la o cafea și, la un moment dat, m-a surprins o doamnă în vârstă care citea un ziar. Cititul ziarelor nu mai este o îndeletnicire curentă. Cei mai mulți dintre noi, mai cu seamă cei mai tineri, se informează din surse electronice. M-a înduioșat această bătrână bând o cafea și citind un ziar: era în scena asta un aer de amintire, un ecou al unui trecut care se îndepărtează repede de noi. Frică mi-e că alături de ziare o să dispară și cartea tipărită. Observ că aici, în Germania, tinerii citesc mult. În Germania se citește mult, dar generațiile mai tinere nu mai citesc cartea tipărită: citesc cărți electronice. Așadar, se citește altfel, de altundeva și altceva. Știrile se citesc pe apucate din surse electronice, adesea neverificate și se consumă nemestecate. Datorită accesului la internet avem o suprasaturație de informații, dar deseori acestea nu sunt veridice. Lecturile sunt lapidare, lumea dezvățându-se treptat să citească cărți prea groase, prea consistente, renunțând și la orice „lectură sistematică”. S-a schimbat și locul bibliotecii în societate. Bibliotecile, suprasolicitate altădată, sunt acum în mare parte pusti, devenind un fel de muzee ale cărții.

Altminteri, evocând trecutul, deseori suntem tentați să-i dăm o alură prea romanțată, afirmând că altădată se citea mai mult, se citea carte, se citea serios. Aceste aprecieri se referă la perioada sovietică, dar și la perioada interbelică. În realitate, lucrurile sunt mai nuanțate. Bunăoară, în fostul județ Hotin, de unde sunt originar, în perioada interbelică procentul analfabeților era de aproape 70 la sută. Admit că era și lume cărturară, subțire, că se citeau cărți bine alese, dar nu era nici pe departe vorba de un fenomen de masă. Cei mai mulți nu citeau defel. Astăzi totuși trăim într-o societate alfabetizată, doar că trebuie să ne punem întrebarea: „Ce se citește?”. Or, din păcate, e o „inflație” de scriere. Se scrie orice și de către oricine, nu mai există niciun fel de barieră.

Uneori sunt tentat să cred că era și o parte bună în cenzura de altcândva, care nu permitea publicarea oricărui text. Cei care promovau neadevăruri sau cei care făceau exces de fantezie în lucrări științifice erau opriți. Am fost uimit, apoi întristat de o apariție pe piața de carte din Republica Moldova, care a fost și promovată pe rețelele de socializare și de către presa din Chișinău. Este vorba despre cartea unui istoric, care are titlu științific și predă la o școală superioară, în care se insista pe faptul că limba originară a tuturor limbilor lumii este limba dacică și că această limbă dacică a fost limba română vorbită astăzi. E o ineptie din punct de vedere științific, dar cartea a fost publicată într-un tiraj cred că destul de mare și a fost distribuită și prin școli, și biblioteci. Din păcate, acest gen de cărți, în care se afirmă, bunăoară că Pământul e plat ori gol la interior, găzduind civilizații subterane, apar tot mai mult și încă în tiraje înspăimântătoare. E vorba despre lucruri care deviază grav de la adevăr și care poluează gândirea unui număr tot mai mare de cititori. Aceasta e una din marile probleme ale zilei de azi: nu faptul că nu se citește – se citește mult, se consumă informație multă –, dar faptul că această informație este nefiltrată și majoritatea oamenilor care o consumă nu au filtrele necesare să o respingă. Aici e datoria școlii, dar și noul rol al bibliotecarului. Anume aceasta cred că e una din funcțiile bibliotecii de azi: de a îndrepta cititorul spre ceea ce e cu adevărat valoros, spre ceea ce trebuie cu adevărat citit și cunoscut. În Germania a început deja această educație literară, în care copilul, adolescentul este învățat să facă distincție între ceea ce este adevăr și ceea ce este fals în informația distribuită în internet, cărți, publicații. Republica Moldova încă are multe carențe la acest capitol.

DOI: 10.5281/zenodo.7457529

Lectura – exercițiu spiritual în cunoașterea de sine

Ecaterina DMITRIC

Rezumat:

Lectura are rolul de transformare a personalității și menținerea echilibrului spiritual. Astfel, efectele terapeutice ale lecturii, care erau recunoscute încă din Antichitate, pot contribui la rezolvarea problemelor existențiale ale omului. Aspectele care țin de împlinirea și realizarea ființei umane prin intermediul lecturii, reprezintă o modalitate și o practică accesibilă și la îndemâna fiecăruia. Astfel dobândirea cunoașterii prin lectură, se obține prin posibilitatea de a exprima ceea ce simte omul cu adevărat. Cunoașterea dobândită de către individ prin eforturile sale, prin felul său de a gândi are o capacitate de pricepere a lucrurilor și oferă posibilitatea evidențierii propriei individualități.

Cuvinte-cheie:

lectura, cunoaștere de sine, autoeducație, carte.

Abstract:

Reading has the role of transforming the personality and maintaining spiritual balance. The therapeutic effects of reading, which were recognized since Antiquity, can contribute to solve human existential questions. The aspects related to fulfillment and realization of human being through reading represent a way and a practice that is accessible and within everyone's reach. Acquiring knowledge through reading is obtained through the possibility to express what a person really feels. Knowledge gained by the individual through his own efforts and by his way of thinking offers him a capacity to understand things and highlight individuality.

Keywords:

reading, self-knowledge, self-education, book

Există o sumedenie de discipline care se ocupă de subiectul cunoașterii de sine, dintre care psihologia, filosofia, științele sub toate aspectele lor, religiile sau orientările spirituale. Intenția cunoașterii de sine generează capacitatea ca oamenii să fie capabili să se deschidă către propriile lor universuri interioare în așa fel încât să ajungă la părți din ce în ce mai profunde. Pentru fiecare persoană există o abordare potrivită. Actul lecturii accentuează potențarea activității spirituale, pe care o trăiește orice subiect în timp ce citește. Prin urmare, fiecare persoană, în mod individual, va extrage altceva din ceea ce citește, din filmele pe care le vizionează, din muzica pe care o ascultă, din perspectivele filosofice științifice sau spiritual religioase care a simțit că i se potrivesc. Cu alte cuvinte, fiecărei persoane i se potrivește altceva într-un anumit moment, respectiv, și în contextul în care activează. Astfel, trăim într-un univers conectați unii cu alții prin interesele comune prin care are loc procesul de diseminare a cunoștințelor.

Din perspectiva filosofică, rădăcinile cunoașterii de sine pornesc încă din Antichitate. Filosofia antică este definită ca „un mod de viață”, cu o anumită viziune ori reprezentare a lumii. Funcția formativă pe care o avea reprezenta calea, înțelepciunea și modul nostru de orientare în viață. Socrate, prin metodele sale, îi determina pe interlocutorii săi să se examineze și să se înțeleagă pe ei înșiși. Ca un „tăun”, Socrate îi hărțuia cu întrebări care îi puneau în dificultate, îi obliga să devină atenți cu privire la ei înșiși: „O, preabunule, tu care ești atenian, din cetatea cea mai mare și mai vestită în înțelepciune și putere, nu ți-e oare rușine că de bani te îngrijești, ca să ai cât mai mulți și cât mai multă glorie și cinstire, iar de cuget, și de adevăr, și de suflet, ca să fie cât mai frumos, nu te îngrijești și nu-ți pasă?” [4]. Prin această modalitate interlocutorii erau puși în situația să discute despre valorile care le guvernează propria viață. Problema pe care o aborda Socrate nu era în a ști un lucru sau altul, ci de a fi: „... apucându-mă să conving pe fiecare dintre voi să nu se îngrijească de lucrurile sale, înainte de a se îngriji de ceea ce este el, ca să devină cât mai bun și mai înțelept” [4]. Acest apel la „ființă”, Socrate îl exercita prin modul său de viață și ființa sa.

Prin însăși individualitatea sa puternică, Socrate avea scopul să trezească la conștiință individualitatea interlocutorilor săi. În opinia lui Socrate, cunoașterea și adevărul nu pot fi primite de-a gata, ci trebuie să fie dobândite

de către individ prin eforturile sale. Schimbarea de sine nu este niciodată definitivă, ci necesită mereu o reinventare. În această ordine de idei, e elocventă afirmația: „Evoluția începe de la cunoașterea de sine. Prin lectură, pornim într-o călătorie înspre sine, pentru ca apoi să găsim starea de împăcare și echilibrul interior” [5].

Autocunoașterea este considerată obligația fundamentală a omului. Ideea de a dobândi o cunoaștere de sine și o pricepere a lucrurilor deschide posibilități omului de a-și găsi vocația și menirea. Desigur că, inconștient sau conștient, de la o vârstă fragedă, avem pasiuni, vise, pe care tindem să le realizăm. Potrivit lui Socrate, atunci când deții un meșteșug, aceasta nu înseamnă că ai dobândit și înțelepciune: „astfel, cunoașterea nu este un obiect fabricat, cu un conținut încheiat, transmisibil direct prin scriere sau printr-un discurs oarecare, ci este un proces continuu, bazat pe cercetarea propriei vieți [4]. Din această perspectivă, lectura este un exercițiu spiritual și profund, scopul căruia este înțelegerea sensului textului, dar și înțelegerea de sine. Astfel dobândirea cunoașterii prin lectură se obține prin posibilitatea de a exprima ceea ce simte omul cu adevărat. În această ordine de idei, Emil Cioran remarcă: „Întotdeauna am citit doar pentru a găsi în trăirile altora ceva care să mi le explice pe ale mele. Trebuie să citești nu ca să-l înțelegi pe altul, ci ca să te înțelegi pe tine însuși” [2, p. 203]. Cunoașterea dobândită de către individ prin eforturile sale, prin felul său de a gândi are o capacitate de pricepere a lucrurilor și oferă posibilitatea evidențierii propriei individualități.

Nikolai Berdiaev, meditănd despre cunoașterea de sine și despre nevoia de a te înțelege pe sine, de „a-ți conștientiza propriul tip și propriul destin”, sugerează aceeași idee privind reflecțiile asupra propriei vieți. Într-un sens mai larg privind filosofia existențială, remarcă faptul că „cea mai existențială este propria existență” [1].

O abordare privind desăvârșirea personalității prin lectură este reflectată în scrierile lui Mortimer J. Adler. În viziunea lui, citirea cărților este o abilitate și considera că nu poți pe cineva să înveți să citească cărți, dacă persoana în cauză nu vrea să se ajute singur pe sine. Astfel desăvârșirea nu se produce decât în cazul când persoana își dorește cu adevărat acest lucru. Adler considera că lectura, într-o mare măsură, are o deosebită putere în depășirea tuturor barierelor care stau în calea omului spre desăvârșire. Mai mult ca atât, lectura

poate fi considerată un fundament în ceea ce privește libertățile omului.

În contextul formării capacităților de autocunoaștere, putem specifica următoarele comparații între procesul de „lectură” și de „instruire”. Astfel, Adler abordează aceasta prin următoarea schemă, reflectată în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1

Tipul lecturii	Tipul instruirii	Tipuri de cărți
I. de plăcere	I. o cale de a descoperi: fără ajutorul profesorului	I. repovestirea și repetarea conținutului altor cărți
II. pentru cunoaștere	II. o cale de a primi cunoștințe: cu ajutorul profesorului	II. conținut original
A. cu scop de informare	A. prin ascultarea lecțiilor coordonate de un profesor	
B. cu scop de înțelegere	B. prin lectura cărților de sine stătător	
Concluzii: 1. lectura II (A) caracteristică primei (I) tipologii de cărți 2. lectura II (B) caracteristică celei de a doua (II) tipologii de cărți		

În procesul autocunoașterii și autoeducației este recomandată lectura din categoria a II-a, specificată în tabel la compartimentul Concluzii. În acest sens, Adler recomandă o listă de cărți ale marilor personalități din lume, cuprinzând o selecție de literatură artistică, cărți axate pe domeniile: istorie, sociologie, matematică, filosofie, omul și societatea etc. [6, pp 322-330]. Această selecție de cărți reprezintă un fundament de bază în formarea personalității și poate servi ca instrument de lucru pentru profesori, bibliotecari etc. Autoeducația produce transformări în interiorul personalității umane. Astfel, prin aceasta se înfăptuiesc acțiuni autoimpuse, ce favorizează condiții și rezultate ale cunoașterii de sine. Adler, în scrierile sale, face o trimitere la experiențele unor studenți care își făceau studiile la colegiu, remarcând faptul că studenții citesc de dragul informației, în scop de a trece examenul și lucrările de curs. Din acest considerent, ei nu încearcă să identifice legătura esențială a cărților cu propriile experiențe de viață. În această ordine de idei, citind cu scopul de a fi informați,

cunoaștem doar fapte, dar nu și sensul adevărat al conținutului.

Procesul autoeducației implică câteva aspecte privind asumarea responsabilității în vederea formării personalității. Pot fi evidențiate următoarele:

- obiectul și subiectul educației se suprapun și atribuțiile lor sunt preluate de către una și aceeași persoană;
- autoeducația are loc prin sine însuși și nu prin alții;
- autodidactul își propune scopuri și obiective, își organizează procesul de învățare, își evaluează performanțele obținute de sine stătător;
- autoeducația privește toate laturile devenirii umane;
- specialiștii în domeniu sunt de părere că apariția și intensificarea preocupărilor autoeducative la începutul adolescenței;
- autoeducația nu apare în mod spontan, fiind un rod al educației, al necesității de dezvoltare personală pentru a facilita integrarea autodidactului în viață socială și satisfacerea anumitor necesități personale.

Paul Cornea [3, p. 169] susține ideea că, în procesul comprehensiunii, rolul memoriei semantice, imediate și pe termen lung este indicat. Aceste aspecte ale memoriei au fost studiate mai intens, profitând de dezvoltarea impetuoasă a psihologiei cognitive și a cercetărilor asupra inteligenței artificiale.

Selectarea și recodificarea au loc, în parte, involuntar, în parte, pe o bază deliberată. Orice cititor cu oarecare experiență, dincolo de ceea ce performează automat, are posibilitatea să-și dirijeze, până la un anumit punct, procesul de filtrare a informației, hotărând ceea ce vrea să memoreze. De obicei, sunt reținute spontan relațiile de condiționare dintre propoziții și fraze, numele personajelor etc. În funcție de gen, de obiectivul urmărit și de abilitatea cititorului, pot fi conservate și unele detalii aparținând suprafeței textuale.

W. Kintsch și Van Dijk au încercat să enunțe, într-un mod informal, regulile (denumite macroreguli) care permit recodificarea, în alți termeni, transformarea microstructurilor în macrostructuri. Aceste reguli se bazează pe două principii: al implicării (orice macrostructură e implicată de microstructurile din care provine) și al pertinentei (nicio propoziție nu trebuie eliminată, dacă reprezintă o condiție interpretativă pentru propozițiile subsecvente).

Aplicarea acestor principii conduce la trei macroreguli:

- suprimarea (selecția): o propoziție (enunț) care nu constituie o condiție directă sau indirectă de interpretare a propoziției următoare poate fi înlăturată;
- generalizarea: mai multe propoziții pot fi înlocuite printr-o singură propoziție, care denotă cel mai mic ansamblu supraordonat;
- construcția: o secvență de propoziții, care enumeră diverse aspecte ale unei desfășurări evenimentiale, poate fi înlocuită printr-o propoziție care trimite global la acest eveniment.

Aplicarea acestor reguli de selecție și recodificare impune renunțarea la descripții factice și la acțiuni secundare, la dialoguri, la metadescripții etc.

Stocarea în memoria de lung termen (MLT) servește ca un depozit de conservare a cunoștințelor noi, dar are loc în același timp și procedura de evacuare, în proporție aproape egală. Astfel informația este organizată în așa fel încât la necesitate o oarecare informație să poată fi regăsită. De obicei, informațiile memorate sunt influențate de trei factori:

a) Participarea emotivă. Modalitatea de reținere a unor evenimente sau întâmplări zguduitoare pe termen lung sau fapte excepționale la care am participat. Există și modalitatea de a uita repede lucrurile care ne plictisesc ori nu ne interesează. Acest factor are un impact pozitiv asupra capacității de a reține ceva în memorie.

b) Repetiția. Revenirea asupra unor gânduri, idei și propoziții. Astfel se dezvoltă vocabularul și aceste idei, gânduri le utilizăm frecvent.

c) Structurarea. Conexiunile logice se rețin mai ușor decât cifre, cuvinte, propoziții fără legături între ele. Un text decupabil în macrostructuri, bine construit e memorat cu mult mai repede decât un text învățat mecanic.

Valorificarea și promovarea cărților de valoare reprezintă un aspect important în activitatea oamenilor de cultură. În multitudinea de informații de care suntem înconjurați, e necesar ca specialiștii din domeniu să aducă cartea de valoare mai aproape de cititor. Capacitatea creativă de a prezenta cartea sub forma unei imagini, video potrivit, apt de a stârni interesul și curiozitatea asupra textului, este esențială, în măsura în care tehnologiile reprezintă doar instrumente de lucru și nu esența în sine, dar prin aspectele inovatoare pot

contribui la promovarea cărților de valoare, care au rolul de a schimba opinii și mentalități.

Ființa umană se confruntă cu problema abundenței comunicaționale și informaționale. Pe de o parte, omul contemporan beneficiază de multe oportunități pentru dezvoltare sa personală și profesională, dar pe de altă parte, există riscul de a fi derutați și suprasaturați de conținut divers și, de cele mai multe ori, lipsit de esență, care poate avea un impact precar asupra lor.

Lectura a devenit un proces cotidian, a cărui semnificație își pierde valoarea datorită intereselor utilizatorilor doar de a-și satisface necesitățile informaționale pe termen scurt. Există un interes sporit față de domeniul dezvoltării personale, care a devenit chiar și un trend în societatea secolului al XXI-lea. Însă toate acestea își au rostul doar dacă se adoptă o atitudine serioasă în vederea cercetării propriei vieți, introspecției personale, instruirii pe tot parcursul vieții, autoeducației, lecturii aprofundate cu scopul de a se înțelege pe sine, a asimila informația și a o aplica în practică.

Referințe bibliografice:

1. BERDIAEV, Nikolai. Cunoașterea de sine. Exercițiu de autobiografie filozofică. București: Humanitas, 1998, 494 p. ISBN 973-28-0904-3
2. CIORAN, Emil. Caiete, vol II. București: Humanitas, 1999, 405 p. ISBN 978-973-50-2656-1
3. CORNEA, Paul. Introducere în teoria lecturii. București: Minerva, 1988. 306 p. ISBN 973-683-035-7
4. HADOT, Pierre. Ce este filosofia antică? Iași: Polirom, 1997. 338 p. ISBN 973-683-008-X
5. KISHIMI, Ichiro; KOGA, Fumitake. Curajul de a nu fi pe placul celorlalți. Cum să fii liber, să îți schimbi viața și să fii cu adevărat fericit. București: Litera, 2019. 271 p. ISBN 978-606-33-3258-6
6. АДЛЕР, Мортимер. Как читать книги = How to Read a Book: A Guide to Reading the Great Books: Руководство по чтению великих произведений. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2011. 336 p. ISBN 978-91657-186-8

DOI: 10.5281/zenodo.7457537

ABORDĂRI ACTUALE ALE LECTURII

Alina BĂLAN

Rezumat:

Pe lângă a deține cunoștințe de specialitate, a fi profesor de limba și literatura română presupune a stăpâni și a „traduce” didactic specificitatea conținuturilor cognitive, a ști când, cum, ce, de ce, cui, în ce manieră (formală, nonformală, uneori informală, tradițională sau modernă) oferi, într-un context comunicațional care reproduce condițiile reale ale vieții, în vederea pregătirii pentru viață.

Aptitudinea de a forma competențele lectorale în mod autentic și holistic, conjugând firesc noile teorii ale educației, și capacitatea de a beneficia de efectele acestui proces transformator sunt competențe extrem de importante în lumea reală.

Este necesară o sensibilizare și o educare a elevilor și a cadrelor didactice în acest sens pentru a se putea realiza o învățare eficientă, în cadrul activității educaționale ce integrează activ conceptele de literație și profesionalism extins al educatorului.

Cuvinte-cheie:

didactica lecturii, competențe lectorale, competențe-cheie, elev, profesor de limbă română.

Abstract:

To be Romanian Language and Literature teacher, besides necessity to have specialized knowledge, means to master and “translate” didactically the peculiarity of cognitive contents. To know when, what, how (formal, non-formal, sometimes informal, in traditional or modern way) you teach, why, to whom, in which communicative context, which simulates the real conditions of life in order to prepare your students for it.

The ability to develop reading skills in a genuine way, using a comprehensive approach, combining the new theories of education, and the capacity to benefit from the effects of this transformative process – both skills are extremely important in the real world.

Sensitization and education of students and teachers is necessary to achieve effective learning within the educational activity that diligently integrates the concepts of literacy and extended professionalism of the teacher.

Keywords:

teaching reading, lecture skills, key skills, student; Romanian language teacher.

Lectura, o temă recurentă, în context educațional și social, o construcție socială, un fenomen sociocultural, poate deveni un proces personal, atât timp cât se desfășoară pe baza cunoștințelor, experiențelor, așteptărilor personale ale elevilor bazându-se pe o relație socială, pe o activitate în relație cu celălalt¹.

Lectura este una dintre cele mai puternice instrumente de învățare, întrucât aceia care citesc în mod adecvat pot folosi ceea ce au citit, extinzându-și orizontul de reflecție, dezvoltându-și abilitățile de viață și competențele secolului al XXI-lea, necesare unei existențe trăite plenar². „Competențele-cheie sunt acele competențe de care au nevoie toți indivizii pentru împlinire și dezvoltare personala, angajare, includere sociala și cetățenie activă. Ele sunt compuse din cunoștințe, abilități și atitudini și merg mai departe de noțiunea academică de cunoștințe”, se arata în documentul Comisiei Europene.

În abordarea noastră, am avut în vedere recomandările Parlamentului European vizând competențele-cheie (Key Competences for Lifelong Learning - a European Reference Framework, Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006, în Official Journal of the EU, 30 dec. 2006), clarificările conceptuale ale literației, din perspectiva

---

¹ CALVO, M. C. (s.f.). Didáctica de la literatura como proceso de significación y desarrollo de la competencia discursiva. Valle Colombia: Universidad del Valle-Colombia

² Supporting Key Competence Development: Learning approaches and environments inschool education.

Input Paper [Accesat 07.02.2022]. Disponibil: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2a2b6e34-4c82-11ea-b8b7-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-116303588>

OECD³, dar și Cadrul european pentru studiul literaturii în învățământul secundar (LiFT-2 - Literary Framework for Teachers)⁴. Astfel, ne-am străduit să integrăm în proiectarea activităților dezvoltarea competențelor de literație, ce reflectă capacitatea elevilor de a relaționa cu textul, termen la care ne raportăm dintr-o perspectivă extinsă. De aceea, avem în vedere atât „construcțiile discursive standard (în care modul de expresie a unui conținut ideatic și/sau afectiv este modul lingvistic),” cât și „construcțiile complexe (în care expresia conținutului ideatic și/sau afectiv este mixtă/multimodală: modul lingvistic coexistă cu modul iconic și/sau cu cel auditiv)”. Așa cum subliniază Alina Pamfil⁵, extinderea semnificației termenului „text” impune extinderea semnificației termenului „lectură”, substituirea lui cu termenul „receptare”, adecvat inclusiv textelor modale.

Profilul elevului de liceu va cuprinde, astfel, caracteristicile unui cititor competent care înțelege și interpretează textul – chiar de la prima lectură atentă – în mod detaliat și nuanțat, utilizând informațiile cuprinse, evaluează conținutul ideatic și forma sa, reflectează asupra sa și interacționează cu el pentru a-și atinge scopurile, a-și îmbogăți cunoștințele și a-și amplifica potențialul, precum și pentru a participa la viața societății (OECD, 2018).

Curriculumul actual la nivel liceal promovează, în mod sinergic, atât paradigma comunicativ-funcțională, cât și pe cea a dezvoltării personale, ceea ce presupune formarea integrată a capacităților de receptare/exprimare orală și a celor de receptare a mesajului scris și de exprimare scrisă, din perspectiva extinsă a literației și a comunicării eficiente, ce va conduce în final la formarea capacității de comunicare corespunzătoare pentru tinerii pe care îi formăm, valorizându-le experiențele de lectură, în cadrul cărora elevii vor fi „mandați” să actualizeze virtualitățile multiple ale operei, să investească

---

³ PISA 2018 Assessment and Analytical Framework [Accesat 07.02.2022]. Disponibil: https://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2018-assessment-and-analytical-framework_5c07e4f1-en

⁴ Platforma LiFT-2 - Literary Framework for Teachers [Accesat 07.02.2022]. Disponibil: <http://www.literaryframework.eu/>

⁵ PANFIL, Alina. Argument. In: Revista „Perspective”, nr. 2/(38), 2019 [Accesat 07.02.2022]. Disponibil: http://www.anpro.ro/html/date/p38_2019_argument.pdf

textul cu propriul „sens”, creând noi universuri, prin decodificarea tuturor dimensiunilor limbajului (etice, estetice și afective).

Didactica modernă a lecturii presupune tranziția de la analiza textuală la strategii destinate cititorului, care trebuie orientat spre anumite tehnici de lectură, interpretare și decodificare, de investire cu sens prin actul lecturii creatoare, orientând cititul către dezvoltarea personală a elevului, în contextul formării competențelor generale, a valorilor și atitudinilor reglementate curricular⁶.

Astfel voi prezenta, în cele ce urmează, mai multe abordări ale lecturii ca bază a dezvoltării competențelor-cheie pentru Învățarea Durabilă: competența de scriere și citire, competența lingvistică și competența personală, socială și de învățare.

După citirea fragmentului de text din *Biblie, Vechiul Testament*, capitolul *Facerea cu referire la Turnul Babel*⁷, elevii au fost stimulați să descopere esența comunicării, prin intermediul metodologiei educației nonformale, ce propune, în genere, un set de experiențe educative necesare, utile pentru fiecare tânăr, viitor adult activ social, integrat pe piața muncii, complementarizând celelalte forme de educație, în mod particular prin gama largă de activități pe care le propune și prin dezvoltarea competențelor pentru viață și pregătirea tinerilor pentru a deveni cetățeni activi. Educația nonformală invită la regândirea importanței relației dintre cunoștințe, aptitudini, abilități și competențe, atât în contextul orelor de consiliere, cât și al predării conținuturilor de limbă și literatura română, unde, fără a contesta ponderea cunoștințelor declarative (a ști anumite lucruri despre o anumită problemă: a avea date despre fenomenul lingvistic sau literar), procedurale (a ști cum să folosești datele: a ști cum să rezumi, să argumentezi, să caracterizezi un personaj, să analizezi un incipit...) sau textuale (a ști unde, când și de ce să folosești ceea ce știi și ceea

---

⁶ Repere metodologice pentru aplicarea curriculumului la clasa a IX-a în anul școlar 2021-2022, limba și literatura română. Învățământ liceal și profesional [Accesat 07.02.2022]. Disponibil: https://www.edu.ro/sites/default/files/01_Repere_metodologice_limba_si_literatura_romana_0.pdf

⁷ Turnul Babel. Încălcirea limbilor și împrăștierea popoarelor. Strămoșii lui Avraam. [Accesat 07.02.2022]. Disponibil: <https://www.crestinortodox.ro/biblia/Facerea/Turnul-Babel-Incalcirea-limbilor-si-imprastierea-popoarelor-Stramosii-lui-Avraam/>

ce știi să faci; a ști unde, când și de ce să folosești anume cunoștințe de sintaxă a frazei și de argumentare).

Pe lângă „a ști” („savoir” echivalent pentru cunoștințele declarative) trebuie așezat un alt verb precum „a ști să faci” („savoir-faire”), sinonim pentru cunoștințele procedurale și contextuale.

În accepția noastră, dimensiunea educațională „savoir-faire” este mai importantă, întrucât cuprinde categorii ce depășesc domeniul cognitiv, incluzând „a ști să fii” („savoir-etre”) și „a ști să devii” („savoir-devenir”), set al „variabilelor interne” ale unui individ – competențe, atitudini, valori, sentimente, emoții, motivații.

Un exercițiu bun pentru stimularea competenței de comunicare, a coeziunii grupului după distanțarea fizică COVID-19 îl reprezintă activitatea nonformală (bazată pe exercițiul lecturii) „Turnul Babel”, al cărei scop este aprecierea nevoii de înțelegere și acceptare reciprocă, construirea de strategii de comunicare. Acest exercițiu se bazează pe exercițiul „Misiune imposibilă”: un set de sarcini îndeplinite de grupul clasei a 12-a A, Protecția mediului, într-un timp limitat. Participanților, în timp ce li se atribuie o serie de sarcini („Puteți folosi doar mâna dreaptă/numai pietre/doar frunze etc.”), nu li se permite să folosească limbajul verbal, ci doar limbajul nonverbal/gesturile.

Colaj: activitate nr.1

Colaj: activitate nr.2

Momentul de reflecție/debriefing a început cu un scurt rezumat al activității și cu întrebări generale despre modul în care a mers activitatea. Sesiunea s-a încheiat cu momentul de reflecție asupra importanței comunicării, asupra principiului ascultării active, asupra empatiei, dar, mai ales, asupra implicațiilor tipului de comunicare nonverbală în crearea sintalității/coeziunii grupului.

O altă metodă nonformală de stimulare a competențelor de lectură este inspirată de participarea la proiectul Erasmus+ „New Perspectives”, Cluj-Napoca (ianuarie 2020). Bazată pe experiența lecturii cărții „Soulcraft” a lui Bill Plotkin, arta povestirii/storytellingul i-a determinat pe elevii sensibilizați de

Foto: activitate nr.3

subiectul alegoric să asculte cu atenție povestea „Șoricelului curajos”, care a suferit o transformare fundamentală: în ciuda tuturor obstacolelor, cu prețul pierderii ochilor, The Jumping Mouse reușește să se metamorfozeze într-un vultur îndrăzneț. Ascultând povestea, elevii s-au străduit să descopere, în spatele măștilor alegorice, conexiuni cu viața reală, să completeze fișe SWOT, să descopere o serie de calități necesare modelării viitoarei lor cariere: voință, aptitudini, abilități, competențe, valori, cunoștințe: <https://animoto.com/play/jCKu6jdT0ibnV2AuhK4WRg>.

Ulterior, elevii au urmărit ipostaze ale motivului vulturului în poemul modernist blagian „Alesul”, corelând semnificațiile simbolice consacrate cu cele actualizate în context: „Soarta lui scrisă-i pe aripi de vultur,/Dar văzduhul încă nu vrea să i se adune, să i se-nchege subt zbor./El se deprinde. Cu o rădașcă. Cu un nor./Lupta de astăzi fu lungă și grea./Spada i s-a tocit de-o stea”.

O altă abordare de text, în manieră nonformală, o constituie atelierul „De-aș fi...”, în cadrul căruia elevii au exersat și dezvoltat comportamente pozitive de comunicare, în spiritul acceptării diferențelor socio-economice și etnice. Abilitatea de viață vizată a fost reprezentată de stimularea abilității de comunicare, în spiritul promovării diversității, în context durabil. Activitatea educațională propusă a pornit de la necesitatea mărturisită a elevilor de a-și modela sentimente pozitive față de propria identitate, de la nevoia elevilor de a defini în termeni clari propria identitate și cultură, implicit de a-și analiza/examina atitudinile față de alte grupuri etnoculturale.

Pornind de la textul literar „Fântâna dintre plopi” de M. Sadoveanu, povestire construită pe tema erosului sacrificial, ce formulează problematica intrării în contact a două universuri etnice diferite - român și rrom, am construit un scenariu educațional menit să ne servească obiectivului de stimulare a abilităților de comunicare, în contextul diversității. Dincolo de structura designului instrucțional specific orei de limba și literatura română, am urmărit permanent stimularea abilităților de viață, în contextul educației pentru dezvoltare durabilă: elevii au identificat în text elemente de civilizație și cultură românească/rromă, ulterior făcând investigații (utilizând Internetul și manualul de istorie) pe care le-au prezentat în fața clasei. A doua oră, elevii au fost invitați să participe la activitatea de educație nonformală „Dacă aș fi...”: jocul s-a desfășurat afară, în fața școlii. Li s-a cerut participanților să se așeze într-o linie de start pentru jocul „Dacă aș fi...”. Li s-a explicat elevilor

că scopul jocului este de a vedea care dintre ei reușește să ajungă la linia de sosire, după ce au primit cartonașe cu diferite scenarii discriminatorii – „discriminări artificiale”: „Ești tânăr elev în L.T. «Toma Socolescu», suferind de o dizabilitate fizică și ai nevoie de cărucior pentru a te putea deplasa; Ești fiul unui milionar în Euro, călătorești săptămânal în străinătate; Ești Bill Gates; Ești o tânără orfană nevoită să-și abandoneze studiile; Ești un tânăr dependent de droguri, fiul unui miliardar din orașul tău; Ești o tânără de 21 de ani, frumoasă, dar săracă, dornică să-și continue studiile; Ești moștenitorul unchiului tău, al unei case din loc. Snagov și al unei mașini de 100 000 de euro; Ești un tânăr familist care este nevoit să facă împrumut la bancă tocmai ca să poată trăi de pe o zi pe alta; Ești un tânăr dintr-o familie înstărită, absolvent de Informatica, cu un salariu de 1000 de Euro pe lună; Ești un tânăr rrom, provenind dintr-o familie modestă care trăiește cu 1 euro/zi”. S-a trasat linia de sosire la aproximativ 10 pași distanță față de linia de start. S-a formulat o serie de întrebări care i-au determinat pe elevi să își mute poziția, făcând câte un pas înainte sau înapoi. Ulterior, elevii coordonați de către profesor au oferit feed-back pe marginea jocului în care s-au implicat: au încercat să descopere sensul „liniei de start/sosire”, și-au mărturisit sentimentele nutrite în momentul asocierii cu rolul prezentat pe cartonașe, sentimentele avute față de cei rămași în urmă, au încercat să descopere modalități prin care cei care s-au apropiat cel mai mult de linia de sosire îi pot ajuta pe cei rămași în urmă, au dezbătut importanța acceptării diferențelor într-o lume multiculturală, vizionând filmul de animație Pixar „Reflexion sobre la diversidad”; alături de coordonatorul activității, elevii au mărturisit o experiență personală când s-au simțit discriminați, subliniindu-se că important este se recunoască faptul că nu putem schimba ce s-a întâmplat în trecut, dar că trebuie să avem grijă la comportamentul pe care ni-l vom asuma în viitor (proactiv sau reactiv?). Elevii au vizionat, de asemenea, clipuri muzicale reprezentative pentru cultura românească/rromă („Mica țiganiadă”, Phoenix & „Ciuleandra”, Maria Tănase) și, în final, s-au implicat într-un „cerc al prieteniei multiculturale”, luând decizia implicării în acțiuni/activități educaționale variate pe tema diversității, în cadrul proiectelor ulterioare. Activitatea proiectată a fost în deplină concordanță cu principiul egalității de șanse, fiind corelată obiectivelor, desfășurându-se în regim diurn, exploatându-se resursele digitale și materiale reciclabile (cartonașele au fost confecționate din hârtie reciclată).

S-a utilizat suportul electronic pentru a determina reducerea consumabilelor (hârtie, pixuri, tonere etc.), Software Open Source, respectându-se drepturile de proprietate intelectuală.

În contextul discuției de tip „debriefing”, am înțeles cu toții importanța reflectării la stereotipuri culturale, la judecățile blazate, la simboluri culturale, la tentația de a judeca după „aparențele” dictate de apartenența la cultura de origine. Am înțeles că stereotipurile culturale nu sunt rele în sine, că sunt „scurtături ale gândirii”, că devin distructive abia atunci când se interpun în calea împlinirii personale/profesionale a unor grupuri sociale/comunități, când, în fapt, conduc la excluziunea socială a unor membri ai comunității.

În concluzie, resursele metodologice utilizate în scopul dezvoltării competențelor lectorale sunt în total acord cu noile cerințe ale educației secolului al XXI-lea, implicând strategii didactice moderne ce contribuie la dezvoltarea personală a elevilor, la îmbunătățirea stimei de sine, și totodată a motivației pentru învățare.

Referințe bibliografice:

1. Ancuța, Marian. Formal, nonformal, informal education /learning Non-formal methods adapted for formal contexts. Etwinning seminar 2019. [online]. [citat 04.03.2022]. Disponibil: https://www.schooleducationgateway.eu/downloads/webinars/Webinar2021_Nonformal_learning_Marian_Ancuta.pdf
2. POLICY Approashes to Competence-Bazed Education. [online]. [citat 10.03.2022]. Disponibil: http://ec.europa.eu/education/policy/school/competences_en/
3. ORZA, Elisabeta. Centrarea pe competențele-cheie. [online]. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <http://www.elearning.ro/centrarea-pe-competentele-cheie-in-educatie>
4. Ilie, Emanuela. Didactica limbii și literaturii române. Iași: Editura Polirom, 2014. 489 p. ISBN 9789734647507
5. Pamfil, Alina. Didactica literaturii. Reorientări. București: Editura Art, 2016. 320 p. ISBN 978-606-710-335-9

DOI: 10.5281/zenodo.7457591

LECTURA CA O FORMĂ DE CONSUM

Ivan PILCHIN

Rezumat:

Articolul pune în dezbatere problema lecturii ca una din formele de consum cultural. Argumentele în favoarea unei detașări de un discurs pentru o lectură necondiționată, dar și instituționalizată, reies din însăși trăsătura definitorie a culturii moderne, în care secularizarea, liberalizarea și democratizarea actului și produsului cultural au devenit elemente fundamentale. Soluția depășirii perspectivelor consumiste asupra cărții ca obiect deopotrivă comercial și cultural este văzută discernământul și calitatea lecturii, conform căreia lectura nu este un scop în sine, ci un instrument de cunoaștere și devenire individuală.

Cuvinte-cheie:

lectură, carte, consum, devenire.

Abstract:

The article debates issue of reading as a form of cultural consumption. The arguments in favour of a detachment from a discourse for an unconditional but also institutionalized reading emerge from the very defining feature of modern culture. In it, the secularization, liberalization and democratization of the cultural act and product have become fundamental elements. The author sees the way of overcoming consumerist perspectives of book as both commercial and cultural object - in discernment and quality of reading. Reading isn't a purpose in itself but an instrument of knowledge and individual evolution.

Keywords:

reading, book, evolution.

Cred că va suna cumva paradoxal, dar, judecând la rece, este destul de greu să scrii și să vorbești astăzi despre lectură și despre cărți. Și asta pentru că, pe de o parte, există riscul să luneci, uneori inevitabil, în formulări aforistice, sensibilizante și motivaționale, într-o pledoarie șablonată și patetică pentru o lectură aproape necondiționată, impunând o valoare apriorică oricărei cărți și oricărui text. Pe de altă parte, însă, există și riscul declanșării unui discurs emoționant, entuziast și extrem de personalizat, trădând propriile bucurii, suferințe sau obsesii bibliofile, expunând relația ta intimă, organică și subtilă cu biblioteca din propria casă sau cu cea din comunitate și cu tot ce-ți oferă aceasta.

Problema, așadar, constă în a găsi un echilibru între o pledoarie pompoasă și generalizantă și un discurs reduționist, împătimit, bazat pe gusturi și dispoziții subiective. Căci, se pare că a vorbi despre lectură înseamnă, de fapt, a vorbi de fiecare dată despre lectura unei anumite cărți, a unui anumit autor sau a unui anumit text. Doar în acest caz pledoaria pentru lectură poate fi credibilă. În caz contrar, ea ar suna dogmatic.

Abordarea de acest tip a subiectului lecturii nu e deloc întâmplătoare sau voit polemică. Dimpotrivă, este una cât se poate de firească și necesară. Argumentele în favoarea unei detașări de un discurs pentru o lectură necondiționată, dar și instituționalizată, sunt cât se poate de substanțiale și reies din însăși trăsătura definitorie a culturii moderne, în care secularizarea, liberalizarea și democratizarea actului și produsului cultural au devenit elemente, în esență, fundamentale.

Secularizarea, liberalizarea și democratizarea s-a produs și în sfera lecturii. Dacă e să ne amintim de clasificarea lui Nicolae Manolescu (n. 1939) din *Lectura pe înțelesul tuturor* (2003), care distingea epoci „religioase”, având „cultul Cărții”, și epoci „laice”, având „cultul cărților, al bibliotecii”, putem, fără îndoială, să afirmăm că facem parte din „civilizația cărților și bibliotecilor” și că suntem, în consecință, niște produse ale „galaxiei Gutenberg”. Diversificarea și multiplicarea lecturilor, în epoca postmodernă, a distrus singularitatea dogmatică a Cărții („Cartea s-a degradat în cărți, așa cum Ideea s-a degradat în idei ori Cuvântul în cuvinte... Lectura distruge astăzi cartea, după cum, în epocile religioase, Cartea distrusese lectura” [1, p. 9]), punând sub semnul întrebării calitatea cititului. Dar și Cartea (una singură) poate să

compromită lectura prin însăși limitele și restricțiile pe care i le impune. În ambele cazuri (cel al Cărții și al cărților), de altfel, extreme, vorbim despre necesitatea armonizării raportului deja menționat dintre diversitatea și calitatea lecturii.

Pe de altă parte, instituțiile infodocumentare moderne, pornind de la același principiu al diversității, tind tot mai mult să devină atotcuprinzătoare, oferind cititorilor avalanșe de date și informații, incomensurabile cu posibilitățile și capacitatea omului de a le asimila. Ieșirea din acest cerc contradictoriu ar putea fi discernământul lecturii, soluția, conform căreia lectura nu este un scop în sine, ci un instrument de cunoaștere și devenire individuală. Cu atât mai mult, cu cât, așa cum atenționa și Erich Fromm (1900-1980) în *Arta de a iubi* (1956), bunurile spirituale, pe lângă cele materiale, în epoca modernă, tot mai evident fac parte din circuitul ofertei și consumului: cărțile, filmele, spectacolele, operele de artă, produsele alimentare sau articolele de design și vestimentație fac parte din „asortimentul” unei piețe orientate spre a satisface investițiile (financiare, intelectuale, afective) sau plăcerile individului [7, p. 147], spre a-i confirma sau reformata statutul social și percepția celor din jur. Și asta într-un regim de deficit constant al timpului și al comunicării.

Apropo, de timp și de singurătate. Prozatorul sârb Milorad Pavić (1929-2009), supranumit și „Borges al Balcanilor”, și-a încheiat romanul său *Dicționarul khazar* (1984) astfel: „Dicționarul este o carte care îți fură timpul cu țârâita, zi de zi, dar care, cu anii, îți răpește multă vreme... Pe deasupra, cine mai are azi la dispoziție atâta singurătate încât să se cufunde nestingherit în lectura unei cărți ori chiar a unui dicționar? Oricum, citirea unei cărți atât de voluminoase înseamnă să stai mult timp singur. Să rămâi fără ceea ce-ți este necesar, deoarece lectura la patru mâini nu s-a inventat încă” (traducere de Mariana Ștefănescu) [5, p. 349].

Jorge Luis Borges (1899-1986) sugera că „lectura ne aduce fericire” [4, p. 507], însă nu este oare această fericire iluzorie cumva? Nu este aceasta de multe ori și o formă de compensare a singurătății și a comunicării? Căci lectura înseamnă, până la urmă, și o formă de „co-prezență” într-un timp și într-un spațiu sau în afara oricăror limite de timp și spațiu. Voi cita aici și din *Eclesiast*, o frază care pare a fi ruptă din context, însă care mă macină încă din

adolescență: „dacă ai voi să faci o mulțime de cărți, să știi că n-ai mai isprăvi, și multă învățatură [lectură] obosește trupul” (12:12).

Bineînțeles, cartea este și un produs comercial, este un „obiect”, în primul rând, estetic și fizic care demult face parte din ceea ce este numit „mediul de consum”. Foarte convingător vorbește despre aceasta Jean Baudrillard (1929-2007) în volumul său *Societatea de consum* (1970), făcând referință la faptul că am ajuns în epoca în care trăim în ritmul aparițiilor noi, inclusiv de carte, în care „brandul” imprimă cărții, ca și altor produse, calitate de „super-obiect” [3, p. 9] (când vrem să devenim posesori a cărții anume din acea ediție sau editură, chiar dacă avem deja în biblioteca personală ediții apărute anterior); când colecțiile de carte devin o „motivare prin inerție” [3, p. 10] de a cumpăra cărțile până la epuizarea potențialului economic al cumpărătorului. Mai ales că și cărțile, cunoscut lucru, au destinul lor – „Habent sua fata libelli”, cum spuneau latinii. Conform unor statistici, 95% din cărțile apărute pe piață se uită în următorii 5 ani, alte 4% rezistă ceva mai mult. Și doar 1% din producția editorială care ajunge pe piață rămâne în circuitul valoric, devine reprezentativă, discutată, tradusă, recită etc.

Cum e posibil, în ultimă instanță, să depășim perspectiva lecturii ca o formă de consum? Mai întâi, să vedem în ea, așa cum zicea profesorul Mircea Martin (n. 1940) într-o conferință recentă, o formă de „continuitate și solidaritate culturală”, care face valabil și viabil proiectul umanist al civilizației moderne. În al doilea rând, să vedem în lectură o formă de realizare a proiectului existențial al individului. Așa cum zicea și Jean-Paul Sartre (1905-1980), în *Existențialismul este un umanism* (1946), „omul nu este altceva decât ceea ce face din el însuși”, căci omul mai întâi „se ivește în lume și după aceea se definește” [6, p. 323]. Cu alte cuvinte, parafrazându-l pe Sartre, dar și pe Descartes, citesc, deci devin sau citesc, deci mă definesc. Pentru că oare nu căutăm noi în lectură o șansă de a deveni mai buni, mai înțelepți, mai empatici? Mai fericiți, poate, cum sugera și J.L. Borges. În fine, citând din *Întru lauda cititului și scrisului* (2010) de Mario Vargas Llosa (n. 1936), un discurs de acceptare a Premiului Nobel pentru Literatură, nu putem să nu fim de acord cu faptul că cititul, ca și scrisul „este un protest împotriva neajunsurilor vieții. Când căutăm în ficțiune ceea ce lipsește în viață, dăm de înțeles, fără a

fi nevoie s-o și spunem cu glas tare sau chiar să știm acest lucru, că viața așa cum este ne satisface setea de absolut – fundamentul condiției umane – și ar trebui să fie mai bună. Inventăm ficțiuni pentru a trăi cumva multele vieți pe care am dori să le ducem, când abia dacă o putem trăi pe aceea care ni s-a dat” [2, pp. 84-85].

În calitate de reprezentant al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău, aș vrea să-mi exprim bucuria că Biblioteca Municipală, anual, vine cu un șir de programe comunitare de lectură, fiind astfel un factor activ în devenirea intelectuală și culturală a comunității. Impactului calitativ, nu doar cantitativ, al programelor și evenimentelor dedicate cărții și cititului, implementate de Biblioteca Municipală, cu siguranță, va rezulta, în timp, în schimbări și salturi calitative în viața și activitatea chișinăuienilor.

Referințe bibliografice:

1. MANOLESCU, Nicolae. Lectura pe înțelesul tuturor. Brașov: Editura Aula, 2003. ISBN 973-8206-80-4
2. VARGAS LLOSA, Mario. Întru lauda cititului și scrisului [traducere de I. Horea]. In: Lettre internationale, nr. 76 / iarna 2010-2011, pp. 84-88. ISSN 1220-5998
3. БОДРИЙЯР, Жан. Общество потребления [перевод Е. Самарской]. Москва: Издательство АСТ, 2020. ISBN 978-5-17-122729-6
4. БОРХЕС, Хорхе Луис. Книга [перевод Ю. Ванникова]. In: БОРХЕС, Х.Л. Собрание сочинений: в 4 т. Т. 3: Произведения 1970-х годов. СПб.: Амфора. ТИД Амфора, 2005, с. 501-509. ISBN 5-94278-691-7
5. ПАВИЧ, Милорад. Хазарский словарь: Роман-лексикон в 100000 слов. Женская версия [перевод Л. Савельевой]. СПб.: Азбука-классика, 2004. ISBN 5-352-01101-1
6. САРТР, Жан-Поль. Экзистенциализм – это гуманизм [перевод А.А. Санина]. In: Сумерки богов. Москва: Политиздат, 1990, с. 319-344. ISBN 5-250-01275-2
7. ФРОММ, Эрих. Искусство любить [перевод А. Александровой]. Москва: Издательство АСТ, 2019. ISBN 978-5-17-084593-4

Capitolul II

Lectura ca formă de reziliență cognitivă

DOI: 10.5281/zenodo.7462327

Producția editorială în Republica Moldova în anul 2021: statistică oficială

Renata COZONAC

Valentina CHITOROAGĂ

Rezumat:

În articol se aduc date statistice ce reprezintă o imagine de ansamblu a producției editoriale din Republica Moldova în anul 2021. Sunt incluse date, tabele statistice, estimarea procentuală a industriei editoriale naționale, ce sunt redate conform domeniilor științei, limbilor și destinației. Într-un compartiment aparte sunt reflectate date generale despre structurile editoriale moldovenești.

Cuvinte-cheie:

producție editorială, statistică editorială, editori, Camera Națională a Cărții din Republica Moldova, ISBN, ISMN, ISSN, Depozit Legal.

Abstract:

The article provides a statistical analysis of book publishing industry in the Republic of Moldova per year 2021. It includes data, statistical tables and percentage estimation of the national book publishing, tracked by fields of science, languages and by target. General data on Moldovan publishing business is reflected in a special section.

Keywords:

publishing production, publishing statistics, publishers, National Book Chamber of the Republic of Moldova, ISBN, ISMN, ISSN, Legal Deposit.

Dezvoltarea competențelor informaționale ale Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova (CNCRM), ca producător și furnizor de date și informații statistice editoriale naționale, a dus la creșterea gradului de vizibilitate și utilitate a rapoartelor și informațiilor statistice în vederea fluidizării procesului editorial-statistic național, contribuind la susținerea informațională a procesului editorial național.

Elaborarea rapoartelor statistice privind atât industria editorială, cât și diseminarea rezultatelor definitive a fost și este una dintre prioritățile activității CNCRM. Este important de reținut că nu există analogii în ceea ce privește datele statistice furnizate de către CNCRM, deoarece au fost realizate la nivel național, conform standardelor din domeniu. Indicatorii statistici din prezentul articol sunt raportați la datele Camerei Naționale a Cărții, care funcționează conform Legii cu privire la activitatea editorială, fiind preluați din rapoartele statistice naționale ale CNCRM.

În numărul cărților editate, intrate în Depozitul Legal, se reflectă activitatea de producție editorială, acesta cuprinzând publicațiile apărute pe întreg teritoriul Republicii Moldova, realizate de editurile de stat și particulare, centrele editoriale ale instituțiilor de învățământ superior, centrele de informare și documentare ale unităților, ministerelor și instituțiilor administrative cu activitate editorială.

Ca unitate de înregistrare s-a luat fiecare carte, volum, evidența statistică se efectuează pentru fiecare resursă în parte, pe principiul *de visu*, adică „pe viu”, folosind date reale, nu doar cifre din rapoartele anuale ale editorilor.

Producția editorială este unul dintre indicatorii cei mai importanți pentru a identifica tendințele activității editoriale la nivel național. Datele anului editorial 2021, al doilea an „al Covidului”, sunt prezentate în comparabilitate cu rezultatele dezvoltării industriei editoriale ale anului 2020.

Bilanțul pe anul 2021 relevă faptul că indicatorii statistici au fost previzibil mai mari decât în anul 2020. Pe parcursul anului raportat au fost înregistrate 2700 de titluri de carte față de 2403 în anul 2020, numărul de titluri de carte editate fiind mai mare în termeni globali, ceea ce presupune o creștere cu 12,36 % față de anul precedent.

Evoluția și dezvoltarea producției editoriale s-a aflat în creștere față de anul anterior, redând un număr mai mare de titluri apărute. Deși în creștere, producția editorială se poziționează într-un fel constant, după cum rezultă și din tabelul nr. 1:

Tabelul nr. 1

Ponderea editării cărților în RM în anii 2017-2021

Cărți	2017	2018	2019	2020	2021
Total	2550	2500	2200	2403	2700
dintre care în limba:					
română	1832	1685	1516	1426	1776
rusă	368	361	269	388	384
alte limbi	455	454	415	589	540

În tabelul nr. 2 este redată estimarea procentuală a editării cărților în 2021 față de anul 2020. Numărul total de titluri scoase a fost mai mare decât în 2020, iar tirajul mai mic.

Tabelul nr. 2

Estimarea procentuală a editării cărților în anii 2020-2021

Numărul de titluri editate	2020	2021	%
Total	2 403	2 700	+12,36
Tiraj total (mii ex.)	2301,2	1859,7	-19,19

Evoluția producției editoriale naționale în anul 2021 în funcție de domeniile cunoașterii a fost următoarea:

Tabelul nr. 3

Editarea cărților în anul 2021 în funcție de domeniile cunoașterii

Nr rând	Domenii ale cunoașterii	Numărul de titluri tipărite				Tiraj, mii ex.			
		Total	din care în limba:			Total	din care în limba:		
			Română	Rusă	Alte		Română	Rusă	Alte
	Total	2 700	1 776	384	540	1 859,7	1 411,5	300,9	147,3
	dintre care:								
1	literatură politică și social-economică	766	471	120	175	471,9	315,5	113,9	42,5
	inclusiv:								
1a	biblioteconomie	14	11	-	3	1,6	1,4		0,2
1b	bibliografie	42	25		17	3,6	2,6		1,0
2	științe naturale	160	107	22	31	147,0	122,2	21,2	3,6
3	literatură tehnică	80	56	14	10	12,0	6,4	2,2	3,4
4	literatură agricolă	87	57	16	14	70,3	17,1	51,6	1,6
5	literatură medicală și sportivă	169	110	22	37	62,6	53,2	4,0	5,4
6	științe filologice și artă	251	137	37	77	222,4	106,4	66,8	49,2
7	învățământ, cultură	467	320	83	64	358,8	326,9	24,0	7,9
	inclusiv:								
7a	cultură	14	3		11	2,7	1,1		1,6
7b	instituții superioare de învățământ	98	70	23	5	9,1	7,5	1,1	0,5
7c	școala medie generală, licee	130	85	45		228,4	208,1	20,3	
8	literatură artistică (beletristică), folclor	394	311	51	32	171,8	157,7	6,9	7,2
9	literatură pentru copii	259	203	16	40	338,3	305,8	10,2	22,3
10	literatură cu caracter universal	67	4	3	60	4,6	0,3	0,1	4,2

Asupra datelor prezentate în tabelul nr. 3, putem face câteva comentarii pe care nu le considerăm lipsite de interes. Astfel, din cele 10 categorii de domenii, **766** de titluri de carte aparțin domeniului politico-social-economic, domeniu cu cel mai ridicat indice de vizibilitate; următorul domeniu în clasament este învățământul cu **467** de titluri; pe locul trei s-a situat literatura artistică cu **394** de titluri; după care urmează literatura pentru copii – **259** de titluri; științele filologice și arta – **251** de titluri; medicina și sportul – **169** de titluri; științele naturale – **160** de titluri; științele agricole – **87** de titluri; științele tehnice – **80** de titluri.

Trebuie de menționat: titlurile de carte pentru copii au crescut cu 33,51% în comparație cu titlurile respective (**194**) ale anului 2020.

Tabelul nr. 4

Editarea cărților în anul 2021 în funcție de destinația funcțională a cărților

Nr	Destinația funcțională	Total			Dintre care în limbile:									în %	
					Română			Rusă			Alte				
		Titluri	Tiraj, mii ex.	Coli de tipar, mii ex.	Titluri	Tiraj, mii ex.	Coli de tipar, mii ex.	Titluri	Tiraj, mii ex.	Coli de tipar, mii ex.	Titluri	Tiraj, mii ex.	Coli de tipar, mii ex.	Titluri	Tiraj, mii ex.
1	Științifice	414	55,9	1 387,4	181	29,2	625,8	36	2,5	61,7	197	24,2	699,9	15,3	3,0
2	Științifico-populare	529	214,2	4 680,7	310	111,9	3 136,4	59	68,8	491,1	160	33,5	1 053,2	19,6	11,5
3	Normative de producție	12	1,0	4,6	7	0,6	2,7	2	0,2	0,9	3	0,2	1,0	0,4	0,1
4	Oficiale	13	10,2	137,5	9	2,7	32,5	-	-	-	4	7,5	105,0	0,5	0,5
5	Manuale și lucrări metodice	878	821,3	10 986,1	611	634,7	8 145,9	195	140,1	1 971,2	72	46,5	869,0	32,5	44,2
6	Lucrări practice de producție	26	23,3	310,7	25	23,3	310,6	1	-	0,1	-	-	-	1,0	1,3
7	Literatura artistică (beletristică)	394	171,8	3 139,3	311	157,7	2 936,1	51	6,9	110,6	32	7,2	92,6	14,6	9,2
8	Ediții pentru copii și adolescenți	259	338,3	2 441,2	203	305,8	2 238,1	16	10,2	97,2	40	22,3	105,9	9,6	18,2
9	Enciclopedii, lucrări de referință	104	43,5	712,8	85	40,9	561,2	5	0,2	3,4	14	2,4	148,2	3,9	2,3
10	Literatură religioasă	68	176,0	1 487,4	32	102,5	779,6	19	72,0	678,0	17	1,5	29,8	2,5	9,5
11	Literatura pentru publicul larg	2	4,0	251,1	1	2,0	234,4	-	-	-	1	2,0	16,7	0,1	0,2
12	Informative și de reclamă	1	0,2	8,3	1	0,2	8,3	-	-	-	-	-	-	0,0	0,0
TOTAL		2 700	1 859,7	25 547,1	1 776	1 411,5	19 011,6	384	300,9	3 414,2	540	147,3	3 121,3		

Manualele, lucrările didactice au avut un număr de **878** de titluri, estimate la 32,52% din numărul total de titluri; cartea științifico-populară – **529** de titluri, respectiv 19,60%; științifică – **414** de titluri, respectiv 15,33%; literar-artistică – **394** de titluri, respectiv 14,60%, însumează un număr mai mult de jumătate din numărul total de apariții, atât a titlurilor, cât și a tirajului. Așadar, cartea științifică, academică și literar-artistică – principalii indicatori cantitativi din totalul produsului editorial – este în dinamică, fiind scoase **2215** de titluri sau 82,03% din numărul total.

Tabelul nr. 5

Producția de carte 2021 în funcție de numărul de titluri și tiraj

Domeniu	Titluri	Tiraj, mii ex.	Titluri, %	Tiraj, %
Total	2700	1859,7	100%	100%
Științe social-politice și social-economice	766	471,9	28,37%	25,38%
Științe naturale	160	147,0	5,93%	7,90%
Științe tehnice	80	12,0	2,96%	0,65%
Științe agricole	87	70,3	3,22%	3,78%
Științe medicale. Sport	169	62,6	6,26%	3,37%
Învățământ. Cultură	251	222,4	9,30%	11,96%
Științe filologice. Artă	467	358,8	17,30%	19,29%
Literatură artistică (Beletristică)	394	171,8	14,59%	9,24%
Literatură pentru copii	259	338,3	9,59%	18,19%
Literatură cu caracter universal	67	4,6	2,48%	0,25%

Tabelul nr. 5 reflectă faptul că științele social-politice și social-economice au fost în creștere cu 43 de titluri față de anul 2020 (723) și constituie 28,37% din volumul total al titlurilor. Învățământul atestă o creștere de 23 de titluri și o pondere de 9,3%; literatura artistică – o creștere de 55 de titluri și o pondere de 14,59%; științele filologice și arta – o creștere cu 14 titluri și ponderea de 17,30%.

Domeniile tehnic, agricol, medical au constituit 336 de titluri sau 12,44%, cu 69 de titluri mai mult față de anul 2020 (267). Cărțile pentru copii (povești, basme, cărți interactive) și tineret, de asemenea, au fost în creștere cu 65 de titluri sau cu 33,50% mai mult ca în anul 2020.

În tabelul nr. 6 sunt expuși indicii cantitativi ai titlurilor de carte scoase de editorii naționali, grupați în funcție de editor/editură.

Tabelul nr. 6

Producția editorială (cărți) tipărită în anul 2021 în funcție de tipul de editură

Nr	Editor/editură	Titluri (cărți)	Tiraj, mii ex.	Titluri, %
1.	Edituri de stat	80	361,1	2,96
2.	Editori/Instituții de învățământ superior de stat	509	40,8	0,70
3.	Editori/Instituții de învățământ superior private	14	1,2	3,57
4.	Editori/Edituri private	1154	979,9	42,74
5.	Editori/Centre de informare și documentare ale unităților, ministerelor și instituțiilor administrative cu activitate editorială	116	16,9	4,30
6	Alte instituții cu activitate editorială	7	17,5	0,26
7.	Cărți apărute fără indicarea numelui editorului	15	1,0	0,56
8.	Cărți apărute cu indicarea tipografiei în calitate de editură	805	441,3	29,81
TOTAL		2700	1859,7	100,00

Datele expuse în tabelul nr.6 ne demonstrează că 705 de titluri sau 26,11% de carte au fost editate de editurile de stat, centrele editoriale ale instituțiilor de învățământ superior de stat și centrele de informare și documentare ale unităților, ministerelor și instituțiilor administrative cu activitate editorială; 1168 de titluri sau 43,26% au fost editate de editorii privați; 15 titluri au apărut fără indicarea numelui editorului, iar 805 de titluri sau 29,81% au fost editate de către tipografi/editori.

Tabelul nr. 7

Producția editorială (cărți) tipărită în anul 2021 în funcție de numărul de titluri

Nr	Editor/editură	1-20 titluri	21-30 titluri	31-50 titluri	51-70 titluri	71-90 titluri	peste 90 titluri	Titluri, total
1.	Editori/edituri/instituții de învățământ superior de stat	8	3	3	1	2	1	18
2.	Editori/edituri/instituții de învățământ superior private	73	4	1	3	2	3	86
3.	Editori/centre de informare și documentare ale unităților, ministerelor și instituțiilor administrative cu activitate editorială	20	1	–	–	–	–	21
4.	Alte instituții cu activitate editorială	5	–	–	–	–		5
5.	Editori/tipografi	28	2	3	–	–	3	36
	TOTAL	134	10	7	4	4	7	166
		80,72%	6,02%	4,22%	2,41%	2,41%	4,22%	100,00%

În 2021, conform CNCRM, numărul total de editori înscrși în baza de date națională și în ISBN Directory constituie 346 (dintre care 166 de editori activi). Acest număr include toți editorii, indiferent de mărimea și forma lor de proprietate, care au trimis către CNCRM în cursul anului 2021 cel puțin un exemplar din cel puțin un titlu al cărții pe care au publicat-o în format tipărită. Față de anul 2020 (154 de editori activi), numărul acestora a crescut cu 12 unități (sau 7,79%).

Numărul editorilor activi (care, conform clasificării noastre, publică cel puțin o carte pe lună, sau 12 cărți pe an) a fost de 31 în 2021. În termeni absoluți, numărul acestor editori a scăzut cu 2 unități față de anul trecut.

Cei mai mulți editori (134) sau 80,72% au produs între 1 și 20 de titluri de carte în format tipărit; 10 sau 6,02 % editori au produs între 21 și 30 de titluri; 7 sau 4,22 % editori au produs între 31 și 50 de titluri; alți 4 sau 2,41 % editori au

produs între 51 și 70 de titluri; 4 sau 2,41 % editori au produs între 71 și 90 de titluri; 7 sau 4,22 % editori au produs peste 90 de titluri de carte în format tipărit.

Tablelul nr. 8

**Editori, preponderent cu cel mai mare număr de titluri de carte editate
în anul 2021**

Editori	Titluri	Tiraj, mii ex. total	Titluri, %
Edituri de stat			
Știința	61	321,8	2,26%
Subtotal	61	321,8	2,26%
Editori/Centre editoriale ale instituțiilor de învățământ superior de stat			
CEP USM (Centrul Editorial-Poligrafic Universitatea de Stat din Moldova)	109	8,5	4,04%
UPS „Ion Creangă” (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”)	91	9,0	3,37%
UTM (Universitatea Tehnică a Moldovei)	76	4,2	2,81%
ASEM (Academia de Studii Economice a Moldovei)	43	1,9	1,59%
Medicina (Centrul Editorial-Poligrafic „Medicina”, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu”)	40	4,8	1,48%
Subtotal	359	28,4	13,30%
Editori/Edituri private			
Dorința (Poligraf-Design)	103	52,0	3,81%
Pontos	94	29,1	3,48%
Arc	90	147,5	3,33%
Prut Internațional	86	74,2	3,19%
Garomont-Studio	66	9,0	2,44%
Cartier	65	60,3	2,41%
Lexon-Prim	55	21,8	2,04%
Subtotal	559	393,9	20,70%
Total	620	715,7	22,96%

Luând în considerare numărul de titluri publicate în anul 2021, pe piața cărții pe primele cinci locuri erau situați editorii: CEP USM, Dorința (Poli-graf-Design), Pontos, UPS „Ion Creangă” (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”), Arc, care au publicat peste 90 de titluri per/an.

Datele din tabelul nr. 8 demonstrează că editorii din top au editat 1/5 (sau 18,04%) din totalul titlurilor publicate și 13,23% din tirajul anual total.

Statistica limbilor de publicare a cărților și broșurilor în anul 2021, în RM, este redată în tabelul nr. 9.

Tabelul nr. 9

Limbile de publicare a cărților în anul 2021

Cărți și broșuri în limbile	Titluri	Tiraj, mii ex.	Titluri, %
română	1776	1411,5	65,78%
bulgară	3	0,2	0,11%
engleză	145	38	5,37%
franceză	65	20,9	2,41%
găgăuză	15	7,3	0,56%
germană	7	0,7	0,26%
italiană	5	0,8	0,19%
rusă	384	300,9	14,22%
spaniolă	1	-	0,04%
ucraineană	5	0,7	0,19%
bilingve (română-rusă)	75	29,1	2,78%
multilingve (text paralel în trei și mai multe limbi)	219	49,6	8,11%
	2 700	1 859,70	100%

Limba de publicare a cărților și broșurilor în Republica Moldova este în proporție covârșitoare cea română – 65,78%, urmată la distanță de cea rusă – 14,22%, engleză – 5,37%.

Editarea de carte continuă să fie multinațională, după cum ne demon-

strează datele din tabelul nr. 9, iar cărțile sunt publicate nu numai în limbile conașionalilor care locuiesc în RM, dar și în limbile majore ale comunității mondiale – engleză, franceză, rusă, această situație rămânând aproape neschimbată în ultimii zece ani.

Tabelul nr. 10

Numărul cărților traduse în anul 2021

Traduceri	Nr de titluri	Tiraj
Total	302	477,7
din care:		
traduceri din română în alte limbi	125	130,1
traduceri în română din limbile popoarelor lumii	177	347,6

În ceea ce privește cărțile traduse (Tabelul 10), numărul titlurilor acestora în 2021 față de 2020 (257 de titluri) a crescut cu 17,51%, în timp ce tirajul total a crescut cu 23,28%. Ponderea acestora în repertoriul editorial total al țării s-a micșorat în 2021 cu 0,79% din numărul de titluri publicate, iar tirajul acestora s-a majorat cu 5,45% din tirajul total.

Tabelul nr. 11

Caracteristici ale producției editoriale în anul 2021

	Titluri	Tiraj, mii ex.	Coli de tipar, mii ex.	Titluri, %	Tiraj, mii ex., %	Coli de tipar, mii ex., %
Total	2 700	1 859,7	25 547,1	100%	100%	100%
Cărți	2 235	1 404,4	23 050,8	82,8%	75,5%	90,2%
Broșuri	465	455,3	2 496,3	17,2%	24,5%	9,8%
Cărți lavabile	-	-	-	0,0%	0,0%	0,0%
Cărți-puzzle	-	-	-	0,0%	0,0%	0,0%
dintre care:	2 700	1 859,7	25 547,1	100%	100%	100%
Cărți legate (în copertă tare)	458	327,2	8 006,3	17,0%	17,6%	31,3%
Cărți broșate (în copertă flexibilă)	2 242	1 532,5	17 540,8	83,0%	82,4%	68,7%
Cărți în cutie, mapă comună, cărți pliante	-	-	-	0,0%	0,0%	0,0%
dintre care:	2 700	1 859,7	25 547,1	100%	100%	100%

	Titluri	Tiraj, mii ex.	Coli de tipar, mii ex.	Titluri, %	Tiraj, mii ex., %	Coli de tipar, mii ex., %
Publicații noi (în 1-a ediție)	2 537	1 641,6	21 449,6	94,0%	88,3%	84,0%
Reeditări	163	218,1	4 097,5	6,0%	11,7%	16,0%
Monografii în serii/colecții	340	370,2	3 753,8	12,6%	19,9%	14,7%

Analizând specificul producției cărților și broșurilor, constatăm proporțiile relativ mari, prezentând o disproporție dintre numărul de cărți – 2235 și numărul de broșuri (cu un volum mai mic de 48 de pag.) – 465; dintre cele copertate – 458 de titluri și cele broșate – 2242 de titluri; dintre producția de titluri de carte apărute în prima ediție – 2537 de titluri și reeditări – 163, situație aproape neschimbată față de anul 2020.

Tabelul nr. 12

Cărți imprimate peste hotare în anul 2021

	Titluri	Tiraj, mii ex.	Coli de tipar, mii ex.	Titluri, %	Tiraj, mii ex., %	Coli de tipar, mii ex., %
China	30	61,5	563,2	29,13%	31,93%	25,45%
India	3	7,0	108,8	2,91%	3,63%	4,92%
Lituania	8	24,0	67,0	7,77%	12,46%	3,03%
România	3	0,3	10,7	2,91%	0,16%	0,48%
Rusia	2	10,0	23,3	1,94%	5,19%	1,05%
Serbia	1	2,0	234,4	0,97%	1,04%	10,59%
Ucraina	56	87,8	1205,9	54,37%	45,59%	54,48%
	103	192,6	2213,3	100,00%	100,00%	100,00%

Tabelul nr. 13

Distribuția cărților pe grupe de tiraj în anul 2021

	Titluri	Tiraj, mii ex.	Coli de tipar, mii ex.	Titluri, în %	Tiraj, mii ex., în %	Coli de tipar, mii ex., în %
Tiraj până la 500 ex.	2 066	358,9	5 722,0	76,5%	19,3%	22,4%
Tiraj până la 1000 ex.	306	290,3	5 580,5	11,3%	15,6%	21,8%
Tiraj până la 5 mii ex.	238	593,8	6 812,6	8,8%	31,9%	26,7%
Tiraj până la 10 mii ex.	20	188,0	2 265,7	0,7%	10,1%	8,9%
Tiraj până la 50 mii ex.	13	318,5	4 658,0	0,5%	17,1%	18,2%
Tiraj până la 100 mii ex.	2	110,2	508,3	0,1%	5,9%	2,0%
Fără indicarea tirajului	55	-	-	2,0%	0,0%	0,0%
Total	2700	1 859,7	25 547,1	100,0%	100,0%	100,0%

Astfel, cel mai mic grup de tiraj (până la 500 de exemplare) a crescut în anul 2021 din punctul de vedere al numărului de titluri și constituie 2066 de titluri.

Ponderea acestor publicații în producția editorială totală în anul 2021 a crescut mai mult de jumătate din punctul de vedere al numărului de titluri – 3,3%, iar din punctul de vedere al tirajului cu 6,4% față de anul 2020; 11,3% din totalul cărților publicate au un tiraj de până la 1.000 de exemplare.

Numărul de cărți incluse în segmentul publicațiilor cu un tiraj de la 1.000 până la 5.000 de exemplare s-a micșorat în 2021 și constituie 8,8% din numărul de titluri, tirajul fiind majorat cu 3,8% față de anul 2020 (28,1%).

Numărul cărților cu un tiraj de peste 50 de mii de exemplare a fost în descreștere în 2021 față de 2020 cu 53,57% din punctul de vedere al numărului de titluri și cu 63,68% din punctul de vedere al tirajului.

Numărul cărților cu un tiraj de peste 100 de mii de exemplare în 2021 a înregistrat o creștere de 100% față de 2020.

Dacă în a. 2020 tendința de micșorare a tirajului la producția editoria-

lă națională s-a manifestat ca cea la nivel mondial, în 2021 tirajul a crescut în mediu cu 12,70%, ceea ce rezultă: piața cărții și preferințele utilizatorilor au contribuit la această creștere, fiind mărită cererea pentru o anumită publicație.

Tabelul nr. 14

Editarea resurselor electronice în anul 2021

Domeniu	Carte		Audio		Vid- eo	Seriale		Mixte
	PDF	ePUB	MP3	WAV	MP4	PDF	IE Browser	MS Office, MP4
Bazele generale ale cunoașterii și culturii	44		1		1			
Religie. Teologie					1			
Științe sociale	69	2		2		2	12	1
Matematică. Științe naturale	3					1		
Științe aplicate. Medicina. Tehnologie	26							
Artă. Sport	14				10			
Limba. Lingvistică. Literatură	28	16			1			
Geografie. Biografie. Istorie.	12	4						
TOTAL	196	22	1	2	13	3	12	1

Tabelul nr. 15

Editarea resurselor în continuare în anul 2021

Resurse în continuare	Total titluri	Total numere	Tiraj mediu, mii ex.	Tiraj anual, mii ex.
Total	274	3787	2219,3	19339,4
din ele:				
Reviste	152	759	163,4	1052,2
Buletine	13	75	17,7	166,9
Ziare	109	2953	2038,2	18120,3

Tabelul nr. 16

**Alte tipuri de publicații apărute în anul 2021
(în comparație cu anul 2020)**

Tipuri de resurse	Titluri		
	2021	2020	Rata creșterii, %
Rezumate ale tezelor	200	100	100,00%
Resurse electronice	250	228	9,65%
Documente grafice	145	100	45,00%
Documente de muzică tipărită	7	2	250,00%

Analiza datelor statistice a producției editoriale pe anul 2021 ne demonstrează un echilibru, o balanță a repertoriului cărții naționale. Se menține constantă editarea publicațiilor de importanță științifică, socială și culturală.

Referințe bibliografice:

1. COZONAC, Renata, CHITOROAGĂ, Valentina. Camera Națională a Cărții din Republica Moldova. Raport anual de activitate 2020: Inovație și productivitate în vremuri incerte. Chișinău, 2021. 126 p. ISSN 2587-3423. E-ISSN 2587-3628. ISBN 978-9975-49-495-3. ISBN 978-9975-49-496-0 (PDF). DOI 10.5281/zenodo.4736940
2. COZONAC, Renata, CHITOROAGĂ, Valentina. Camera Națională a Cărții din Republica Moldova. Raport anual de activitate 2021: Fermitate și consecvență în acțiune. Chișinău, 2022. 120 p. : diagr., fig., tab. ISSN 2587-3423. E-ISSN 2587-3628. ISBN 978-9975-49-518-9. ISBN 978-9975-49-519-6 (PDF). DOI 10.5281/zenodo.6370725

DOI: 10.5281/zenodo.7462351

Dezvoltarea competențelor de promovare a cărții și a culturii lecturii – constanta formării profesionale continue a personalului din biblioteci

Ludmila CORGHENCI

Rezumat:

Articolul reliefează componenta educațională a Programului Național LecturaCentral. Sunt analizate două axe în organizarea programelor educaționale în cadrul Programului Național LecturaCentral, acestea fiind dezvoltate sub egida Centrului de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării din cadrul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova: dezvoltarea competențelor personalului din biblioteci privind cultura lecturii, lectura critică; identificarea și promovarea serviciilor, destinate și orientate pentru dezvoltarea competențelor utilizatorilor, membrilor comunității.

Cuvinte-cheie:

competențe profesionale; competențe-cheie; servicii de bibliotecă.

Abstract:

The article points out the educational component of the LecturaCentral National Program, analyses two axes in organization of educational programs within the LecturaCentral National Program. They were developed under the auspices of the Center for Continuing Professional Training in Library Science and Information Sciences within the National Library of the Republic of Moldova, and are as follows: development in libra-

rians necessary skills of reading culture and critical reading; identification and promotion of services designed and aimed to developing reading skills in community members.

Keywords:

professional skills; key competencies; library services.

„A citi înseamnă a învăța, a învăța înseamnă a citi” – o afirmație arhicunoscută, care confirmă faptul că lectura nu este o simplă activitate, ea simbolizează cunoașterea, asigură dezvoltarea personală și profesională. Lectura este un factor permanent pentru fiecare etapă a evoluției vieții umane.

Persoanele care au îmbrățișat profesiunea de bibliotecar învață pentru sine, dar îndeosebi pentru utilizatori, membrii comunității. Dezvoltarea competențelor profesionale, precum și a celor deontologice este un punct de sprijin important în evoluția profesională, mai ales ținând cont de schimbările macroeconomice și sociale din ultimii ani. Schimbările obligă personalul din biblioteci la o adaptare rapidă la diverse situații. Formarea profesională continuă este o obligație, cerință pentru bibliotecari, prevăzută în cadrul legislativ și de reglementare național.

Educația pentru lectură (componentă a formării profesionale continue) este importantă pentru bibliotecari, pornind de la atribuțiile acestora ca actori ai procesului educațional, furnizori de programe educaționale în sprijinul membrilor comunităților. Acest fapt se reflectă în conținutul Programului Național LecturaCentral, inițiat de Biblioteca Națională a Republicii Moldova în colaborare cu Liga Bibliotecarilor din Republica Moldova „Alexe Rău” și alte organizații interesate, sub egida Ministerului Culturii al Republicii Moldova (începând cu anul 2018).

Programul Național LecturaCentral, ediția a 4-a, anul 2021, a avut o componentă educațională pronunțată, orientată atât spre profesie, cât și spre contextul social mai larg. Orientarea educațională a Programului întrepătrunde genericul ediției anuale („Promovarea lecturii ca bază pentru dezvoltarea multilaterală”), scopul (amplificarea rolului bibliotecilor în educația pentru lectură, ca sistem cultural și intelectual multiaspectual, prin organizarea unor activități complexe off/online care vizează aspecte legate de abordarea lecturii

ca bază pentru dezvoltarea multilaterală, în condițiile dezvoltării moderne a tehnologiilor de cunoaștere și comunicare), precum și obiectivele stabilite (diversificarea ofertelor informaționale și educaționale ale bibliotecilor, dezvoltarea comunităților, creșterea ratei de atragere a populației la bibliotecă și altele, prin amplificarea competențelor personalului) [3]. Centrul de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării din cadrul BNRM – actor funcțional, furnizor activ de programe educaționale pentru bibliotecari – a contribuit substanțial la desfășurarea acestei componente a Programului Național LecturaCentral, oferind în medie anual 8-10 activități educaționale pe marginea culturii lecturii.

Astfel, conchidem privind două axe constante în organizarea programelor educaționale în cadrul Programului Național LecturaCentral:

- dezvoltarea competențelor personalului din biblioteci privind cultura lecturii, lectura critică;
- identificarea și promovarea serviciilor, destinate și orientate pentru dezvoltarea competențelor utilizatorilor, membrilor comunității.

Subiectele abordate la activitățile educaționale (conferințe publice, ateliere, traininguri) în scopul dezvoltării competențelor personalului din biblioteci privind cultura lecturii, lectura critică, au fost: lectura critică; arta lecturii; marketingul lecturii; lectura în contextul mișcării Știința Deschisă; tehnici moderne de promovare a lecturii; lectura în context digital; lecturi comunitare fundamentate pe tehnologii informaționale și de comunicare etc. În calitate de experți/formatori au fost invitați cercetători, cadre didactico-științifice, renumiți biblioteconomiști: dr. Alex Cosmescu, dr. habilitat Tatiana Ciocoi, dr. habilitat Nelly Țurcan, cercetător-expert Maria Pilchin, Vera Osoianu, Ecaterina Dmitric, Margareta Cebotari și alții.

Prin acest ciclu de activități educaționale bibliotecarii au fost orientați pentru:

- *transferul de cunoștințe* utilizatorilor bibliotecii, membrilor comunității : despre document ca sursă de informare, lectură curentă și ulterioare (gen, apartenență funcțională, aparat auxiliar, elementele/componentele documentului și utilizarea acestora), identificarea autorității documentului (autor, responsabilități instituționale), cunoștințe de vocabular, criterii de evaluare a

informației etc.;

- *dezvoltarea capacităților/abilităților* utilizatorilor, membrilor comunității de: ascultare/receptare (a textului), lectură critică, identificare (a ideilor principale, a noțiunilor, a personajelor etc.); analiză și interpretare (a unui cuvânt, a unei secvențe de text, a unui fapt, a poziției autorului); sintetizarea informației lecturate; caracterizare (a unui personaj, a lucrării în general); rezumare-sinteză și de scriere a recenziilor; apreciere (a unui text lecturat, a unui personaj, a stării personale postlecturale), abilitate de inter-relaționare, a adopta o poziție proprie, expunere orală a conținutului, dezvoltarea vocabularului etc.);

- *dezvoltarea atitudinilor* utilizatorilor, membrilor comunității: conștientizarea necesității lecturii și acceptarea acesteia drept un act continuu; transformarea utilizatorului în agent al lecturii; reacții provocate de lectura documentului, trăiri formulate de utilizator în legătură cu problematica textului lecturat, opinii și aprecieri (idei, conținut, personaje, autor, mijloace de expresie etc.) [1, 2].

Evaluările curente și finale, efectuate în cadrul activităților educaționale, oferă suport pentru a reliefa următoarele „lecții”, învățate de către bibliotecari:

- studierea/cunoașterea necesităților informaționale ale utilizatorilor;
- învățarea/cunoașterea profundă a resurselor informaționale, deținute de bibliotecă și din afara spațiilor acesteia;
- identificarea/promovarea conexiunilor între resurse (autori, tematici, tipuri de documente etc.)
- comunicare personalizată/în grup cu utilizatorii despre resurse documentare;
- stimularea lecturii comunitare, lecturii colaborative în scopul dezvoltării capacităților de gândire critică;
- utilizarea tehnologiilor informaționale pentru a sprijini lectura utilizatorilor;
- stimularea prezentării opiniilor utilizatorilor asupra celor citite (prin forme specifice bibliotecilor, utilizând și noile tehnici informaționale – concursuri, gale, ținerea instrumentelor de socializare etc.);
- încurajarea, demonstrarea utilității expunerilor, pozițiilor post-lectură a utilizatorilor;
- responsabilități asociate: actualizarea/diseminarea informațiilor despre

laureații concursurilor, galelor, premiilor (naționale, internaționale), despre bestselleruri, noi resurse, relații cu comunități profesionale și altele;

- diversificarea serviciilor de dezvoltare a competențelor utilizatorilor/membrilor comunității, bazate pe metode socratice, contribuind la o lectură critică, la formarea gândirii critice (competențe de cultura informației).

Reper pentru organizarea și definitivarea conținuturilor activităților educaționale privind diversificarea serviciilor de bibliotecă, orientate pentru dezvoltarea competențelor utilizatorilor, membrilor comunității, este conceptul european aprobat prin Recomandarea din 22 mai 2018 a Consiliului Uniunii Europene ori Cadrul european de referință [5]. Documentul menționat specifică că „cetățenii au nevoie de un set adecvat de aptitudini și competențe pentru a menține nivelul de trai actual, pentru susținerea unei rate ridicate a ocupării forței de muncă și promovarea coeziunii sociale în perspectiva societății și pieței forței de muncă de mâine. Sprijinirea persoanelor din întreaga Europă în vederea dobândirii de aptitudini și competențe necesare pentru împlinirea pe plan personal, o stare bună de sănătate, capacitatea de inserție profesională și incluziunea socială ajută la consolidarea rezilienței Europei într-o perioadă de schimbări rapide și profunde” [5].

În accepțiunea documentului european competențele-cheie sunt definite în documentul european ca o combinație între cunoștințe, aptitudini și atitudini:

- cunoștințele fiind formate din fapte și cifre, concepte, idei și teorii deja stabilite și care sprijină înțelegerea într-un anumit domeniu sau subiect;
- aptitudinile sunt definite ca abilitatea și capacitatea de a desfășura procese și de a utiliza cunoștințele existente pentru obținerea de rezultate;
- atitudinile descriu dispoziția și mentalitatea de a acționa sau de a reacționa la idei, persoane sau situații [5].

Astfel, în conformitate cu Recomandarea din 22 mai 2018 a Consiliului Uniunii Europene, Centrul de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării din cadrul BNRM a promovat serviciile orientate pentru dezvoltarea a 8 competențe-cheie ale utilizatorilor bibliotecilor, membrilor comunității:

- *competențe de alfabetizare* – ca o capacitate de a identifica, înțelege, exprima, crea și a interpreta concepte, fapte, opinii, atât verbal, cât și în scris; de

a comunica și de a stabili conexiuni cu alte persoane;

- *competențe multilingvistice* (dezvoltarea capacității de a utiliza corect și eficient pentru comunicare limba oficială, precum și alte limbi, a sprijini învățarea diferitor limbi);

- *servicii de dezvoltare a competenței în domeniul științei, tehnologiei, ingineriei și matematicii* – capacitatea de a dezvolta și de a folosi gândirea și raționamentul matematic pentru a rezolva o serie de probleme în situații de zi cu zi; capacitatea și disponibilitatea de a explica fenomenele naturale, utilizând cunoștințele și metodologia aflate în uz, inclusiv observarea și experimentarea. Competențele în domeniul tehnologiei și ingineriei țin de aplicarea acestor cunoștințe și metodologii pentru satisfacerea dorințelor și nevoilor cetățenilor. Competențele în știință, tehnologie și inginerie implică înțelegerea schimbărilor cauzate de activitatea umană și a responsabilității fiecărui cetățean;

- *competențe digitale* implică utilizarea cu încredere, critică și responsabilă a tehnologiilor digitale, precum și utilizarea acestora pentru învățare, la locul de muncă, și pentru participarea în societate: competențe de crearea a platformelor de comunicare online, utilizarea bazelor de date în acces deschis; creare de conținuturi digitale, proprietatea intelectuală, dreptul de autor etc.;

- *competențe personale, sociale și de a învăța să înveți* – competențe de cultura informației, de educație mediatică, de managementul timpului, de a menține o bună stare de sănătate fizică etc.;

- *competențe cetățenești* – capacitatea de a acționa în calitate de cetățeni responsabili și de a participa pe deplin la viața civică și socială, pe baza înțelegerii conceptelor și structurilor sociale, economice, juridice și politice, precum și a evoluțiilor și a durabilității);

- *competențe antreprenoriale* se referă la capacitatea de a acționa în fața oportunităților și a ideilor și de a le transforma în valori pentru ceilalți; serviciile se axează pe dezvoltarea creativității, gândirii critice, capacității de a lucra în colaborare și de a planifica și a gestiona proiecte care au o valoare culturală, socială sau financiară;

- *competențe de sensibilizare și expresie culturală* implică înțelegerea și respectul față de diferite culturi și printr-o serie de arte și alte forme culturale.

Aceasta implică participarea la înțelegerea, dezvoltarea și exprimarea ideilor proprii și a sentimentului de apartenență sau a rolului în societate în diverse moduri și contexte.

Corolar: Într-o lume aflată în schimbare rapidă și puternic interconectată, fiecare persoană are nevoie de o gamă largă de competențe, iar dezvoltarea acestor competențe trebuie să se desfășoare în mod continuu, pe tot parcursul vieții. Reiterăm că bibliotecarul este persoana care învață pentru sine, dar mai mult pentru alții. Bibliotecarul nu oferă „peștele” utilizatorului/membrului comunității, ci îl învață să pescuiască!

Referințe bibliografice:

1. CORGHENCI, Ludmila. Incluziunea digitală a personalului de specialitate din biblioteci: competențe, învățare orientată. In: Magazin bibliologic. 2021 nr. ½, pp. 50-54. ISSN 1857-1476. DOI: 10.5281/zenodo.4636776
2. CORGHENCI, Ludmila. Rolul lecturii în dezvoltarea competențelor de alfabetizare. In: Dezvoltarea competențelor din perspectiva învățării pe tot parcursul vieții: rolul și locul lecturii. Suport metodologic și educațional în sprijinul realizării programului Național LecturaCentral, ediția a 4-a, 2021. Chișinău : BNRM, 2021, pp. 10-17. ISBN 978-9975-3510- 3-4.
3. DMITRIC, Ecaterina. Programul Național LecturaCentral, ediția a 4-a, 2021. Comunicat final. [citată 17 ianuarie 2022]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/accesDedicat/LecturaCentral/Comunicat%20final%20Lecturacentral%202021.pdf>
4. FRANȚUZAN, Ludmila. Formarea competenței-cheie de a învăța să înveți în contextul noilor provocări societale. Studiu de politici educaționale. Chișinău: LexonPrim, 2021. 45 p. ISBN 978-9975-3274-8-0. [citată la 18 ianuarie 2022]. Disponibil: http://www.soros.md/files/publications/documents/Frantuzan_0.pdf
5. RECOMANDAREA CONSILIULUI din 22 mai 2018 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții (2018/C 189/01) [citată 18 ianuarie 2022]. Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN)

DOI: 10.5281/zenodo.7462396

Particularitățile de lectură în comparație intergenerațională

Victoria VASILICA

Rezumat:

Lectura ca metodă de conectare a generațiilor este o metodă care stă la baza programelor naționale de lectură în mai multe țări. Autorul se referă la rezultatele studiului național „Lectura în comparație intergenerațională”, realizat în perioada 29 noiembrie–17 decembrie 2021, în cadrul Programului Național LecturaCentral.

Cuvinte-cheie:

lectura, Programul Național LecturaCentral, Magenta Consulting, biblioteci publice teritoriale.

Abstract:

Reading as a method of connecting generations is the core subject of national reading programs in many countries. The author refers to the results of the national research „Reading in intergenerational comparison”, hold within the LecturaCentral National Reading Program between November 29th, 2021 and December 17th, 2021.

Keywords:

reading, LecturaCentral National Reading Program, Magenta Consulting, Territorial Public Libraries.

Lectura este o experiență a gândirii creative. Cititorul proiectează atitudine creatoare în momentul lecturii, astfel devine regizor sau chiar actor în contextul descris. Lectura stimulează cititorul să se documenteze, să capete

competențe profesionale, dar și personale, să trezească interesul de documentare, să trăiască mai multe vieți și experiențe de viață, să facă alegeri individuale. Atunci când un individ declară că a citi nu este despre el, este ca și cum ar renunța la hrană, doar că spirituală. Este important de a încerca și experimenta pentru a găsi genul literar pentru propriul stil și necesitate. Lectura oferă oportunitatea de a învăța, de a crește inspirat și de a-ți îmbogăți vocabularul. Un vocabular bogat aduce scoruri mari la testele de inteligență, conform unui studiu realizat la Universitatea Berkeley din California [1]. Din perspectivă socială, lectura poate servi un început pentru conversații. În acest sens, putem menționa că puterea lecturii conectează oameni din întreaga lume. Nu putem ști niciodată care dintre cărțile citite va aduce postul de muncă într-un interviu sau ne va crea o imagine în fața unui potențial partener. Soluția ar fi să facem liste de lectură pe care periodic să le completăm pentru a ne asigura că la momentul potrivit o să putem să folosim cunoștințele căpătate.

Lectura din plăcere oferă posibilitatea de a ne relaxa prin transpunerea imaginației în locuri, spații, întâlniri cu personaje, dar și este o modalitate de a scăpa de anxietate, atât de prezentă în viața, în societatea în care trăim. Conform unui studiu recent, doar șase minute de lectură au redus tensiunea musculară și ritmul cardiac al celui care a citit [2]. Cu siguranță procesul de lectură micșorează nivelul de stres. Lectura oferă și un sentiment de apartenență. Personajele, acțiunile atmosfera dintr-un subiect sau altul pot crea un sentiment de speranță în perioadele mai complicate ale vieții.

Cititul este fundamental pentru a ajuta să găsim și să transmitem informații. Este o abilitate esențială care se dezvoltă la o vârstă foarte fragedă. Iată de ce lectura este benefică pentru toți și cum importanța înțelegerii lecturii este esențială pentru înțelegerea lumii din jurul nostru. Dezvoltarea gândirii creative face parte din prioritățile lecturii. Există mai multe tipuri de lectură care interconectează comprehensiv, deoarece de exemplu lectura rapidă se identifică și cu caracteristicile lecturii pasive. Atunci când copiii învață a citi, gradul de înțelegere a textului este scăzut, concentrația lor este în totalitate pe recunoașterea literelor și corectitudinea

pronunțării. Utilizarea unor strategii adecvate de lectură transformă lectura pasivă a cititorului începător în lectură activă. Un cititor pasiv citește fără să recunoască activ cuvintele, este o lectură care nu comportă vreo implicare semnificativă. Lectura activă este caracterizată prin interacțiunea cititorului cu textul. Un cititor activ poate prezice acțiunea desfășurată în text prin indici pe care îi obțin în timpul lecturii, se întreabă despre idea principală, mesajul sau intriga, se oprește pentru a clarifica părți din text pe care le-a confundat. Dificultățile unui tânăr cititor pot apărea prin clasa a 4-a. Copiilor de la această vârstă li se cere să găsească informații prin intermediul lecturii, să le interpreteze și să le aplice, în același timp să compare două sau mai multe surse de informații, sarcini care pentru a fi îndeplinite este nevoie de abilități de citire activă.

Contextul metamorfozei cititorului pasiv în activ este calea pentru a avea o viață academică, profesională și personală bogată. Zoe Dumitrescu Bușulenga invocă ideea de necesitate a obișnuinței de a citi, pentru dezvoltarea puterii de gândire și a intelectului și îmbogățire a vocabularului [3].

În ultimul timp, tot mai des apar programe de lectură intergenerațională. Țări ca Slovenia, Marea Britanie, dar și Polonia au experimentat aceasta. Ideea principală la astfel de programe este conectarea generațiilor în scopul schimbului de idei, dar și transferului de percepții, gânduri, principii de viață [4]. Există romane, poezii sau cărți ilustrate care descriu consumul cultural al mai multor generații. Exemple de conexiune sunt și activitățile de voluntariat de lectură realizate de către tineri în zilele de bătrâni sau activități de lectură pentru copiii din orfelinate din partea bătrânilor din azil. În anul 1999, Organizația Națiunilor Unite a proclamat anul persoanelor în etate sub sloganul „Spre o societate de toate vârstele”. Ideea a fost preluată, iar tipurile de activități pentru a aduce generațiile împreună au fost diversificate de la lectură împreună până la gătit, plimbări, jocuri de societate, chiar și călătorii. Având în vedere două tendințe ale societății moderne, scăderea interesului pentru lectură în rândurile tinerilor și creșterea îmbătrânirii populației, lectura intergenerațională trebuie încurajată.

În acest context, în cadrul ediției a patra a Programului Național Lectura-Central, echipa de implementare a proiectului a decis realizarea unui studiu sociologic național „Lectura în comparație intergenerațională”. Pe parcursul a mai mulți ani, așa tip de studiu a fost o aspirație pentru bibliotecarii din Republica Moldova, mai ales pentru cei care studiază segmentul educației culturale lecturii, dar și modalitățile de promovare a cărții și lecturii. În Occident, bibliotecile cât și asociațiile de profil au realizat mai multe studii pe acest segment, rezultatele cărora au dus la implementarea strategiilor naționale de promovarea a lecturii, planurilor de acțiuni, dar și programelor de lectură intergenerațională.

Rezultatele studiului realizat vor fi un instrument util pentru biblioteci și alți factori decizionali pentru a dezvolta politici și strategii de promovare a lecturii în comunitate. Scopul studiului este de a oferi o viziune despre influența familiei, școlii, bibliotecii și societății asupra formării culturii lecturii și a preferințelor de lectură pe parcursul a trei generații (bunici, părinți, copii). Pentru realizarea studiului a fost contractată compania specializată Magenta Consulting.

Studiul a inclus realizarea unui sondaj în format SAQ (Self-Administered Questionnaire – chestionar auto-administrat), astfel respondenții au completat individual chestionarul elaborat pe o platformă online. Înainte de încărcarea acestuia în sistem pentru a fi oferit chestionaților, a avut loc procesul de pre-testare. Necesitatea de pre-testare a chestionarelor este un pas obligatoriu. Această abordare este utilă pentru identificarea întrebărilor care pot fi înțelese sau interpretate greșit de către respondenți. Prin urmare, chestionarul a fost îmbunătățit și adaptat populației-țintă.

Utilitatea rezultatelor este importantă pentru luarea deciziilor despre promovarea lecturii diferențiat, particular pentru fiecare categorie de vârstă sau în sens diametral opus pentru creșterea motivației de a citi prin activități comune.

Studiul a fost realizat pe un eșantion de 3237 de respondenți de tip aleatoriu, în rândurile utilizatorilor bibliotecilor publice din țară. Respondenții fac parte din cinci categorii de vârstă, din intervalul 5 – 76 ani. Deoarece categoria de vârstă 76+ erau puțini respondenți, ea a fost analizată împreună cu

categoria 56 – 75 ani. Perioada de colectare a datelor a fost 29 noiembrie–17 decembrie 2021.

Ipotezele studiului:

1. Copiii care își văd părinții citind sunt mai predispuși dezvoltării obiceiului de a citi;

2. Un factor important în dezvoltarea gustului și plăcerii lecturii este libera alegere, conform preferințelor;

3. Lectura de plăcere este puternic influențată de relațiile dintre familie–copii, profesori–copii;

4. Lectura este un proces social care asigură schimbul de cunoștințe și ne motivează să ne angajăm în lectură;

5. Dorința de a citi se dezvoltă prin influența factorilor externi;

6. Disponibilitatea formatelor alternative de lectură, cum ar fi cărțile audio, e-book-urile extind orizontul de lectură al tinerilor;

7. Motivarea lecturii prin carduri-cadou sau cărți este una eficientă.

Formularea ipotezelor s-a axat pe dezvoltarea cunoștințelor științifice despre fenomenul lecturii în raport cu factorii care îl influențează. Ipotezele enunțate reprezintă o presupunere a factorilor care influențează dezvoltarea gustului și plăcerii lecturii, care extind orizonturile pentru lectura tinerilor, dar și condițiile care stimulează procesul de lectură la generațiile analizate.

Ipotezele au fost elaborate în baza celor douăsprezece focus-grupuri realizate în diferite zone ale republicii conform următorului tabel.

Tabelul nr. 1

Nr.ord.	Zona Nord	Zona Centru	Zona Sud
1	Drochia	Leova	Strășeni
2	Glodeni	Ștefan Vodă	Chișinău (Filiala Ovidius, BM „B. P. Hasdeu”)
3	Florești	Cantemir	Chișinău(Filiala Ștefan cel Mare, BM „B. P. Hasdeu”)
4	Briceni		
5	Ocnîța		

Categoria de populație cercetată a fost formată din utilizatorii bibliotecilor publice teritoriale din întreaga țară. Din numărul total al respondenților 61% sunt femei, iar 37% – bărbați, ceea ce confirmă că printre utilizatorii bibliotecilor sunt mai multe femei decât bărbați. La fel, majoritatea participanților (59%) au vârsta până la 25 de ani, sunt vorbitori de limbă română (71%) și numărul reprezentanților din mediul rural este egal cu cel urban.

Una din ipotezele enunțate în cadrul studiului ține de dezvoltarea culturii lecturii la copii prin exemplele pe care le oferă adulții, părinții, educatorii, profesorii sau bibliotecarii. Rolul comunicării strânse în familie și în instituțiile educaționale este esențial pentru creșterea armonioasă și evoluția copilului. Răspunsurile oferite la întrebarea 10 și 11 din chestionar ne permit să exprimăm ideea că participanții care au avut relații mai strânse cu profesori/părinți și discutau la diverse teme mai des citește decât ceilalți. Astfel, mai mult de o treime (33%) de respondenți care discutau cu părinți/profesori despre diverse subiecte, citește cărți de câteva ori pe săptămână.

În Marea Britanie există părerea că procesul de învățare și dezvoltare a copiilor este dificil atunci când nu este susținut de către părinți, iată de ce au fost inițiate și programe de învățare pentru adulții din familie. Polonia a inițiat un program național de lectură (Cala Polska Czyta Dzieciom/Toată Polonia citește copiii) care încurajează părinții să citească copiii. Campania Națională „Să citim împreună”, organizată anual de către Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”, scoate în evidență la fiecare ediție câte două cărți ale autorilor basarabeni și îndeamnă copiii și adolescenții la lectură. O altă platformă de promovare a lecturii în rândurile copiilor și adolescenților este și concursul de lectură „Bătălia cărților”, organizat anual de către Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”.

Motivele de lectură sunt diferite în funcție de categoriile de vârstă. Generația Z (5-25 ani) citește pentru a se pregăti pentru examene/teste (26%). O treime din Generația Millennials (26-40 ani) și Generația X (41-55 ani) citește cărți care țin de lucru sau ocupația lor. Lectura din plăcere (65%) se află în topul motivelor de a citi conform respondenților studiului, urmată de cei care sunt motivați de necesitatea profesională și de către cei care citește

pentru a avea temei de socializare.

Frecvența lecturii determină nivelul intelectual de dezvoltare, gradul de socializare, idei noi, dezvoltă gândirea critică și, desigur, ne face facilitatori mai buni. Criticul literar Nicolae Manolescu spunea: „A citi înseamnă a învăța”, iar în societatea de azi a învăța reprezintă posibilitatea de a face față cerințelor timpului. Frecvența de citire a celor din Generațiile Z și Millennials nu corespunde cu frecvența de citire a celorlalte două generații analizate. Conform rezultatelor studiului persoanele cu vârsta de 56+ ani citesc cărți mai des, în comparație cu celelalte categorii de vârstă. Totodată, conform rezultatelor, zilnic citesc mai mult femeile (27%), decât bărbații (19%).

Domeniile de interes pentru lectură a respondenților sunt variate, însă predomină lectura literaturii artistice (72%), urmată de domeniul istoriei, sănătății și mediului, dar și artelor. Sub aspect intergenerațional cu înaintarea în vârstă crește interesul respondenților față de lecturarea cărților despre sănătate, psihologie, științe sociale, biografii, memorii și jurnale.

Cel mai des enciclopediile (48%) și cărțile despre natura și mediul (35%) sunt citite de copiii până la 10 ani.

Respondenții declară că listele de literatură individuale le constituie în baza ofertei bibliotecilor și a librăriilor pe care periodic le vizitează. Un număr important dintre cei intervievați își aleg lecturile în baza recomandărilor prietenilor/cunoștințelor sau popularitate (40%). În acest context putem remarca rolul publicității, campaniilor de promovare, prețurilor promoționale pentru cărți și al altor modalități de creștere a interesului/pasiunii pentru carte și lectură.

Printre metodele de motivare a lecturii în rândul eșantionului analizat sunt următoarele:

1. Existența unui raft în bibliotecă cu achiziții noi (42%);
2. Varietatea colecțiilor de bibliotecă (41%);
3. Existența unui raft cu „cele mai citite cărți” (30%).

Rezultatele studiului național care identifică „Topul celor mai citite cărți ale anului”, realizat de către Biblioteca Națională a Republicii Moldova, pot servi drept sursă pentru completarea expozițiilor de carte organizate în bibli-

otecii, alături de alte topuri naționale și internaționale. În topul motivelor de a citi invocate de respondenți mai apar și primirea cărților cadou, recomandarea bibliotecarilor, dar și existența unor concursuri cu premii pentru lectură. Programul Național LecturaCentral, implementat în Republica Moldova, oferă posibilitate cititorilor de a concura în cadrul concursului pentru cel mai activ cititor. În comparație intergenerațională motivația pentru lectură nu este diferită.

Deoarece studiu național a fost realizat în rândurile utilizatorilor bibliotecilor publice teritoriale, un compartiment al chestionarului este despre portretizarea utilizatorului de bibliotecă. În comparație cu respondenții din mediul urban (21%), cei din mediul rural frecventează biblioteca de două ori mai des (43%). Cauza acestui fenomen este că în localitățile rurale posibilitatea consumului cultural nu este atât de divers, iar în unele localități bibliotecile au rămas printre puținele spații de cultură și interacțiune oferite comunității.

Majoritatea respondenților (56%) vizitează bibliotecile pentru a împrumuta cărți în afara programului școlar. Al doilea motiv pentru care participanții studiului vizitează bibliotecile este participarea la evenimente organizate de bibliotecă (40%). O bună parte dintre intervievați au declarat că vizitează biblioteca datorită colecției de documente (59%), profesionalismului personalului din bibliotecă (56%) și infrastructura tehnologică (41%).

Studiul realizat este unul multispectual, iar toți cei care vor să folosească rezultatele acestuia în propriile cercetări sau în demersurile pro lectură sunt invitați de a o face [5].

În concluzie putem menționa că majoritatea respondenților citesc săptămânal, zilnic citesc persoanele din categoria 56+ (generația Baby Boomers). Se citește cel mai mult din propria plăcere, iar acest lucru ne face să sperăm că eforturile programelor de lectură inițiate la nivel național dau roade. Însă motivele de lectură depind și de criteriu de vârstă, dar și de recomandările și de subiecții cu care socializează: de exemplu, cei mai tineri (5-25 ani) citesc cărți pentru a se pregăti pentru examene/teste, iar cei mai maturi – în scopuri profesionale sau pentru autodezvoltare sau respondenții

care au ca teme de socializare subiectele din cărțile citite obișnuiesc să discute cu bibliotecarii. Diferența de format a cărților citite nu este importantă decât numai pentru generația Z, celelalte generații de utilizatori participanți la studiu preferă cartea în format tradițional.

Rezultatele acestui studiu vor servi drept bază pentru analize și studii realizate de către persoane interesate, dar și un imbold pentru îmbunătățirea sau inițierea ofertei de resurse și servicii oferite de către bibliotecile publice teritoriale.

Referințe bibliografice:

1. ALL THE REASONS to Read: It's Important [online]. [citat 26.01.2022]. Disponibil: <https://www.uopeople.edu/blog/why-its-important-to-read/>
2. Four compelling reasons to shut off your screen and open a good book [online]. [citat 26.01.2022]. Disponibil: <https://readingpartners.org/blog/four-compelling-reasons-shut-off-screen-open-good-book/>
3. ONOFREI, Mihaela. O lume fără rădăcini e o lume fără morală. [online]. [citat 26.01.2022]. Disponibil: <http://www.cuvantul-ortodox.ro/zoe-dumitrescu-busulenga-maica-benedicta-pierderea-radacinilor-valorilor-degradare-cuviinta-dezbracare-expunere-trup-carne-casatorii-homosexuali/>
4. JAMNIK, Tilka. The Slovenian Reading Badge Society [online]. [citat 26.01.2022]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/319950394_Intergenerational_Reading
5. STUDIU „Lectura în comparație intergenerațională”: [Raport de cercetare] / Biblioteca Națională a Republicii Moldova; Magenta Consulting. [online]. [citat 26.01.2022]. Disponibil: http://moldlis.bnrm.md/bitstream/handle/123456789/1430/Lectura_in_compara%c8%9bie_intergenerationala_Raport.pdf?sequence=1&isAllowed=y

DOI: 10.5281/zenodo.7462565

Rolul bibliotecii publice în îmbunătățirea calității vieții membrilor comunității prin servicii de dezvoltare a competențelor adulților

Margareta CEBOTARI

Rezumat:

Activitatea de educare/instruire nonformală a adulților, prin servicii specifice acestui scop, implementate de bibliotecile publice din Republica Moldova, fortifică realizările personale, nivelul de competențe și abilități necesare pentru succes profesional, contribuie la augmentarea nivelului de sănătate și prosperitate în viața cotidiană, susține creșterea calității vieții tuturor membrilor comunității. Organizarea unor activități accesibile tuturor membrilor comunității, în cadrul acestor servicii, impactează creșterea vizibilității imaginii bibliotecilor publice în comunitate, consolidează importanța și necesitatea bibliotecilor pentru dezvoltarea durabilă a mediului social și a fiecărui membru al comunității, prin îmbunătățirea calității vieții. O mare parte a informațiilor expuse în articol promovează activitățile organizate în acest scop în bibliotecile publice din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie:

dezvoltare personală, competențe și abilități, inteligență emoțională, biblioteci publice teritoriale, servicii de bibliotecă, instruirea utilizatorilor, calitatea vieții.

Abstract:

The activity of non-formal education (or, training) of adults, through specific services for this purpose, im-

plemented by the public libraries of the Republic of Moldova, strengthens personal achievements, the level of skills and abilities necessary for professional success, contributes to increasing level of health and prosperity in everyday life, supports to improve quality of life for all community members. The organization of activities accessible to all members of community within these services increases visibility of public libraries, reinforces the importance and necessity of them for sustainable development of social environment and improves the quality of life for each member of community. A large part of the information presented in the article is to promote activities organized for this purpose by the public libraries of the Republic of Moldova.

Keywords:

personal development, skills and abilities, emotional intelligence, territorial public libraries, library services, user training, quality of life.

Îmbunătățirea calității vieții membrilor comunității este unul din scopurile centrale ale bibliotecilor publice, realizat prin servicii și activități de educație nonformală și informală a adulților. În consecință, organizarea de către bibliotecile publice a activităților de instruire a adulților impactează creșterea controlului asupra vieții proprii și dezvoltarea personală a membrilor comunității, amplifică atitudinea lor pozitivă față de necesitățile de dezvoltare a comunității, fortifică cunoștințele și competențele în domenii importante, precum sănătatea, familia și munca omului.

Dezvoltarea personală include activități și experiențe care au scopul final de a îmbunătăți starea de conștientizare, dezvoltare a talentelor și abilităților personale, îmbunătățirea calității vieții și contribuirea la realizarea aspirațiilor și viselor personale.

Cunoscut și sub denumirea de *evoluție personală*, conceptul *dezvoltării personale* include activități nonformale sau informale pentru a impulsiona membrii comunității să contribuie la conștientizarea necesității dezvoltării personale, acceptând rolul prioritar al învățării pe tot pe parcursul vieții. Există mai multe modalități prin care se poate îmbunătăți calitatea vieții, relațiile de comunicare, sănătatea, cariera, nivelul de spiritualitate. Strategia de dezvoltare personală poate să înceapă cu lectura unor cărți de specialitate, participarea la evenimente sau diferite întâlniri pe domeniile de interes ale

membrilor comunității, participarea la un curs sau sesiuni de coaching [1].

Formarea competențelor și abilităților de dezvoltare personală ajută membrii comunității să crească atât personal, cât și profesional. Care sunt abilitățile de viață necesare pentru dezvoltarea personală? Aceste abilități includ diferite sfere ale personalității, inclusiv: comunicare, organizare, abilități interpersonale, rezolvarea problemelor, încrederea în sine, adaptabilitate, integritate, etica muncii, conducere etc. [3].

Dezvoltarea personală devine astăzi tot mai răspândită datorită necesității persoanelor de a evolua și a prospera atât în anumite domenii de activitate, în relații cu alte persoane, cât și în autocunoaștere, automotivare, autoeficacitate.

Necesitatea dezvoltării personale apare datorită faptului că oamenii nu reacționează doar la nevoile psihologice, dar și la imperativele morale și schimbările sociale, de aceea ar vrea să știe mai multe, să corespundă cerințelor societății moderne.

Educația adulților cuprinde totalitatea acelor procese care înlocuiesc sau continuă educația inițială, pentru completarea continuă a cunoștințelor generale sau de formare profesională. Caracteristicile educației adulților au la bază asimilarea cunoștințelor pe tot parcursul vieții, iar efectele învățării contribuie la formarea sau dezvoltarea unor competențe și abilități noi.

Scopul educației adulților în cadrul activităților organizate de bibliotecile publice vizează aspecte culturale, politice, civice, economice, profesionale, tehnice, religioase și personale ale vieții membrilor comunității, în urma cărora vor fi dezvoltate competențe și abilități, care pot fi specificate astfel: *cognitive* – asimilarea de cunoștințe, aplicabilitate, analiză, sinteză, evaluare; *afective* – reacții, sentimente, emoții; *atitudinale* – punctualitate, socializare, responsabilitate, competiție.

Pentru a fi atractivă educația adulților trebuie să răspundă următoarelor cerințe: să ofere o a doua șansă de a obține o calificare; să favorizeze dezvoltarea personalității; să conducă la creșterea competențelor profesionale; să orienteze adulții spre noi moduri de soluționare a problemelor cotidiene etc. Sintetizând aspectele enumerate mai sus am putea spune că educația adulților

trebuie să contribuie la îmbunătățirea capacității adultului de a se descurca în viață, de a munci mai bine pentru ca, implicit, el să trăiască mai bine.

Educația adulților e un subiect care a intrat în atenția multor cercetători, care au demonstrat că în orice perioadă a vieții adulții resimt nevoia de realizare a aspirației pentru o mai bună calitate a vieții nu numai din punct de vedere profesional, dar și în viața particulară și comunitară.

Raportată la cultură, educația/formarea adulților se prezintă ca un factor de susținere și promovare a valorilor culturale. Orice educație se concretizează în comportamente, iar cultura oferă modele de comportament. Educația adulților are o dimensiune culturală intrinsecă, deoarece cultura stimulează autoeducarea și autoinstruirea [7].

Studiile în domeniul dezvoltării competențelor Inteligenței Emoționale (IE) au demonstrat că oamenii își dezvoltă competențele de-a lungul vieții, iar odată cu înaintarea în vârstă competențele se îmbunătățesc, contribuind la realizarea viziunilor personale de dezvoltare a persoanelor adulte. În acest context se dezvoltă toate componentele recunoscute ale inteligenței emoționale: *conștiința de sine* – încredere în sine; *autocontrolul* – dorința de adevăr, dăruirea, inițiativa, optimismul; *empatia* – a-i înțelege pe alții, diversitatea, capacitatea politică; *aptitudinile sociale* – influența, comunicarea, conducerea, colaborarea, cooperarea, capacitatea de a lucra în echipă [4, pp. 167-183].

În termenul educație pe tot parcursul vieții se înscrie orice activitate de instruire deliberativă, formală sau nonformală, desfășurată continuu cu scopul de a ameliora cunoștințele, competențele și abilitățile persoanelor. În realizarea acestui scop se înscrie și arta, cultura, lectura ca terapie, procesul artistic creativ, care face posibil accesul către stările sufletești și remodelează experiențele afective.

Din perspectiva motivațională, educația nonformală a adulților reflectă o gamă largă de motive: sociale, profesionale, culturale, individuale. În același timp, cunoașterea rezultatelor activităților de învățare pe tot parcursul vieții, satisfacția de a poseda cunoștințe, competențe și abilități noi, cât și satisfacția în timpul învățării susțin eforturile adulților de a învăța [11].

Viața în sine este un mediu educațional universal, la vârsta adultă educația realizându-se, mai ales, în cadrul nonformal sau informal. Sursele motivaționale ale învățării adulților pe tot parcursul vieții pot fi: *relațiile sociale*: deseori adulții participă la activități de instruire pentru a fi alături de colegi sau a-și face noi prieteni; *așteptările sociale*: adulții vin la activități educaționale de instruire la recomandarea APL, recomandările prietenilor; *avansarea profesională*: poate fi motivul pentru care adulții se pot angaja în procese de instruire, pentru a-și augmenta prestigiul profesional și a face față concurenței pe piața muncii; *refugiul sau stimularea*: prin participarea la activități de învățare, uneori, adulții își găsesc refugiu din plictiseala sau rutina obligațiilor de zi cu zi la serviciu sau a grijilor de acasă; *interesul cognitiv*: cea mai mare parte a adulților aleg să învețe pentru a-și satisface curiozitatea, a afla noi informații din domeniul lor de interes.

Educația pe tot parcursul vieții deține un rol-cheie în atingerea scopului Agendei ONU 2030 adoptată în anul 2015, fiind determinate și 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD) pentru realizarea acestei agende. Prin implementarea proiectelor, programelor, activităților de educație nonformală a adulților, de dezvoltare a competențelor și abilităților membrilor comunității, bibliotecile publice din Republica Moldova contribuie la realizarea mai multor Obiective de Dezvoltare Durabilă: *Fără sărăcie* (ODD nr. 1), *Sănătate și stare de bine* (ODD nr. 3), *Educație de calitate* (ODD nr. 4), *Apă curată și igienă* (ODD nr. 6); *Muncă decentă și creștere economică* (ODD nr. 8), *Inegalități reduse* (ODD nr. 10), *Orașe și comunități puternice* (ODD nr. 11), *Acțiunea climatică* (ODD nr. 13), *Pace, justiție și instituții puternice* (ODD nr. 16).

Conform unui studiu realizat de Asociația Germană pentru Educația Adulților (DVV International, Bonn, ianuarie, 2019), învățarea și educația adulților este interpretată ca un proces de mobilizare, abilitare și transformare. Educația/instruirea pe tot parcursul vieții este un sistem centrat pe participanți, fiind capabil să-i mobilizeze nu doar ca simpli beneficiari de cunoștințe, dar și ca agenți ai schimbării atât a vieții proprii, cât și a comunității lor. Studiul demonstrează că educația/instruirea adulților determină sporirea controlului asupra vieții proprii (dezvoltarea personală), fortifică atitudine

pozitivă și capitalul social (aptitudinile sociale), îmbogățește cunoștințele și competențele în domenii importante pentru membrii comunității precum sănătatea, familia și activitatea de muncă [8, pp. 9-13].

În acest context, putem conchide că formarea și dezvoltarea continuă a competențelor și abilităților adulților este un proces ce integrează toate dimensiunile personalității și toți factorii de educație și socializare.

În organizarea activităților de instruire a membrilor comunităților bibliotecile publice se conduc de noua *Agendă pentru competențe în Europa*, adoptată în anul 2016, care a prevăzut revizuirea și actualizarea *Cadrului european de referință pentru competențele cheie*, adoptat în anul 2006. În acest document competențele sunt definite ca o combinație între cunoștințe, aptitudini și atitudini:

- *Cunoștințele* sunt formate din fapte și cifre, concepte, idei și teorii deja stabilite și care sprijină înțelegerea într-un anumit domeniu sau subiect.
- *Aptitudinile* sunt definite ca abilitatea și capacitatea de a desfășura procese și de a utiliza cunoștințele existente pentru obținerea de rezultate.
- *Atitudinile* descriu dispoziția și mentalitatea de a acționa sau de a reacționa la idei, persoane sau situații.

A urmat încă o actualizare a acestui document, rezultatele revizuirii fiind cuprinse în *Recomandarea Consiliului Uniunii Europene din 22 mai 2018 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții*. Bibliotecile publice se pot implica cu succes în realizarea cerințelor stipulate în punctul 12 al acestor recomandări: „Definirea setului de competențe-cheie necesare pentru împlinirea pe plan personal, o stare bună de sănătate, capacitatea de inserție profesională și incluziunea socială a fost influențată nu numai de evoluțiile sociale și economice, ci și de diferitele inițiative care au avut loc în Europa pe parcursul ultimului deceniu. S-a acordat o atenție deosebită îmbunătățirii aptitudinilor de bază, investițiilor în învățarea limbilor străine, îmbunătățirii competențelor digitale și antreprenoriale, relevanței valorilor comune în ceea ce privește funcționarea societăților noastre și creșterii motivației tinerilor pentru a îmbrățișa o carieră în domeniul științelor. Importanța și relevanța învățării nonformale și informale este evidențiată de experiențele acumula-

te din activitățile culturale. Învățarea nonformală și informală joacă un rol important în sprijinirea dezvoltării aptitudinilor interpersonale, de comunicare și cognitive esențiale, cum ar fi: gândirea critică, aptitudinile analitice, creativitatea, soluționarea problemelor și reziliența, care facilitează tranziția tinerilor către vârsta adultă, cetățenia activă și viața profesională” [5].

Practicile de succes de formare și dezvoltare a competențelor-cheie pe tot parcursul vieții, organizate în bibliotecile publice din Republica Moldova, vin în sprijinul argumentelor expuse mai sus, demonstrând rolul bibliotecii în îmbunătățirea calității vieții membrilor comunității prin oferirea serviciilor specializate, realizate în acest scop la un nivel operativ și optim utilizatorilor săi. Astfel, serviciile de dezvoltare a competențelor-cheie ale utilizatorilor și non utilizatorilor sunt considerate foarte importante pentru bibliotecile publice.

Aceste servicii reprezintă activități, proiecte, programe de instruire ale utilizatorilor, organizate de biblioteci regulat și sistemic, axate pe formarea competențelor și abilităților membrilor comunității, care pot fi clasificate după cum urmează:

- *digitale* – utilizarea calculatorului, utilizarea e-serviciilor, vânzare/cumpărare online, programare etc.
- *antreprenoriale* – inițierea/dezvoltarea/administrarea unei afaceri etc.
- *angajare în câmpul muncii* – căutarea ofertelor de muncă, elaborarea unui CV/scrisoare de intenție/scrisoare de recomandare, prestația la interviul de angajare, învățarea/cunoașterea limbilor străine, comunicarea online, cultura comunicării pot contribui la obținerea unui post de muncă avansat etc.
- *dezvoltare personală* – abilități de socializare, ținută și discurs public, adoptarea unui stil sănătos de viață etc.
- *cultura informației* – accesarea și evaluarea informației de calitate, utilizarea etică și corectă a surselor, identificarea manipulării în sursele mass-media etc.
- *cultura lecturii* – lectura critică, abilități de a analiza și de a elabora sinteze, competențe de gândire critică, de a învăța să înveți etc.
- *sensibilizare și expresie culturală* – incluziunea socială, cunoașterea și

promovarea patrimoniului național etc.

Servicii relevante de formare și dezvoltare a competențelor-cheie ale membrilor comunității sunt obiective planificate și realizate în bibliotecile publice municipale, orașenești, raionale, comunale și sătești din Republica Moldova reflectate și în *Regulamentul privind serviciile prestare de bibliotecile publice*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 24 din 22.01.2020 [6].

Analiza rapoartelor analitice de activitate ale bibliotecilor publice teritoriale din Republica Moldova, prezentate anual Direcției Cercetare și Dezvoltare în Biblioteconomie și Științe ale Informării din cadrul BNRM, demonstrează că aceste instituții dețin un rol important în comunitate.

Produsele și serviciile generate de biblioteci certifică contribuțiile bibliotecilor publice în dezvoltarea societății civile prin dezvoltarea competențelor cheie prin diverse metode, oferind oportunități pentru formarea și educarea adulților pe tot parcursul vieții, contribuind la îmbunătățirea calității vieții membrilor comunității. Prezentarea practicilor de succes din activitatea bibliotecilor publice din Republica Moldova, care urmează, vine în sprijinul acestor afirmații.

Modernizarea și optimizarea serviciilor pentru utilizatori este unul din obiectivele prioritare în activitatea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău. La solicitarea membrilor comunitari sunt dezvoltate și inițiate noi servicii educaționale și culturale pentru toate categoriile de vârstă. Bibliotecarii celor 28 de filiale ale BM „B.P. Hasdeu” ajustează serviciile la cerințele complexe de informare, studiu, lectură, educație, exprimate de comunitatea chișinăuiană.

Astfel, metodele nonformale de educație pentru utilizatori au servit drept platformă de bază în prestarea serviciilor de formare a adulților. Serviciile educaționale au cuprins majoritatea elementelor de dezvoltare personală multilaterală a membrilor comunității.

Ne vom referi la unele exemple din paleta diversă de servicii și activități care sunt livrate publicului chișinăuian, utilizatori și non utilizatori ai bibliotecii, sub formă de lecții publice, cluburi pe interese, cenacluri artistice, dialoguri literare, cafenele de lectură etc. Obiectivul dezvoltării **culturii lecturii/**

educației lecturii se realizează în cadrul unor activități în format tradițional și online. Genericul acestor activități este ales cu grijă și ingeniozitate, pentru a fi atractiv pentru public: programul de lectură și gândire critică *Chișinăul citește*, ediția a XVIII-a; clubul literar *De-ale scriitorilor cu Maria Pilchin* (Biblioteca Centrală, prezentare TV a dialogurilor literare cu scriitori din Republica Moldova moderate de Maria Pilchin, scriitoare, critic literar); *Vinerea Tinerilor Poeți; Miercurea cărților din biblioteca ta* (Filiala „Onisifor Ghibu”); *Ecolectură* (Filiala „Târgoviște”); *Predilecțiile literare ale ovidienilor* (Filiala „Ovidius”); *Citim autori polonezi/Czytamy polskich autorów* (Filiala „Adam Mickiewicz”); *Pasionați de lectură* (Filiala „Hristo Botev”); *Educația prin lectură* (Centrul Academic Eminescu) etc. O gamă largă în activitatea BM „B.P. Hasdeu” o reprezintă programele educaționale relevante organizate cu regularitate și care au drept scop formarea competențelor și abilităților noi, care au fost prezentate în raportul analitic astfel: **arta oratorică** – *Școala oratorului* (Filiala „Liviu Rebreanu”); *Abilități de orator* (în limbile română și engleză, Biblioteca Publică de Drept); *Ora TV* (Filiala „Târgu-Mureș”); **cursuri de limbi străine** – *Învățăm limba engleză* (Biblioteca de Arte „Tudor Arghezi”); *Limba bulgară* (Filiala „Hristo Botev”); *English reading club* (Biblioteca Centrală); *English Monday 16+* (Filiala „Alba Iulia”); *Limba engleză pentru începători*; *Limba italiană pentru începători* (Filiala „Mihail Lomonosov”); *Limba care ne unește; Engleza pentru mic și mare; Parlons francais; Deutsch; Italiano Vero* (Filiala „Ștefan cel Mare și Sfânt”); **orientare în carieră** – *Viitoarea mea carieră* (Filiala „Târgu-Mureș”); *ABC-ul familiei* (Centrul Academic Eminescu); **consiliere psihologică** – *Ungherașul psihologului* (Filiala „Nicolae Titulescu”); *Totul despre parenting* (Filiala „Adam Mickiewicz”); **mod sănătos de viață** – *Viață@sănătoasă* (Filiala or. Codru); *Здравьука* (Filiala „Mihail Lomonosov”); *ProSănătate* (Filiala „Maramureș”) etc. [9].

Servicii pertinente de educație a membrilor comunității sunt livrate în rețeaua Bibliotecii Municipale „Eugeniu Coșeriu” Bălți. Aceste servicii vin în ajutorul îmbunătățirii calității vieții locuitorilor municipiului Bălți, prin dezvoltarea abilităților și competențelor pe tot parcursul vieții, cum ar fi: **competențe de alfabetizare digitală** – Centrul de Formare pentru seniori

55 +IT; serviciul *CodLab*, *învață coding la bibliotecă*, serviciul *Percep IT*: ore de studiere a tehnologiilor informaționale pentru începători; **educarea unui mod sănătos de viață** – servicii tematice *Informează-te ca să fii sănătos*, *ABC-ul sănătății* etc.; **educație mediatică/ cultura informației** – serviciile *Educație mediatică pentru o comunitate informată*, *Medi@sfera*, *Educație mediatică în bibliotecă*; **managementul timpului** – lecții publice cu genericul *Timpul tău îți aparține*; **competențe digitale** – *Servicii de guvernare electronică*, *e-Guvernare*: membrii comunității au însușit utilizarea serviciilor publice electronice; **socializare și comunicare** serviciul *Click activ*: membrii comunității se asociază să participe în realizarea unor campanii, proiecte cu impact social; **facilitarea procesului de angajare în câmpul muncii** – serviciul *Click pe JOB-ul TĂU* etc. [10].

Expunerea succintă a practicilor de succes ale rețelelor bibliotecilor publice teritoriale orășenești, raionale, comunale, sătești a fost structurată în conformitate cu axele principale ale activităților de formare a abilităților și competențelor cheie ale membrilor comunității, recomandate la nivel european.

COMPETENȚE DIGITALE

În condițiile dezvoltării continue a tehnologiilor de informare și comunicare, competențele digitale ale membrilor comunității în utilizarea calculatorului, utilizarea e-Serviciilor sunt prioritare în organizarea instruirilor nonformale realizate de bibliotecile publice teritoriale. Drept dovadă servesc informațiile din rapoartele de activitate ale rețelelor orășenești și raionale ale bibliotecilor publice din Republica Moldova.

Cursul *Aplicații utile în educația online* a fost realizat de **BPR „Andrei Ciurunga” Cahul** pentru a veni în ajutorul educatorilor, învățătorilor, profesorilor. În cadrul serviciului *Managementul computerului*, oferit de rețeaua de biblioteci a raionului **Cantemir**, participanți cu vârsta 20+ și-au dezvoltat competențele și abilitățile de cunoaștere și utilizare a tehnologiilor informaționale. Serviciul *Competențe digitale pentru fiecare* a fost anual foarte solicitat de membrii comunităților din **raionul Căușeni**. Serviciul *iCAN de bibliotecă pentru utili-*

zatori, organizat la BPR „Ion Druță”, **Dondușeni**, s-a desfășurat la cererea utilizatorilor pentru a-și dezvolta noi abilități. Sesiunile oferite în cadrul acestui serviciu digital i-au ajutat să obțină competențe digitale de marketing: utilizarea rețelelor de socializare Facebook, Twitter, Google+ pentru a atrage clienți noi, pentru a menține relații profesionale sau a-și face o carieră de succes. Au fost desfășurate instruirii de educare a abilităților în elaborarea unui CV digital, elaborarea chestionarelor și sondajelor de opinii, instrumente web pentru lucrul în echipă (Dropbox, Google Drive, Voicethread), cunoașterea Facebook ca instrument de promovare și lucru în echipă, crearea de prezentări digitale (PowToon, Biteable, Screencast-o-Matic), organizarea video conferințelor (Google Hangouts și ZOOM). La BPR „Iulian Filip”, **Drochia**, activează unicul *Laborator de fabricație digitală (FabLab)* din nordul republicii, ce oferă o oportunitate extraordinară pentru toți tinerii pasionați de tehnologii moderne, de a-și transforma visele în realitate. *FabLab Drochia* promovează utilizarea tehnologiilor pentru învățare și dezvoltare, inspiră, în special tinerii, să învețe bazele programării, demonstrează că programarea este accesibilă oricărei persoane. Servicii de *incluziune digitală* – de studiere a calculatorului de către oameni în etate; cunoașterea tehnologiilor informaționale pentru viitoarele mame și copiii lor, serviciul *e-Guvernare* – instruirii de cunoaștere a calculatorului pentru membrii vârstnici ai comunități sunt organizate cu succes în bibliotecile publice teritoriale din **raionul Edineț**. Bibliotecile publice din **raionul Glodeni** organizează cu succes servicii sub genericul *Calculatorul pentru toți, Code Lab, iCAN, IT pentru vârsta a treia, Protejează-ți calculatorul, Descoperim localitatea prin QR – code, IT la orice vârstă*. În bibliotecile publice teritoriale din **raionul Ialoveni** activează serviciul *LabTic*, care oferă posibilitatea utilizatorilor să treacă o școală non-formală de îmbunătățire a abilităților tehnologice de comunicare. Bibliotecarii din **raionul Soroca** au organizat ore de informare și instruire în cadrul serviciilor: *E-documente la un click distanță, Biblioteca la un click distanță* pentru a asigura procesul de incluziune socială, stabilirea unei relații de lungă durată în format utilizator-bibliotecă și bibliotecă-utilizator. Serviciile *Alfabetizare digitală, Biblioteca – ghișeu unic de solicitare a serviciilor electronice* este foarte solicitate de utilizatorii bibliotecilor din **raionul Strășeni**.

Dezvoltarea competențelor digitale prin intermediul serviciului *Family L@B* este organizată de bibliotecile publice din **raionul Telenești**. Rețeaua de biblioteci din **raionul Ungheni** în cadrul serviciului *E-guvernare în bibliotecă ta* a organizat instruire pentru cetățeni, dezvoltându-le abilități cum să utilizeze serviciile electronice, în special obținerea duplicatelor actelor civile, cum să utilizeze corect site comerciale. Astfel 5% din utilizatorii bibliotecilor raionului Ungheni și-au redus considerabil cheltuielile personale, dar și orele de așteptare la ghișee pentru a efectua diferite plăți sau cumpărături, utilizând aceste oportunități.

COMPETENȚE ANTREPRENORIALE

Membrii comunității deseori nu dispun îndeajuns de cunoștințe și informații pertinente în dezvoltarea unei afaceri proprii la baștină. Luând în considerație aceste probleme în bibliotecile publice teritoriale au fost implementate servicii de dezvoltare a competențelor antreprenoriale. Impactul serviciilor nominalizate constă în utilitatea lor pentru comunitate, deoarece aceste servicii vin în satisfacerea necesităților membrilor comunității, se amplifică spiritul inovativ al bibliotecii și contribuie la atragerea partenerilor noi. Bibliotecile publice teritoriale au realizat servicii care contribuie la creșterea eficienței economice prin formarea competențelor antreprenoriale în cadrul serviciilor: *Educația financiară pentru comunitate (Briceni)*; *Grupul femeilor în acțiune (Călărași)*; *Apicultura: pasiune și afacere, Tineri fermieri (Edineț)*; *serviciul Ghidarea în carieră (Florești)*; *clubul pe interese Femeile în afaceri (Glodeni)*; *cluburi pe interese: Arta fotografică, Coafuri cu împletituri, Clubul Femeilor moderne, Clubul agricultorului (Hâncești)*; *Clubul Femeilor Active (Ialoveni)*; *serviciul IT în ajutorul apicultorului contemporan (Sângerei)*. Campania de sensibilizare a comunității *Femeile pot reuși și acasă* a cuprins cinci întruniri/ instruire în cinci biblioteci din raionul **Ungheni** în cadrul cărora au fost realizate activități care pot conduce la schimbarea mentalității membrilor comunității în aprecierea femeilor de succes în business, reducerea barierelor psihologice ce țin de prejudecăți bazate pe gender etc.

Serviciile de instruire pe tot parcursul vieții organizate de bibliotecile publice pentru dezvoltarea competențelor multilingvistice măresc șansa membri-

lor comunității de a se implica în inițierea, dezvoltarea sau administrarea unei afaceri, asigurând munca decentă și creșterea economică. Exemple de astfel de activități sunt astfel de servicii organizate în biblioteci: *Engleza pentru toți (Briceni)*; *Să vorbim corect limba română (Hâncești)*; *Clubul de engleză (Ialoveni)*; *Engleza pentru maturi (Nisporeni)*; *English Club, Italiana pentru începători (Orhei)*; serviciile *English for a new life*, *Engleza pentru începători*, *Învățăm franceza la bibliotecă*, *Engleza pentru o viață nouă (Sângerei)* etc.

COMPETENȚE DE ANGAJARE ÎN CÂMPUL MUNCII

O problemă majoră a membrilor comunității este faptul că deseori nu se pot angaja în câmpul muncii. Bibliotecile publice contribuie la îmbunătățirea calității vieții și prin dezvoltarea competențelor de angajare în câmpul muncii, oferind servicii care vin în ajutorul căutării ofertelor de muncă, elaborarea unui CV Europass, comunicarea online cu potențiali angajatori, elaborarea unei scrisori de intenție sau a unei scrisori de recomandare, prezentarea la interviul de angajare, cunoașterea prevederilor legislative în domeniul muncii, învățarea limbilor străine etc. Astfel de servicii sunt oferite în majoritatea bibliotecilor publice din Republica Moldova, cum ar fi: *Locul tău de lucru la un click distanță (Briceni, Edineț etc.)*; *Cum alegem un loc de angajare (Nisporeni)*; *O șansă de angajare cu ajutorul Informației Tehnologice (Sângerei)* etc.

CULTURA INFORMAȚIEI

Competențe de cultura informației, care presupun accesarea și evaluarea informației de calitate, utilizarea etică și corectă a surselor, identificarea manipulării în sursele mass-media, sunt dezvoltate în bibliotecile publice prin diferite metode și forme de activitate. În cadrul proiectului implementat la nivel național *Educație Mediatică*, inițiat de Centrul pentru Jurnalism Independent (CIJ), au fost organizate servicii de formare/educare a culturii informației în majoritatea bibliotecilor publice din Republica Moldova. Aici pot fi menționate astfel de activități organizate de biblioteci: serviciul *Promovarea Informării Alegătorilor (Hâncești)*, serviciul *Adolescenți informați – viitori părinți sănătoși (Telenești)* etc.

COMPETENȚE DE LECTURĂ CRITICĂ/CULTURA LECTURII

Una din funcțiile principale ale bibliotecilor este dezvoltarea competențelor de cultura lecturii care contribuie la dezvoltarea gândirii critice. Lectura și analiza post-lectorală este o competență importantă în viața omului, deoarece angajează formarea și perfecționarea continuă a abilităților de analiză și sinteză, favorizează dezvoltarea intelectuală și psihologică. Activități de formare a competențelor de gândire critică și promovare a lecturii sunt organizate cu succes în bibliotecile publice din Republica Moldova, participante la programe și proiecte organizate la nivel național, în care sunt implicați membrii comunității de toate vârstele: Programul Național *LecturaCentral*, inițiat de Biblioteca Națională; Programul Național *Citim împreună*, realizat de Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”.

Foarte diversă este paleta formelor și metodelor de formare a competențelor de lectură realizate de bibliotecile publice din rețelele orășenești și raionale ale Republicii Moldova: serviciul *Lectură și creativitate*, organizat în scopul de a motiva lectura utilizatorilor, prin participarea la toate activitățile de promovare a cărții și lecturii, contribuie la dezvoltarea și îmbunătățirea calității lecturii; serviciul *Fiecare carte are în ea suflet* contribuie la dezvoltarea competenței de cultura lecturii, promovarea lecturii ca bază pentru a satisface necesitățile de cunoștințe și informare pe tot parcursul vieții (**Cantemir**); clubul *Iubesc să citesc*, clubul *Tineri condeieri (Căușeni)*; atelierul de lectură *Eu și cartea*, clubul de discuții *Prin lectură ne cunoaștem (Criuleni)*; festivalul de creație literară proprie *Filipiada*, concursul literar *#DecadaLiterarăIanoșTurcanu (Drochia)*; salonul literar-artistic *La steaua*, destinat iubitorilor de poezie, dezvoltă competențe de creație literară pentru membrii comunității de diferite vârste și ocupații (**Fălești**); cluburile pe interese *Lectura cu voce tare*, *Scriitorii moldoveni de ieri și de azi*, serviciul *Violența se învinge prin lectură*, clubul *Copii cititori în brațele părinților (Florești)*; atelierul de lectură/clubul de discuții *Literatura – baza cunoașterii*, serviciul informațional-bibliografic *Ora cărții* și alte diverse activități cognitive și atractive de educație a culturii lecturii sunt organizate în bibliotecile publice din raionul **Hâncești**; clubul

de lectură *Pagini de cafea* (**Ialoveni**); programul *Prin audio-vizual la carte și lectură* (**Ocnița**); clubul *Cartea și lectura – punte spre desăvârșire* (**Orhei**); proiectul literar *RisBookL@B* – laboratorul de promovare online a cărților scriitorilor originari din orașul **Râșcani**; serviciul *Insula de poveste* are drept scop încurajarea lecturii în familiile social vulnerabile, pentru a îmbunătăți calitatea vieții membrilor acestor familii (**Strășeni**) etc.

COMPETENȚE DE DEZVOLTARE PERSONALĂ/SOCIALĂ

Bibliotecile publice creează un mediu favorabil de dezvoltare a unor competențe și abilități de comunicare socială: *Clubul femeilor moderne*, organizat în scop de socializare și schimb de opinii (**Căușeni**); serviciul *Arta vorbirii în public* (**Florești**); serviciul *Cultura Comunicării* (**Hâncești**) serviciul *Cu bebe la bibliotecă* (**Ialoveni**); clubul *Codul bunelor maniere+TI* (**Râșcani**) etc.

Competențele de dezvoltare personală contribuie la adoptarea unui mod sănătos de viață și sunt cele mai solicitate de membrii comunității, cum ar fi: clubul *Traista cu sănătate* – pentru un stil sănătos de viață (**Anenii Noi**); serviciul *Sănătatea – o prioritate pentru toți* (**Briceni**); *LAB pentru un stil sănătos de viață* (laborator informațional), clubul *Vârsta de aur*, clubul *Enigma*, *Clubul femeilor*, *Școala diabetului*, *Împreună luptăm împotriva cancerului la sân și col uterin*, *Clubul femeilor însărcinate*, *Să creștem copii sănătoși* (**Călărași**); serviciul *Sănătatea de azi+IT* (**Dondușeni**); servicii de promovare a modului sănătos de viață – *MediaROOM Terapeutic*; *Împreună pentru sănătate*; *Oameni sănătoși – comunitate sănătoasă*; *Cancerul de sân – combatere și terapie* (**Edineț**); *Sănătatea pentru toți*, *Plantele medicinale – miracolul sănătății*, *Împreună luptăm împotriva cancerului la sân și col uterin*, *Sănătate în era digitală* (**Glodeni**); serviciul informațional *BIBLIOSAN* include întâlniri cu medici, expoziții de carte, măsurarea tensiunii la bibliotecă, serviciul *O rază de Lumină* axat pe promovarea unui mod sănătos de viață, informare, recreere și confecționarea obiectelor din materiale reciclabile, reciclarea deșeurilor; un serviciu nou pentru adulți *Academia Sănătăți* – mese rotunde cu tematica: *Mănânc sănătos și rămân tânăr*, *Drogurile – Problema societății modern*, *Rețeta sănătății perfecte*, *Alergii alimentare: prevenire, depistare, tartare* (**Ialoveni**);

clubul pe interese *Spune da pentru sănătatea ta (Nisporeni)*; servicii de bibliotecă *Sănătatea mintală începe cu tine, Calea spre perfecțiune* – participanții au căpătat abilități de meditație, cunoștințe în domeniul întreținerii sănătății mintale, consolidarea armoniei dintre corp și minte, *Împreună pentru viață* (beneficiarii capătă abilități de profilaxie a maladiilor și luptă contra lor); *Sănătatea – speranța vieții (Orhei)*; *Recet@ Longevității* – serviciul care descoperă magia sănătății și frumuseții (**Râșcani**); serviciul *Bucătăria copiilor*: participanții au învățat cum să-și aleagă corect produsele alimentare, serviciile *Sănătatea familiei în era digitală, Protejează-te de coronavirus-2019, Educație pentru sănătate, Sănătatea depinde de tine, Nimic nu e mai de preț ca sănătatea, Ține la sănătatea ta! (Sângerei)*; serviciul *Sănătatea în era digitală* contribuie la dezvoltarea deprinderilor de utilizare a remediilor naturale, formarea abilităților de utilizare a IT în scop de informare asupra posibilităților de tratament (**Soroca**); serviciul *BiblioMed (Taraclia)*; serviciul *Sănătate prin metoda Feldenkrais* – activități în cadrul sălii specializate *Biblioteca de sport*, se organizează ședințe gratuit prestate de un medic chinetoterapeut, serviciul *Sănătate în ritm de dans* – membrii comunității au utilizat resursele bibliotecii: cărți, resurse on-line pentru a învăța diferite mișcări de dans, pentru a le utiliza în scopul îmbunătățirii sănătății și a-și menține greutatea corporală într-o stare ideală (**Telenești**); ore de informare *Motivație și succes*, realizate în scopul susținerii membrilor comunității, în perioada pandemiei, prin organizarea ședințelor online de consiliere, cu participarea a doi specialiști în psihologie (**Ungheni**) etc.

COMPETENȚE CETĂȚENEȘTI/EDUCAȚIE CIVICĂ

Bibliotecile publice teritoriale prin servicii specializate în formarea competențelor cetățenești asigură membrilor comunităților un suport esențial pentru inovație, creativitate și incluziune socială.

Cele mai atractive pentru membrii comunităților sunt activitățile de dezvoltare a competențelor de comunicare și socializare, printre care menționăm: proiectul *Spațiu deschis la bibliotecă pentru copii și părinți*; serviciul *Clubul seniorilor (Cahul)*; serviciul *Familia* a oferit părinților împreună cu copiii lor un

spațiu prietenos și activități cognitive, clubul pe interese *între noi, femeile* adună doamne elegante, cu diverse necesități informaționale, care vor să cunoască lucruri interesante și utile, iar în urma ședințelor desfășurate utilizatorii au devenit mai încrezători în forțele proprii, mai bine dispuși și mai bine informați (**Dondușeni**); clubul *Universul familiei*; *Dezvoltăm voluntariatul* (**Edineț**) etc.

Un rol important al bibliotecilor în îmbunătățirea calității vieții membrilor comunității se reflectă în realizarea serviciilor de comunicare și incluziune socială, care au atras la bibliotecă atât tinerii, cât și persoane din generația a treia: *Viață activă persoanelor în etate*; *Generația bătrânilor: singur acasă*; *O inimă din toată inima*; *Cu cartea la cei vârstnici*; *Clubul generațiilor* (**Edineț**); clubul *Vârsta de argint*, proiectul *Comunitate Prietenoasă Vârstei* (**Fălești**); clubul *Inimile Tinere*, destinat persoanelor creative ajunse la vârsta de argint, ca rezultat, biblioteca a reușit să mențină interesul acestei categorii de vârstă față de serviciile prestate de biblioteci (**Florești, Taraclia**); clubul *Tinerii promovează comunitatea*, *Clubul Persoanelor în etate*, *Clubul Vârstnicilor* (**Hâncești**); proiectul *Sunet și culoare pentru fiecare*, destinat persoanelor cu dizabilități senzoriale și deficiențe de vedere, proiectul *Cu experiența Seniorilor vocea Ta ia amploare*, serviciul *Bunicuțele orașului* (**Leova**); *Către suflet prin frumos* – integrarea persoanelor de vârsta a treia, inclusiv a romilor, în servicii de bibliotecă (**Soroca**); serviciul *Depănăm amintiri la o ceașcă de cafea* – pentru persoane cu vârsta 50+, proiectul *EU sunt promotorul schimbării* – 3 biblioteci au contribuit prin instruirea cetățenilor în advocacy, fortificarea parteneriatelor cu APL, crearea grupurilor active de cetățeni să repare și să renoveze trei izvoare, care au devenit surse importante de aprovizionare cu apă curată (**Telenești**); serviciul *Educație civică pentru comunitate* – realizat în cinci biblioteci din raionul Ungheni: cinci bibliotecari traineri care au fost formați în acest domeniu au replicat cunoștințele către aproximativ 80 persoane din comunitățile lor: cetățenie activă, implicare civică, grupuri de inițiativă. În rezultat s-au creat 5 grupuri de inițiativă locală și au fost realizate peste 17 acțiuni civice în comunitate; ore de instruire *Advocacy pentru comunitate* realizate în cinci biblioteci din raionul Ungheni: cinci bibliotecari traineri care au fost formați în acest domeniu au replicat cunoștințele către apro-

ximativ 95 de persoane din comunitățile lor – grupuri de acțiune locală, mesaj de un minut, stiluri de comunicare, forme de promovare, advocacy pentru comunitate, conlucrare cu APL; scopul implementării serviciului *Biblioteca promovează online comunitatea* este de a contribui la dezvoltarea abilităților avansate în utilizarea tehnologiilor informaționale ale utilizatorilor, care se implică în crearea poveștilor digitale cu tematici diverse, în dependență de interesul lor, astfel valorificând trecutul și prezentul comunității, facilitând accesul la informația locală a tuturor celor interesați (**Ungheni**).

COMPETENȚE DE SENSIBILIZARE ȘI EXPRESIE CULTURALĂ

Promovarea tradițiilor și obiceiurilor populare, piloni ai identității culturale ale unui neam, reprezintă și o importantă sursă pentru dezvoltarea locală, istoria locală, memoria locală: clubul *Terapia spițelor* (**Briceni**); atelierul de creație populară *Port ie cu mândrie* (**Dubăsari**); cluburi pe interese *Croșeta magică, Meșterițe iscusite* (**Edineț**); clubul *Fantezia*, destinat pentru toate categoriile de vârstă ale utilizatorilor (**Florești, Hâncești**); cluburi pe interese *Arta din pănuși, Promovarea tradițiilor populare, Cusături populare, Vatra strămoșească* (**Hâncești**); *Salonul Minorităților Naționale* contribuie la promovarea patrimoniului cultural local, la consolidarea relațiilor interetnice (**Ocnița**); majoritatea bibliotecilor din raionul Rezina participă la proiectul național C.O.V.O.R. (Creație. Originalitate. Vocație. Ornamente. Renaștere): în colaborare cu primăria și meșterii populari din s. Țahnauți la biblioteca raională au fost organizate ateliere de țesut covorașe, atelierul pentru olărit, atelierul de brodat, atelierul de croșetare, la care au avut posibilitate să participe toți membrii comunității (**Rezina**); serviciul *Universul magic al culorilor +TI*; *Atelierul de animație și meșteșugărit* (**Râșcani**), serviciul *BiblioArt* promovează patrimoniul cultural național (**Strășeni**).

CONCLUZII

În contextul celor expuse, conchidem că pentru cunoașterea și diagnosticarea motivațiilor adulților pentru instruire pe tot parcursul vieții sunt necesare strategii și instrumente specifice de studii sociologice elaborate de bibli-

otecile publice, prin aplicarea diverselor metode și procedee: sondaje în baza anchetării, interviuri, focus-grupuri etc.

Prin organizarea activităților de instruire și dezvoltare a competențelor adulților, bibliotecile publice se implică, în special, în formarea continuă non profesională/de cultură generală. Mecanismele care îi motivează pe adulți de a participa la astfel de activități sunt diverse, fiind influențați de factori psihologici care generează și determină opțiunile personale în dependență de principiile morale, interesele și capacitățile personale etc.

Sarcinile curente și de perspectivă ale bibliotecilor în organizarea activităților de formare a competențelor și abilităților țin de alinierea membrilor comunității la experiențele avansate, inovative și adaptarea permanentă la schimbările Societății Cunoașterii.

Utilizatorii găsesc la bibliotecile publice din Republica Moldova produse și servicii de calitate, care să fie în concordanță cu necesitățile dezvoltării personale pentru educație pe tot parcursul vieții. Din informațiile prezentate mai sus devine evidentă prerogativa bibliotecilor publice să acorde în mod deosebit atenție înnoirii gamei de servicii, atât prin crearea de produse și servicii noi, cât și prin modernizarea celor existente.

Bibliotecile publice din Republica Moldova pot contribui la satisfacerea necesităților formativ-informaționale ale membrilor comunității, deoarece serviciile de dezvoltare a competențelor utilizatorilor au devenit azi fundamentale pentru îmbunătățirea calității vieții membrilor comunităților. Prin intermediul acestora bibliotecile participă la soluționarea nevoilor de formare în materie de cunoaștere, educație, organizarea muncii/locului de muncă etc.

Activitatea de educare a adulților fortifică realizările personale și nivelul de competențe și abilități necesare pentru succes profesional, contribuie la augmentarea nivelului de sănătate și prosperitate în viața cotidiană, susține creșterea calității vieții membrilor comunității.

Organizarea unor activități accesibile tuturor membrilor comunității în cadrul serviciilor de formare și dezvoltare a competențelor reprezintă un impact considerabil asupra creșterii vizibilității imaginii bibliotecilor publice în comunitate, consolidează importanța și necesitatea bibliotecilor pentru dez-

voltarea durabilă a mediului social și a fiecărui membru al comunității. Bibliotecile și bibliotecarii sunt astfel percepuți ca valori indispensabile pentru îmbunătățirea calității vieții membrilor comunității.

Referințe bibliografice:

1. CARABET, Natalia. Dezvoltarea personală – un obiectiv prioritar pe parcursul vieții [online]. [citat 10.08.2021]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/UPSC_Vol.II_2019_pp10-19.pdf
2. COMPETENȚELE cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții: Cadrul european de referință [online]. [citat 02.08.2021]. Disponibil: <https://qualitratrainer.eu/competente-cheie-pentru-invatarea-pe-tot-parcursul-vietii/>
3. DEMIAN, Alexandra. 16 moduri de a vă îmbunătăți dezvoltarea personală [online]. [citat 12.08.2021]. Disponibil: <https://spotmedia.ro/stiri/sanatare/16-moduri-de-a-va-imbunatat-abilitatile-de-dezvoltare-personala>
4. GOLEMAN, Daniel, BOYATZIS, Richard, MCKEE, Annie. Inteligența emoțională în leadership. București: Curtea Veche, 2018. 390 p. ISBN 978-606-44-0165-6.
5. RECOMANDAREA Consiliului Uniunii Europene din 22 mai 2018 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții: (Text cu relevanță pentru SEE): (2018/C 189/01) [online]. [citat 12.08.2021]. Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN)
6. REGULAMENT privind serviciile prestare de bibliotecile publice. Aprobă prin Hotărârea Guvernului nr. 24 din 22.01.2020 [online]. [citat 12.08.2021]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/accesDedicat/Regulamentul%20serviciilor%20prestate%20de%20bibliotecile%20publice.pdf>
7. SCHIFIRNEȚ, Constantin. Educația adulților în schimbare: Studiu. București: Editura FiatLux, 1997. 128 p. ISBN 973-9250-12-2 [online]. [citat 16.08.2021]. Disponibil: https://www.researchgate.net/profile/Constantin-Schifirnet/publication/262843189_Educatia_adultilor_in

[schimbare/links/02e7e539025e1d75d6000000/Educatia-adultilor-in-schimbare.pdf](#)

8. SCHWEIGHOFER, Britta. Educația tinerilor și adulților conform Agen-
dei 2030 și obiectivelor de dezvoltare durabilă: Rolul, contribuția și
potențialul pentru viitor. Studiu publicat de DVV International, 2019.
Chișinău: Editura Epigraf, 2021. 72 p. ISBN 978-9975-60-400-0.
9. SERVICII de formare a competențelor utilizatorilor. In: Biblioteca Muni-
cipală „B.P. Hasdeu”: Raport anual 2020. Chișinău, 2021, pp. 37-42. Ma-
nuscris.
10. SERVICII de dezvoltare a competențelor utilizatorilor. In: Rețeaua Bibli-
otecii Municipale „Eugeniu Coșeriu” Bălți în anul 2020: Raport analitic.
Bălți, 2021, pp. 17-19. Manuscris.
11. TOMA, Natalia. Educația nonformală a tinerilor și a adulților: ca-
drul motivațional. In: Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe ale
educației. 2020, nr. 5, pp. 36-43. ISSN 1877-2103.

DOI: 10.5281/zenodo.7462617

Importanța parteneriatelor instituționale în atragerea publicului

Rezumat:

Melania Luana BUTNARIU

Articolul subliniază importanța parteneriatelor instituționale în atragerea publicului către biblioteci, către carte, către lectură.

Cuvinte-cheie:

parteneriat, bibliotecă publică, carte, lectură.

Abstract:

The article emphasizes the importance of institutional partnerships in attracting the public to libraries, to books and reading.

Keywords:

partnership, public library, book, reading.

*„...sănătatea unei societăți depinde
în mare măsură de calitatea bibliotecilor ei”
(Vasile Romanciuc)*

Constantin Schifirneț în raportul său de cercetare „Lectura și biblioteca publică” spune: „procesul de formare a personalității în condițiile societății noastre nu poate fi realizat în afara cadrului social oferit de bibliotecă, una dintre cele mai vechi instituții de cultură”. E foarte adevărat că, de obicei, biblioteca este menționată doar atunci când este adusă în discuție *lectura*, rezultând că rolul acestei instituții ar fi doar de formare a deprinderilor de lectură ale cititorilor. Putem afirma cu toții că *virtuțile bibliotecii sunt mult*

mai complexe. În zilele noastre bibliotecile s-au reinventat, depășesc *cadrul strict al activităților cu cartea*, „ea fiind un mijloc de difuzare a tuturor artelor în modalități adecvate profilului ei”¹

Biblioteca, pentru formarea cititorului în integritatea sa, utilizează o gamă variată de modalități, de căi.

Așadar, lucrarea își propune să sublinieze importanța parteneriatelor instituționale în atragerea publicului către biblioteci, către carte, către lectură.

Iată evidențiate câteva aspecte esențiale ale oricărui parteneriat, aspecte pe care ni le aduce la cunoștință Ellis Karen în lucrarea sa *Partnerships and Collaborations in Public Library Communities: Resources and Solutions*. Un parteneriat sau o colaborare are două aspecte importante: 1. nevoia și 2. satisfacerea acestei nevoi. Un parteneriat, după cum bine știm este bilateral și ambele părți trebuie să depună anumite eforturi, o anumită expertiză în ducerea la îndeplinire a obiectivelor. Bibliotecile, bibliotecarii au de acum extrem de multă expertiză, experiență în comunicare, informare, se *aventurează în mod altruist*, oferind toată știința în desfășurarea diferitelor activități. Bibliotecile reinventate, trecând mult de granițele bibliotecii tradiționale, deschid ușa către noi colaborări sau îmbunătățindu-le pe cele vechi. Unele parteneriate pe termen lung sau scurt sunt extrem de creative și inovatoare, dar de multe ori depind de flexibilitatea partenerilor. Bibliotecarii cu experiență știu ce ar funcționa sau nu pentru bibliotecă, aș spune chiar, pentru biblioteca lor. Nu tot ce funcționează la o bibliotecă comunală, funcționează la o bibliotecă județeană sau invers. Trebuie menționat și faptul, mai puțin plăcut, că există parteneriate pe care le-aș numi *lecții dure de învățare* pentru bibliotecari, pentru parteneri. Aceștia pot să nu fie compatibili, fie din prisma ideilor organizaționale, de gestionare sau implementare, fie, pur și simplu, la nivel personal. Colaborarea trebuie gestionată de către toți cei implicați, dacă nu, rezultatele pot avea un impact destul de urât asupra ambilor parteneri, pe termen scurt sau lung și, bineînțeles, rezultatele vor fi dezastruoase, obiectivele, scopurile nefiind atinse. Nu la orice mică discordanță de idei parteneriatul trebuie dizolvat, ci trebuie de discutat și de ajuns pe cale amiabilă la o

---

¹ SCHIFIRNEȚ, Constantino. *Lectura și biblioteca publică*. București: 1991.

înțelegere în vederea atingerii țintei/țintelor.

Bibliotecile, bibliotecarii au o reputație bună în lume. Biblioteca este o instituție utilă și totodată îndrăgită de utilizatorii săi, pentru mulți un loc de refugiu. Ellis Karen mai subliniază că, datorită misiunii bibliotecilor publice și datorită abilităților lor de a fi inclusive și aventuroase în programe și servicii, este foarte căutată de partenerii ce au aspirații similare, în aceeași direcție.

Ofertele educaționale oferite de către biblioteci, printr-o educație nonformală sunt mult mai atrăgătoare dacă sunt oferite într-un spațiu neutru, diferit decât cel al claselor. Da, bibliotecile au multe de oferit, sunt extrem de importante pentru comunitățile deservite și nu numai, oferind servicii pe care „nimeni altcineva nu le face la fel de bine”²

Partners for the Future – Consiliul pentru biblioteci publice din Statele Unite, în raportul său, îndeamnă guvernele locale să profite de programele și serviciile bibliotecii publice care „contribuie la durabilitatea și creșterea comunității”³, adăugând că bibliotecile publice sunt foarte bine poziționate, astfel încât să atragă parteneri extrem de importanți, extrem de valoroși.

Din multitudinea de parteneriate pe care o bibliotecă publică le poate încheia, aș aminti parteneriatele:

1. cu alte biblioteci școlare: locale, naționale sau internaționale,
2. cu alte instituții de cultură: locale, naționale sau internaționale,
3. cu alte instituții ale statului: locale, naționale sau internaționale,
4. cu ONG-uri etc.,

dar din multitudinea de parteneriate, aș pune un mare accent pe colaborarea cu instituțiile de învățământ, acestea împărțînd adesea aceeași misiune și aceeași *clientelă*.

---

² KAREN, Ellis. *Partnerships and Collaborations in Public Library Communities: Resources and Solutions*. USA, Taylor Public Library, 2021 [online] Disponibil: <https://www.igi-global.com/book/partnerships-collaborations-public-library-communities/55272#table-of-contents>

³ Partners for the Future: Public Libraries and Local Governments Creating Sustainable Communities [Accesat 15.04.2022]. Disponibil: https://www.urbanlibraries.org/assets/Sustainability_Report_2010.pdf

Am amintit de manifestul IFLA pentru biblioteci publice. Acesta spune: „Următoarele misiuni-cheie, referitoare la informare, alfabetizare, educație și cultură, ar trebui să fie în centrul serviciilor bibliotecii publice:

1. crearea și întărirea deprinderilor de lectură la copii începând de la vârste fragede;

2. susținerea educației individuale și autodidacte, dar și a celei instituționale la toate nivelurile;

3. oferirea de posibilități pentru dezvoltarea creativității personale;

4. stimularea imaginației și creativității copiilor și a tinerilor;

5. promovarea conștientizării moștenirii culturale, a aprecierii artei, realizărilor științifice și inovațiilor;

6. oferirea posibilității de accesare și exprimare culturală a tuturor artelor dramatice;

7. încurajarea dialogurilor interculturale și susținerea diversității culturale;

8. susținerea tradiției orale;

9. asigurarea accesului cetățenilor la toate tipurile de informație comunitară;

10. oferirea de servicii informaționale adecvate firmelor, asociațiilor și grupurilor de interese locale;

11. facilitarea deprinderii abilităților informaționale și de operare a calculatorului;

12. susținerea și participarea la activități și programe de alfabetizare pentru toate vârstele și chiar inițierea lor dacă este necesar”⁴.

Colaborarea bibliotecă-școală a existat încă de la apariția primei școli românești, în anul 1559. Doamna dr. Gabriela Baran consemna: „Școala din Șcheii Brașovului a fost susținută în demersul său didactic de tipografia diaconului Coresi și de biblioteca centrului tipografic. Dintre cărțile cu întrebuințare școlară în perioada coresiană enumerăm: *Octoihul românesc* – carte cu cântări pe opt glasuri, copiată în Șcheii Brașovului, de diacul Oprea pentru folosul ucenicilor în dascălie... să învețe mai

---

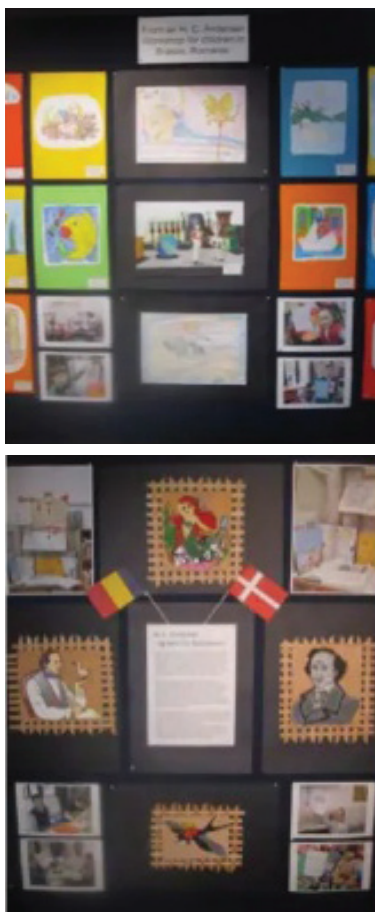
4 IFLA/UNESCO MANIFESTUL BIBLIOTECII PUBLICE 1994 [Accesat 15.04.2022]. Disponibil: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/public-libraries/publications/PL-manifesto/pl-manifesto-ro.pdf>

vârtos și românește ...”⁵

Aș prezenta acum, în câteva cuvinte, un parteneriat ce s-a bucurat de un succes extraordinar în rândul micuților noștri cititori. Este vorba de Parteneriatul Educațional Internațional „Maybe Once in a Life Time ...at Andersen`s Home”, încheiat între Casa memorială „H. CH. Andersen” și Biblioteca Județeană „George Barițiu” Brașov – Centrul de Excelență pentru Copii și Tineret. În spatele acestui parteneriat au fost zeci de alte parteneriate încheiate cu grădinițe, școli din județul Brașov. Activitățile din parteneriat au fost destul de atractive, ținând cont de faptul că desenele realizate de elevi în urma lecturii din opera lui H. Ch. Andersen aveau să urmeze drumul către Danemarca, Odense – casa memorială a autorului. Activitățile s-au desfășurat în data de 2 aprilie, ziua de naștere a scriitorului H. Ch. Andersen – Ziua Internațională a Cărții pentru Copii. S-au citit poveștile: „Soldățelul de plumb”, „Mica sirenă”, „Rățușca cea urâtă” etc. s-a prezentat viața și opera scriitorului, s-au colorat desene tematice după care acestea s-au decupat și s-au lipit pe cartoane colorate. În urma unei selecții riguroase, 30 de desene au plecat spre Danemarca, unde doamnele cu care am discutat în prealabil și am stabilit obiectivele proiectului au realizat o expoziție (Fig. 1), ce a adus mare bucurie în rândul copiilor, cadrelor didactice, dar, firesc, și nouă, bibliotecarilor implicați, la vizionarea acesteia online. Iată cum începe unul din articolele apărute în ziarele locale despre această colaborare: „Sub îndrumarea doamnei **Lise Marie Nedergaard**, Reprezentanta Centrului Cultural pentru Copii «**The Tinderbox**» din cadrul **Muzeului Hans Christian Andersen – Odense**, Danemarca, desenele realizate de copiii brașoveni, cu prilejul aniversării a 210 ani de la nașterea marelui povestitor, au fost prezentate într-o expoziție cu o durată de două luni.” (<https://newsbv.ro/2015/08/11/muzeu-intr-biblioteca-biblioteca-intr-muzeu/>)

⁵ BĂRAN, Gabriela. Carte - școală - bibliotecă: modele de învățătură și cultură pentru secolele XIV – XVI. In *Biblioteconomia românească la început de secol XXI :omagiul profesorului Mircea Regneală la 70 de ani*. Constanța, 2013. pp. 51-62. ISBN 978-606-598-283-3 [Accesat 15.04.2022]. Disponibil: https://www.academia.edu/73303994/Biblioteconomia_rom%C3%A2neasc%C4%83_la_%C3%AEnceput_de_secol_XXI_omagiul_profesorului_Mircea_Regneal%C4%83_la_70_de_anii

**Fig. 1 „The Tinderbox” din cadrul Muzeului Hans Christian Andersen –
Odense, Danemarca;
Expoziție cu lucrările micilor utilizatori ai Bibliotecii Județene „George
Barițiu” – Brașov Centrul de Excelență pentru Copii și Tineret**

Un alt proiect, ce este chiar în desfășurare în această perioadă și vă invit și pe dumneavoastră să participați, este a VIII-a ediție a Proiectului Educațional Internațional „Orașul meu, orașul tău”, inițiat de Biblioteca Județeană

„Panait Istrati” Brăila – Secția pentru Copii. Ludoteca. Proiectul a strâns în acest an, 2021, peste 60 de parteneri, biblioteci publice și școlare din întreaga țară, Republica Moldova și Spania. În spatele acestor parteneriate cca și în cazul proiectului mai sus amintit, sunt sute de alte colaborări, parteneriate cu școli, grădinițe, licee, în vederea participării acestora în cadrul proiectului. Nu vreau să dau mai multe detalii decât spune inițiatoarea acestui proiect, dna Mihaela Stanciu – bibliotecar la biblioteca brăileană în comunicatul său de presă:

„Parteneriatul educațional *Orașul meu, orașul tău*, ediția a VIII-a, 2021, Biblioteca Județeană «Panait Istrati» Brăila, Secția pentru Copii. Ludoteca vă invită, dragi colegi bibliotecari, în perioada noiembrie – decembrie 2021 să ne fiți parteneri în proiectul *Orașul meu, orașul tău*, ediția a VIII-a. Ce e mai minunat decât să fii copil și să vorbești cu mult drag despre locul tău natal. Iar mai apoi, să-ți dai mâna imaginar cu prieteni noi, la fel de talentați și

creativi, chiar dacă sunt la sute de kilometri distanță... din Suceava, Brașov, Caraș-Severin, Tulcea, Dâmbovița, Republica Moldova sau chiar din Spania. De mai bine de 7 ani, *Orașul meu, orașul tău* reușește să promoveze valorile locale prin cei mai sinceri ambasadori, copiii noștri, arhitecții de mâine ai orașului meu și al tău, al orașului nostru. De ce e necesar acest proiect? Pentru că avem nevoie de sinceritatea și naivitatea copiilor, care spun lucrurilor pe nume, să ne dăm seama cât suntem de norocoși. Fiecare oraș implicat în acest proiect este cel mai frumos din țară. Ce îl face frumos, ce îl face să fie aparte? Ei bine, noi cei care locuim în el. Fiecare bibliotecă parteneră va trimite bibliotecii organizația-

Figura nr. 2.
Afiș. Proiect educațional
internațional

re un montaj video/filmuleț prin care să redea o imagine sinceră a propriului oraș/ comună privit prin *ochi de copil*. Filmulețul care va conține 20 de lucrări (15 desene și 5 compuneri) va fi expediat prin wetransfer la adresa de email sectiacopiibjbraila@gmail.com. Activitatea se adresează copiilor preșcolari și școlari din ciclul primar. Pentru înscrieri accesați link-ul: <https://forms.gle/jBLkdbuPrGMzrKKA7>.

Las mărturie cuvinte simple și sincere, omagiu adus frumuseții orașului Brăila: „Unii oameni îl văd ca pe un simplu oraș, numai că eu îl văd magic”. (Sânziana); „Sunt mândră că m-am născut în orașul Brăila, pentru mine cel mai frumos loc și va rămâne în sufletul meu indiferent de locul unde mă vor purta pașii vieții” (Catrinel), „Nu știu viitorul cum va transforma această lume a mea, dacă se va mai numi Brăila. Știu însă că bătrânul orașel va rămâne copilăria mea, locul căruia întotdeauna îi pot spune ...acasă” (Larisa), „Te aștept în orașul cu salcâmi, în port și vom pluti pe Dunărea albastră, legănați de vânt și ape” (Eduard).

Acest proiect se desfășoară în fiecare an în această perioadă, deci, „fiți cu ochii” pe Biblioteca Județeană Brăila – Secția pentru copii”. După cum bine vedeți, proiectul, cu adevărat educativ are un impact extraordinar nu doar în rândul celor mici, dar și în rândul celor mari și, aș zice, chiar nostalgici.

În aceste vremuri de pandemie, avem o confirmare certă a faptului că ceea ce facem în această perioadă facem bine, că parteneriatele bibliotecă-școală sunt considerate extrem de utile atât pentru învățăcei și dascăli, cât și pentru bibliotecari. Elocventă este confirmarea venită, în 2020, de la Organizația Națiunilor Unite pentru Educație Știință și Cultură (UNESCO), prin publicarea a 12 studii de caz, care au fost atent selectate din exemple de bune practici pe perioada pandemiei din toată lumea. „Două sunt din România, unul universitar, privind integrarea cursurilor online masive deschise (Massive Open Online Courses – MOOC) și unul pre-universitar, despre proiectul «CRED – Curriculum Relevant și Educație deschisă pentru toți» activitățile de la Școala «Diaconu Coresi» din Brașov”⁶ în parteneriat cu Biblioteca Județeană «George Barițiu» – Centrul de Excelență pentru Copii și Tineret” (Fig.3).

⁶ Ghid UNESCO despre practici și resurse educaționale deschise. [Accesat 05.05.2022] Disponibil: <https://inaco.ro/ghid-unesco-despre-practici-si-resurse-educationale-deschise/>

platformele online ale clasei. De exemplu, Figura 4 ilustrează un studiu de caz de la Școala Generală „Diaconul Coresi” din Brașov. La o oră de „Limba și literatura română” de la clasa a 7-a, derulată pe Zoom și cu companion tehnic WhatsApp, activitățile și discuțiile cu elevii au fost facilitate de profesoară, împreună o bibliotecară invitată.

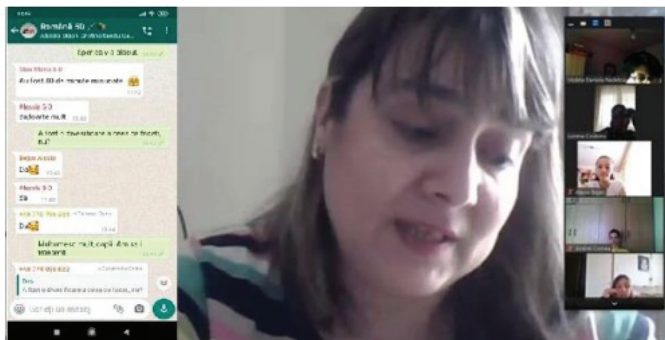

Figura 4 Bibliotecară invitată la discuții cu elevii în timpul unei sesiuni de curs Zoom - experiență împărtășită în Grupul FB CRED (<https://www.facebook.com/groups/574392349703069>)

Figura nr. 3. Ghid pentru aplicarea Practicilor Educaționale Deschise în timpul pandemiei de coronavirus. Utilizarea Resurselor Educaționale Deschise în conformitate cu Recomandările UNESCO⁷

Așadar, mai mult ca oricând, astăzi, este de datoria școlii și a familiei să deschidă ușa fermecată a lumii cărților. Prin parteneriate, părțile implicate își propun să introducă copiii în lumea cunoașterii, să le dezvolte creativitatea, imaginația, să le formeze *o atitudine pozitivă față de carte*. Atât profesorii cât și bibliotecarii implicați în parteneriate, trebuie să urmărească actul lecturii, să discute cu copiii despre cărțile citite, să participe afectiv alături de aceștia, asigurând o legătură între cele citite și viață. Astfel, pasiunea pentru lectură și carte se poate dezvolta în mod creator și poate deveni o parte din viață, însoțindu-i pe tot parcursul vieții.

⁷ Ghid pentru aplicarea Practicilor Educaționale Deschise în timpul pandemiei de coronavirus. Utilizarea Resurselor Educaționale Deschise în conformitate cu Recomandările UNESCO. [Accesat 05.05.2022]. Disponibil https://www.researchgate.net/publication/343212044_Ghid_pentru_aplicarea_Practicilor_Educaționale_Deschise_in_timpul_pandemiei_de_coronavirus_Utilizarea_Resurselor_Educaționale_Deschise_in_conformitate_cu_Recomandarile_UNESCO

Referințe bibliografice:

1. BĂRAN, Gabriela. Carte - școală - bibliotecă: modele de învățatură și cultură pentru secolele XIV – XVI [online]. Disponibil: <file:///C:/Users/user/Downloads/Biblioteconomia%20romaneasca%20la%20inceput%20de%20secol%20XXI-Text%20integral.pdf>
2. BIBLIOTECONOMIA românească la începutul secolului XXI [online]. Disponibil: <file:///C:/Users/user/Downloads/Biblioteconomia%20romaneasca%20la%20inceput%20de%20secol%20XXI-Text%20integral.pdf>
3. DE ROSA, C. și Johnson, J. (2008). De la conștientizare la finanțare: un studiu de sprijin pentru bibliotecă în America: un raport către membrii OCLC [online]. Disponibil: <http://www.oclc.org/reports/funding/default.htm>
4. ELLIN, Karen. Partnerships and Collaborations in Public Librarz Communities: Resources and Solutions [online]. Disponibil: <https://www.igi-global>
5. Ghid UNESCO despre practici și resurse educaționale deschise [online]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/343212044_Ghid_pentru_aplicarea_Practicilor_Educaționale_Deschise_in_timpul_pandemiei_de_coronavirus_Utilizarea_Resurselor_Educaționale_Deschise_in_conformitate_cu_Recomandarile_UNESCO
6. HIRSCH, Sol M. Neighborhood Resource Center: The Library Partnership [online]. Disponibil: <https://www.igi-global.com/viewtitlesample.aspx?id=62320&ptid=55272&t=Neighborhood%20Resource%20Center:%20The%20Library%20Partnership&isxn=9781613503874>
7. OLTEAN, Vasile. Școala românească din Șcheii Brașovului. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, pp. 40 – 41.
8. OLTEAN, Vasile. Școala din Șchei în epoca tiparului coresian. În: Prima școală românească în Șcheii Brașovului. Brașov, 2019, pp. 89-94. ISBN 978-606-029-067-4

9. POPESCU, Stela. Lectura și biblioteca școlară în contextual exploziei informaționale [online]. Disponibil: <http://www.ccdcluj.ro/vechi/Preuniversitaria/v2,nr1/Articole%20Preuniversitaria%20online/2.Abordari%20didactice%20ale%20lecturii/Stela%20Popescu.pdf>
10. SCHIFIRNEȚ, Constantin. Lectura și biblioteca publică. Raport de cercetare. București: 1991. 72 p. [online]. Disponibil: file:///D:/DOCS%20C/downloads/1991_schifirnet_lectura_si_biblioteca.pdf

DOI: 10.5281/zenodo.7462726

Nume românești în inscripții parietale din biserica Sf. Sofia a Novgorodului (sec. XI – XIV)

Romanian names in parietal inscriptions from the church of Novgorod's St. Sofia (11th -14th cent.)

Vlad D. GHIMPU

Rezumat:

În rezultatul studierii inscripțiilor parietale din biserica Sf. Sofia a orașului Novgorod, putem formula unele raționamente esențiale pentru istoria și cultura românilor din această perioadă. Astfel, am atestat în orașul Novgorod ca trăitori în parohii locuitori români încă din timpul evului mediu timpuriu. Ei au fost reliefați atât după numele caracteristice ale unei epoci romanice timpurii, cât și prin trăsături românești ale perioadei medievale, cunoscute din acte documentare. Prin specificul scrisului scurt al unor însemnări de rugăciune sgrafitate, lângă chipul unor sfinți sau în alte locuri din biserică, am evidențiat nume românești, cât și unele forme lingvistice tipice ale unor vorbitori de limbă romanică și română.

Cuvinte-cheie:

sgraffito, nume românești, Novgorod, catedrala Sf. Sofia, alfabet românesc preslavon.

Abstract:

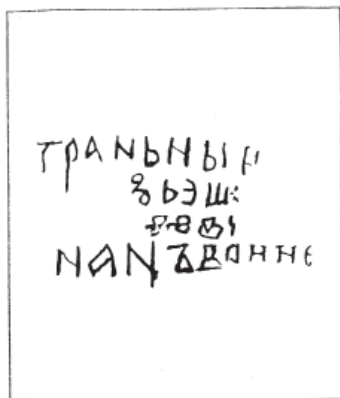
As a result of study of wall inscriptions from the Saint Sophia Cathedral in Novgorod, autor formulates some significant arguments on the history and culture of the Romanians of this period. Thus, we can state that in Novgorod, in its parishes, the Romanian population had lived since the early Middle Ages. It was attested by the characteristic names of the early Romanic era, as well as from the Romanic features of the late Middle Ages, known from documentary sources. According to specifics of the brief graffiti inscriptions with pleas for

intercession left near the images of saints or in other places in the churches, Romanian names were attested, as well as some typical linguistic forms of the Romanic language, moreover, religious appeals to the saints with Romanian vocatives.

Keywords:

graffiti, Romanian names, Novgorod, Saint Sofia Cathedral, pre-Slavic Romanian alphabet.

Interesul pentru studierea inscripțiilor sgrafitate pe pereții din biserica Sf. Sofia din Novgorodul statului kievean, apoi centrul cnezatului rusesc de sine stătător, a apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea. Catedrala Sf. Sofia din Novgorod, construită în anul 1050, reprezintă, în rând cu altele, una din cele mai vechi biserici din Rusia Kieveană. Studiarea sgrafitelor începe după ieșirea lor la iveală în cadrul unor restaurări sau cercetări arheologice și cu primele publicări ale unora la începutul secolului al XX-lea. Din numărul impresionant de sgraffito,

Figura nr. 1. Mențiune cu Nan Voine. Endorsement with Nan Voine

lăsate de diferiți oameni, cunoscători de carte, care frecventau biserica, ei mai semnav cu diferite doleanțe, adesea, menționând și numele, ca un adaus suplimentar de participare la liturghia creștină. În cea mai mare parte textele-sgraffito au constituit un fond de negative ale unor fotografii și desene, culese de mai mulți cercetători. Publicarea în ansamblu a acestora și analiza lor a realizat-o Albina Alexandrovna Medânțeva (Альбина Александровна Медынцева)¹. Importanța lor constituie un interes istoric și lingvistic aparte, ca de la o categorie de oameni creștini, pioși, inclusiv valoros pentru noi și prin atestarea de nume romanice și străromânești.

Inscripția nr. 7. «(СТ)РАЊНЬНЫ П ГРЕШЕНЬИ НАНЪ ВОНН(Е)» (fig. 1). Scriere combinată cu glagolitică (al doilea cuvânt), restul, Nan, autoarea îl credea Ian, scris din greșeală Nan7, însă, împreună cu numele de familie Voine, apropiat de Voi-

¹ Медынцева А. М. Древнерусские надписи новгородского Софийского собора XI-XIV века, Moscova, Nauka, 1978.

nea, exprimă ambele un prenume și un nume românesc. Nan întâlnit și în Kiev². **Nr. 11.** «(C)TEΦANЪ YΛZ EΓΔ(Υ) (Π)CΠXЖ CTЖЮ COΦHЮ». Stefan a scris când a zugrăvit Sf. Sofia. **Nr. 12.** «ΓH ΠOMOZH PAΓOY CBOEMOY CTETΦANЪ Y(ΛZ) HΓΔ(Υ) ЖE ΠC(IXЖ) CTOPYO COΦHЮ ΓH HZBAIBH M(A) (Ω).....CTH CEA. Dne, miluiește robul tău Stefan. A scris când a zugrăvit Sf. Sofia. Dne, izbăvește-mă... (cuvânt fragmentar) de înfumurare. **Nr. 13.** «B ΠOM(Ε)NOBENHE CTETΦANЪ YΛZ». Ca pomenire, Stefan a scris. **Nr. 14.** Lângă un chip de om desenat, îmbrăcat cu haine de călugăr, este o altă inscripție: «CTETΦANЪ». Gr. Stefanos, apoi Stefan creștin și românescul mai târziu, Ștefan, în Rusia a devenit Stepan. Toate aceste numele lăsate în diferite locuri ar fi aparținut meșterului zugrav Stefan din anul pictării Sf. Sofia în 1109. **Nr. 16.** „MHKOWYΛI ABΔATI YZ”. Micula Iavdiata a scris. Micula – Micul, considerat unul din ajutorii de zugrav. Micul, prin Ńicul, popular, cu «Ń» moale (cf., gn – francez, champagne, și italian-montagna), alături de Nicu(l) + terminația „ă”, hipocoristic din Nicolae românesc, ultimul întâlnit, de asemenea, s-au contopit în Rusia, luând sensul ultimului (Nikolai).

Nr. 19. «CЄЖHРЪ». Nume slav Sejir, și următorul. **Nr. 21.** «ΔΩANЪ AMHNЪ CЄЖHPE YAI». Ioan. Amin. Sejire a scris. Gr., lat Ioanes, amin (aminъ), Sejire, nume necunoscut, dar cu terminația în „e” la nominativ, de influență românească. Mijlocul secolului al XI-lea. **Nr. 22.** „ΓAIΓA CZ CЄЖHPMЪ BЪ BTΔTЪ”. Gaga cu Sejir în primejdie. Autoarea îl presupune pe Gaga să fi fost prescurtat de la Gheorghe, neîntâlnit în alte acte, totuși, în limba română așa se imită sunetul găștelor³, deci putea fi o poreclă. **Nr. 23.** «ΠO PЖCИΛHAX(Z) BЪTOPЖЮ NЪΔTЪΛЮ...». După Rusalii, a doua săptămână... Rusalii, sărbătoare creștină, coincide practic cu cea antică romană din anotimpul de înflorire Rosalia și provine din limba latină, cu evoluția în limba română. **Nr. 47.** «CMOΛЬKO HHHЪKHHHYЪ». Nume și prenume, Smolko Ninkinici. Numele ar fi de la Nin, Ninco. Adus de români – Ninul, Nineasa, marital femeiesc, și Ninici la noi⁴.

² Высоцкий С. А., *Средневековые надписи Софии Киевской* (По материалам граффити XI – XVII вв.), Kiev, Naukova Dumka, 1976, nr. 198.

³ DEX. Dicționarul explicativ al limbii române, București, 1998, pp. 408.

⁴ Constantinescu N. A. Dicționar onomastic românesc, București, 1963, pp. 119 ; Gonța A. I., *Documente Documente privind istoria României. A, Moldova, veacurile XIV- XVII (1384-1625)*. Indicele numelor de persoane, București, 1995, pp. 517.

Nr. 55. «МНКОУЛѦ ПЪСАЛЪ». Micula – Micul a scris. **Nr. 60.** «БЪГЪ(Ц)Ѧ ГРЪШЪН(Ъ)Н». Bogoșa păcătosul. Bogoș, Boguș, Buhuși, medieval și până astăzi⁵, (<buhă). **Nr. 61.** «ДЪМНТРЪ». Domitr (Dumitru). **Nr. 62.** «(ГН) ПОМОЪН РАБЪ СВОЕМ(Ъ) ѠСОДОРОЖ ГРЪШЪНЪМЪ ѦМННЪ». Dne, ajută robul tău Feodor păcătosul. Amin. În loc de аминь. **Nr. 61.** «ГН ПОМ(О)ЪН РАБОВУ СВОЕМОУ ЛАЗОРЕВН». Dne, ajută robul tău Lazor, medieval la noi⁶. **Nr. 65.** «(ПЛ)Ъ КОШЪВНЛ(НЦ) УСТВРЪТЪЖ НЕДѦЛЮ (ПО ВЪЗДВНЖН(Н))». În Novgorod a existat fluctuația lui „Ц” cu „Ч”: A scris Coșuvilici în a patra săptămână de la Înălțarea Sf. Cruci. Coșuvil, are litera „u”, după rădăcina coș, ce ar fi putut forma numele Coșul, cu articolul hotărât – ul, contaminat în limba rusă. **Nr. 72.** «ПЕТРНЛО У ПЪЛЪ». Petrilo a scris. Sec. XII. Petrilo, nume romanice, asemenea cu Chirilo, Gavriilo sau Danilo, existent evoluat în evul mediu, Petrilă⁷, și astăzi, rămas ca nume de familie. **Nr. 75.** «ПАЛАДН ЕПНСКОПЪ КОУКОУЛЬ КЪНН» (fig.2). Atestând astfel inscripția, autoarea a reapreciat-o greșit, după noi. În loc de ПАЛАДН, credea că trebuia scris ПОЛАДН – a se împăca, a se înțelege; iar КОУКОУЛЬ ar însemna куколь, împreună cu ultimul cuvânt – haină de cuniță. Prin termenul episcop inscripția este data-

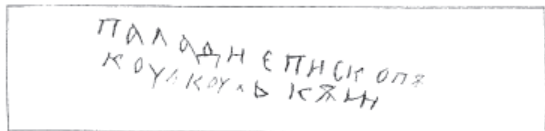

Figura nr. 2. Paladi episcop. Bishop Paladi

tă înainte de mijlocul secolului al XII-lea, când în Novgorod apare deja ierarhul cu titlul de arhiepiscop. În realitate, considerăm noi, aici sunt nume românești, era vorba de Paladi episcopul (<gr. Paladias) și Cucul Kuni care a scris, alt personaj cu nume (porecle) mixte. În teritoriile noastre primii episcopi sunt atestați la 1228⁸, în Rusia mai devreme, alt argument că românii s-au dus încolo creștini și, probabil, cu ierarhi proprii. Ca exemplu, la monumentul arheologic Sobari (Soroca) s-a descoperit o bisericuță episcopală,

5 Gonța A. I., *op.cit.*, pp.77,86.

6 Gonța A. I., *op. cit.*, pp. 377-380.

7 Gonța A. I., *op.cit.*, pp. 561

8 Teodor D. Gh., *Creștinismul la est de Carpați. De la origini și până în secolul al XIV-lea*, Iași, Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1991, pp. 46, 64.

datată în secolele VI-VII⁹.

Nr. 114. «ВѢСНЛІЕ ПСЛЪ». Vasilie a scris. Vasilie la nominativ. **Nr. 123.** «ΓΕΩΡΓΗΕ ΥΨΛ». Gheorghie a scris. Și Vasilie, și Gheorghie (tot la nominativ), ambele se prezintă ca nume cu terminația „ie”, specifică românilor. **Nr. 132.** «(ГН) ПОМОЖН РѢБЪ СОМѢ ФЛЪ(К)ѢТЪ». **Nr. 133.** «ФЛЪРѢТЪ ГН ПОМО(Ж)Н РѢ...». Ambele inscripții, nr. 132 și nr. 133, sunt scrise de aceeași mână, susține autoarea, dintre cele mai vechi în Sf. Sofia, optând în definitiv pentru ambele cu numele „Florat”, după al doilea mai clar redat, și afirmă (într-adevăr), nume nespecific, nici pentru slavi, nici pentru ruși, – dar românesc, Florat, după sens, considerat de noi. **Nr. 142.** «ДАНЪ УЛЪ ХЖ(Δ)Н ГРЕΥΕΝЪ». Dan a scris, păcătosul, grecen, grecul. Dan, forma scurtă a lui Danilo (posibil, și a lui Daniil-Daniel, biblic), s-a răspândit pe larg în Rusia, medieval la noi¹⁰, adus de români, la care există până astăzi. Grecen, nu-i exclus să fi venit din sud cu numele românesc Grecu(l), tradus apoi în grecen. Însă aici remarca noastră ar propune o altă variantă interpretativă – „Dan rău păcătosul”, în loc de grecen, greșen. Greșen se încadra întocmai genului tematic în care s-a scris. **Nr. 143.** «(ΠΕ)ΤΡЪ ПСѢЛЪ ОСТРОМНРЪ (Δ)НІАКЪ ІМН(НЪ)». **Nr. 144.** «(ΠΕ)ΤΡЪ ПСѢЛЪ (ОС)ТРОМНРЪ ДІАКЪ». Ambele se traduc: Petr (Piotr) a scris, diacul lui Ostromir. De interes cuvântul Amin și diac (gr. diacos), aduse de români. În special, evoluția din slava veche a lui (Δ)НІАКЪ, ca influență a scrierii romanice, și schimbarea lui pe teren slav, ДІАКЪ,, care va continua până la дьяк. **Nr. 145.** Mai multe persoane au băut din «ЛІГЪВНЦІА, lagovița, vas împletit cu viță pe dinafară, care s-ar fi pronunțat de la leagoviță, ca expresie românească.

Nr. 146. «ВЪ РОУГѢ ОСЕНЪСЪ : Ε: ΚΟΥΝЪ І ВЕСНОУСЪ ΚΟΥΝ(Ъ)». În (pentru) „Rugă” în toamna asta 5 kune, iar primăvara ... cune. Ruga, rugăciune (lat. rogare), plata pentru biserică. **Nr. 152.** «СТЕФАНЪ ПЪСЛЪ СТРАСТНЪН НЪДЪЛЪ ВЪ ПОНЕДЪЛЪНЪ». Stefan (<gr. Stefanos) a scris luni în săptă-

⁹ Ghimpu V. D., *Biserici paleocreștine din spațiul românesc în evul mediu timpuriu*, în Tyragetia s.n. X/1, 2016, pp. 303-314; Ghimpu V., *O biserică de zid din secolele VI-VII de la monumentul arheologic Sobari (Soroca)*, în Magazin Bibliologic. Revistă științifică și bibliopraxiologică, Chișinău, 2021, nr. 1-2, pp. 141-152.

¹⁰ Gonța A. I., *op.cit.*, pp. 143-144.

mâna patimilor. Sec. XI-XII. **Nr. 154.** «ГЪЛѢБЕ УЪ грѣшънон». Glebe a scris, păcătosul. Sec. XI-XII. Numele Gleb la nominativ, cu influența terminației românești în „e”. **Nr. 161.** «ГН ПОМОЦН РАБОУ СВОЮМОУ ГЕРМАНУ»”. Dne, ajută robul tău German (< lat. Germanus). **Nr. 163.** «ГН ПО(МО)ЦН РАБОУ ЕМОУ - А(НЕ)ГѢ». Prima jumătate a secolului al XII-lea. Autoarea n-a deslușit numele, nicicum. După interpretarea noastră scrie: „Dne, ajută robul tău Aneg” (Oneg), mai nou azi, rar întâlnit, Oneagă, prin Oneacă, Onică, diminutiv din Onea sau transformat din Onică. Mai jos de aceasta, altă inscripție fragmentară: – **Nr. 164.** «...НѢЛЪ ПС» (fig. 3) Sec. XI-XII. Negol a scris. Negol – Negul, Neagu(l) astăzi. **Nr. 171.** «ГЕУР(Г)ЮВ СННЪ». Fiul lui Gheorghie. Sin se găsește în actele noastre slavone, dar și românești, cu sens de fiu¹¹.

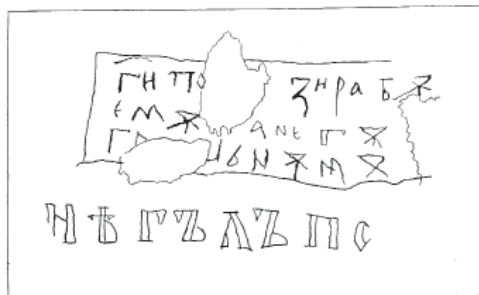

Figura nr. 3. Sgraffito cu Aneg și Negol. Graffiti with Aneg and Negol

Nr. 173. «(Г)Н ПОМО(Ц)Н РА(Б)ОУ СВОЮМОУ ВАСНЛНѢ». Dne, ajută robul tău Vasilii. Declinat, Vasilii se sfârșește în -нѢ, cu diftongul romanic (i) ”iu” în loc de „Ю”, cu o interpretare specială, dată de С. А. Высоцкий în Kiev, provenind dintr-un alfabet deosebit de al slavilor¹². **Nr. 181.** „ПНСКЪЛЕ УЛЪ”. Piscole a scris. Piscole, are articolul hotărât –ol. Probabil este cuvântul Piscul asimilat, în plus, cu terminația românească „e” la nominativ, după articolul hotărât, ca un adaus în mediul rus. **Nr. 182.** «САТѢ СОФНЕ ПОМ(Н)ОУН РАБѢ СВОЕ(ГО) ННКОЛОУ НС КЪЕВѢ...». Sfântă Sofie, miluiește robul tău Nicola din Kiev... Vocabular românesc, Sf. Sofie, Nicola nume romanic, din < lat.

¹¹ Constantinescu N. A., op. cit., pp. 147; *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, București, 1979, pp. 107.

¹² Высоцкий С. А. *Средневековые надписи Софии Киевской*, nr. 141.

Nicolas, gr. Nicolaos, l-am avut mai rar în evul mediu, dominat de Nicolae¹³.

Nr. 193. «НОЯКМЪ УЛ(Ъ) СЪ ІВРАМОМЪ ВЪ ЛЕТ... 6674 (1166)». Ioachim a scris cu Avram în anul 1166. Ioachim e mai specific românilor¹⁴, care au avut Iakim (ЯКИМ). **Nr. 207.** «ГН ПОМОЗН РАБОУ СВОЕМОУ ТОУДОРОУ СЪБЫСЛІВН(У)ОУ ІМННО». Dne, ajută robul tău Tudor Sbâslavici. Amino Tudor, nume românesc, autoarea A. A. Medânțeva explică terminația lui „Amino”, prin fluctuația neregulată a lui „7” (ier7) cu „O”. Dar asta mai înseamnă susținerea în continuare a sunetului inițial „O” al lui ier (7), iar pe de altă parte, noi o înțelegem (auzim) și ca o afirmare a unei sonorizări romanice.

Nr. 208. «О сты ПЕТРЕ ПРОСТН ЪДІЖЬ ВСЕ ЕЛНКО ТН СЪГРЕШНО РА(БОУ) СВОЕМ(ОУ) ГРНГОРНН ІМННО». Oh, Sf. Petre, iartă și scapă-mă de tot ce am greșit, robul tău Grigorii. Amino. Vocativ românesc cu „e”, Petre și amino romanic. Petre a fost atestat pe un vas de ceramică cu litere grecești în Dobrogea, în sec. IX-X¹⁵. **Nr. 209.** «О сты ПЕТРЕ ПРОСТН Н ЪДІЖЬ В(СЕ) ЕЛНКО ТН СЪГРЕШ(Н)ХЪ РА(БОУ) СВОЕМОУ МНХАНЛОУ ІМНЪ». Oh, Sf. Petre, iartă și scapă-mă de tot ce am greșit, Mihail. Amin. Petre și amin, de expresie românească. Vocativul Petre, ca alte vocative românești cu „e”, își are originea în limba latină, transmis apoi prin romanici și slavilor¹⁶. **Nr. 212.** «(Т)ОУТЄКІ УЛО ТВЕРЕДАУЕ СПРОТКІ РАДЪКО». I jum a sec. al XIII-lea. Primul cuvânt autoarea îl vedea „тут”, aici, a(u) scris... După mine, Tuteca e un nume (poreclă), de la tută¹⁷, tont, prost, mut; „tut” este și în rusă, тут – dud¹⁸, oricum, sufixul pare românesc. Cu diminutiv: Tuteca-Tutică a scris: Sirotca, Tverdeace, Radco (sau Radoco, cf. în continuare). **Nr. 216.** Inscripție: «РАДОКОВО». Radocovo, sec. XIII. A(al) lui Radoc. Forma Ra-

¹³ Moldova în epoca feudalismului, documente slavo-moldovenești (veacul XV – întâiul pătrar al veacului XVII, vol. I, Chișinău, 1961, pp. 10; Gonța A. I., op.cit., pp. 515.

¹⁴ Gonța A. I., op.cit., pp. 307.

¹⁵ Rădulescu A. Un atestat străromânesc de la Capidava, în Pontica, III, Constanța, 1970, pp. 255-274.

¹⁶ Корлэтяну Н. Г., Исследование народной латыни и ее отношений с романскими языками, Moscova, 1974, pp. 12, 169; Coteanu I., Morfologia numelui în protoromână (româna comună), București, 1969, pp. 92-94.

¹⁷ DEX. Dicționarul explicativ al limbii române, București, 1998, pp. 1122.

¹⁸ Constantinescu N. A., op. cit., pp. 394.

doc asemănătoare cu Răduc, din Rodion, adus de români, după gr. Rodios (din insula Rodos)¹⁹. **Nr. 223.** «(Т)ОУΔΟΡ --- Ὁ ΜΟΛΙΑΕ --- στκ СОΘΗΗ ОУГРΗ(Н)ИЦЪ ГРѢПГАНЮЮ РОУКО(Ю)». Tudor Ugrinici. Sec. XII-XIII. Tatăl lui Tudor s-ar fi numit Ugrin, Unguru(1), cum la unguri nu erau așa prenume, putea fi vreo poreclă probabil. **Nr. 226.** «ПѢВЪЛЪ ПЪС(Ѧ)ЛЪ». ПавѦ, Pavol, a scris, medieval la noi Pavâl²⁰. **Nr. 227.** «ΛΙΖΥΚΕ Ψ». Лазке писал, scrie autoarea. Însă evidența ne sugerează numele Lazochе, plauzibil de la Lazor, diminutivat și cu terminația „e” la nominativ, de expresie românească. Lazor (Lazăr), astăzi i s-ar spune ca hipocoristic Lazochе, Lăzuchе, Lăzucă, din Lăzurică (paralele, Dumitrachе, Petrachе, Costachе ș.a.). **Nr. 228.** «ГН ПОМОЗН Р(Ѧ)БОУ СВО(Е)МОУ КОЗМѢ ФМННЪ». Sec. XI-XIII. Dne, ajută robul tău Cozma. Amin. Cozma (<gr. Kosmas), amin, scrise românește.

Nr. 235. «...Н ПО(М)ОЗ(Н) РѦ(Б)ОУ СВ(ОЕ)МОУ ФЕОДРОУ РѦ(Б)ОУ СВО(Е)МОУ. ВѦСНЛНОУ. «ГН ПОМОЗ(Н) РѦ(Б)ОУ (С)ВОЕМОУ (В)ѦСНЛНУ». Cum se susține, două inscripții sgratitate de aceeași mână, una dedesubt la alta. (1) (Dne), ajută robul tău Feodor și robul tău Vasilii. (2) Dne, ajută robul tău Vasilii. Autoarea nu le-a datat, însă ele par a fi destul de vechi. În aprecierea generală pusă de autoare la capitole, secolele XI-XIII, iar după noi mai restrânsă, în secolele XI-XII, asemenea cu inscripții de acest fel din Kiev. Aici atragem atenția la declinarea în amândouă cazurile a lui Vasilii – (1)ВѦСНЛНОУ și (2)(В)ѦСНЛНУ, unde avem același diftong romanic „iu”, în loc de liera „ю”, preluat din altfel de scriere mai veche, cu origini din secolele VI-VII, și evidențiată de S. A. Vâsoțkii în Kiev²¹, după noi dintr-un alfabet preslavon, prezumtiv românesc²². **Nr. 243.** «... (М)ОЗ(Н) РѦБОУ СВ(Е)МОУ Λ(Ѧ)ΖΟΡΕВН»; (Dne), ajută robul tău Lazor, existent și medieval²³. Sec. XIII-XIV. **Nr. 245.** «ΔΟΜΑΝЪ ΝΑ Π... ΓΝЪ» (fig. 4). Inscriptie fragmentară cu numele lui Doman. Sec. XIII. Numele Doman, adus de români, era răspândit în Rusia, documentar, în scrieri pe coajă

¹⁹ Constantinescu N. A., *op. cit.*, pp. 139.

²⁰ Gonța A. I., *op. cit.*, pp. 539-540

²¹ Высоцкий С. А. *Средневековые надписи Софии Киевской*, pp. 141.

²² Ghimpu V. D. *Un alfabet prezumtiv românesc elaborat în secolele VI-VII*, în „Lectura și scările”/ Biblioteca Națională a Republicii Moldova, culegere de articole, vol. II, Chișinău, 2021, pp. 94-104.

²³ Gonța A. I., *op. cit.*, pp. 377-380.

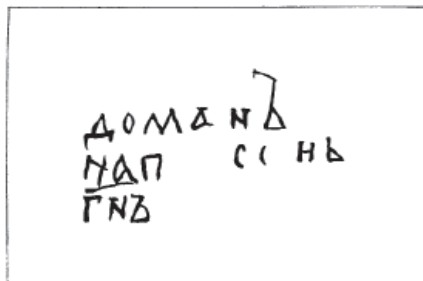

Figura nr. 4. **Doman... a scris. Doman ... wrote**

de mesteacă, inclusiv în toponimie, Доманино, Домановъ²⁴. Este un nume dat după ziua de naștere cu noroc, domenica în latină, apoi transformat în Duman, Dumana, probabil, la noi sub presiunea bisericii a rămas la vite, corespunzător, după ziua a șaptea, denumită mai târziu duminică. A avut paralele în Kiriakos grecesc, apoi, s-a transmis și la slavi – Nedelea. **Nr. 250.** « СѦА БЦ(Ѧ) (П)ОМ(О)ЗН МН ГРѢШЪНОУМОУ ПРИПЛА(Ю)ЩОУМОУ КЪ ТЕБѢ ПОДЪ КРОВЪ ТВ(ОН) СТЫ ГОУРНЕ С(Н)МОНЕ... ПИВЛОВ» (fig. 5). Sf. Maica Dnului, ajută pe mine păcătosul, căzut sub adăpostul tău sfânt. Gurie, Simone, Pavel. Gurie la nominativ, românesc, Simone cu expresie nefirească în rusă la terminația “e”, de asemenea, influență românească în mediul rus. Sfârșit de secol XIII – începutul sec. al XIV-lea.

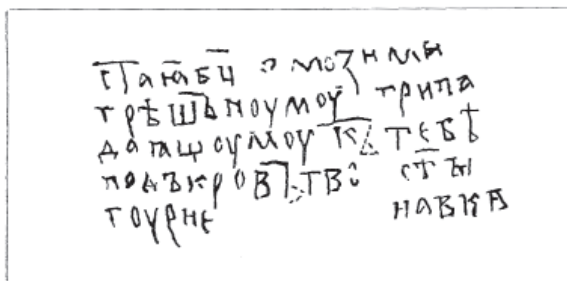

Figura nr. 5. **Gurie și alții. Gurie and others**

²⁴ Ghimpu, V. D. *Lăcașuri creștine și izvoare medievale necunoscute ale românilor*, Chișinău, Tyragetia-Destin, 2017, pp. 121, 201; НПК.У, 1915. *Новгородские писцовые книги. Указатель к первым шести томам (I-VI)*, Petrograd, 1915.

Concluzii. În rezultatul studierii inscripțiilor parietale din catedrala Sf. Sofia a Novgorodului, autorul a reușit să extragă mai multe elemente ale prezenței romanice și străromânești în acest oraș, cu date specifice din istoria evului timpuriu, lipsă în pământurile românești din cauza penuriei de izvoare documentare. Aceste dovezi de onomastică românească și forme de limbă romanice vor constitui o contribuție importantă la cunoașterea trecutului strămoșilor noștri.

SCRIS ÎN BAZA PROIECTULUI INSTITUȚIONAL: 20.80009.0807.43.

Capitolul III
Experiențe de
promovare a lecturii pe
meridianele lumii

DOI: 10.5281/zenodo.7462770

Reading with friends and pleasure – opportunities and activities for reading promotion in Germany

Sandra
NIEBUHR-SIEBERT

Abstract:

This paper gives an overview of successful approaches, methods and projects to promote reading in Germany.

Keywords:

PISA, reading skills, literacy programs, model of reading

Rezumat:

Lucrare oferă o prezentare generală a abordărilor, metodelor și proiectelor de succes pentru promovarea lecturii în Germania.

Cuvinte-cheie:

PISA, abilități de citire, programe de alfabetizare/literație, model de lectură.

To promote reading well, it takes the entire country!

1. Parts of opportunities to promote reading

Opportunities to promote reading can be assigned to various subcategories. The assignment supports in becoming aware of the main responsibilities. Illustration 1 lists the following subcategories:

a) *Socialisation in Reading:* Society and family have the main responsibility. School and friends are supportive.

b) *Motivation to read:* Family, peers, educational institutions have the main responsibility. All in all measures can be taken to improve the social

image of reading. Additionally educational work can be carried out.

c) *Promotion of reading skills*: Educational institutions have the main responsibility. School-based literacy instruction supports reading promotion. Elsewhere in this paper, methods of teaching reading literacy are presented.

Illustration 1 This categorization supports finding reading promotion resources.

2. Multilevel model of reading

In this part of paper, subskills of reading literacy will be presented. Reading competence contains a entire bundle of partial abilities, which are located on different levels. The competence model distinguishes reading process performance from components of personality as well as from the situational requirements of concrete reading-acts in each case.

Level of process	word and sentence identification local coherence global coherence superstructure identification
Level of subject	self-concept as a (non-)reader knowledge participation, empathy motivation reflection
Level of socialisation	connection communication family, school, peers, cultural life

Illustration 2 (Rosebrock, Nix 2008)

The Multilevel model of reading supports the classification of reading promotion activities. The *process performances* are mental activities, that have to be performed cognitively in the act of reading. They are mental acts that have to be performed during the reading process in order to reach text comprehension (Christmann 2010). Readers first have to identify words and sentences. With the identification of words and short sentence, reading is still on the linguistic surface at an isolated point in the text. To a certain extent this is also still valid for the *second level of performance* that need to be be during achieved the reading process, which is the establishment of small-scale connections between groups of words and individual sentences. The next step is the creation of content. For this purpose the individual pieces of information must need to be put together and conclusions have to be drawn from these connections of individual pieces of information. Before reading we build expectations about the content. As competent readers we don't just form assumptions about the content of the text but we also use our knowledge of text types. Cognitive psychology here speaks of superstructures on the reader side. The *third level* consists of the ability to talk about what we have read. The ability to reflect is also part of reading competence.

3. Methods to promote reading skills – It needs regular activities!

In Germany the school education of reading is traditionally closely linked to the humanistic educational tradition: Literary reading is understood as the prototypical core of all reading. The weight of literature instruction within native-language education is strong. Literature instruction aims at teaching students to perceive and interpret poetic features of texts, in particular to recognise the representational strategies of such texts. Such should enable social participation in literary culture and history.

Literature instruction should also promote the *joy of reading*. Good literature instruction can have a reading-promoting effect, as we know from reading socialization research, as well as promote reading motivation. However, literature instruction is not traditionally understood as the central field of reading promotion. Reading promotion should encourage people to read.

This includes book nights at school, which should motivate children to read more in their free time at home. Library visits should also be listed to make the children used to use libraries. Author readings are intended to motivate interest in a particular author, or book presentations by classmates. Animational projects are all primarily aiming at encouraging motivation. In a sense, reading gets advertised. Animating strategies thus does not train the reading process itself.

However the process of reading is not trained or supported by reading animations. Reading animation methods are relatively successful with students who have any basic problems at the process level.

The authors of the first PISA study criticize the fact that the dominant practice of reading promotion in Germany consists of reading animations. This means that reading promotion is not well adopted to the actual reading deficits of the students.

The PISA studies have identified the actual reading deficits at the process level. Many students are not able to perform basic process tasks. For example they aren't able to give explicitly information of the text. They are also unable to connect this information in terms of content.

PISA authors have therefore recommended the teaching of *reading strategies*. Reading strategies are mental actions used to get aware of what a passage or text means. They are used during reading. Three broad groups of reading strategies can be distinguished: Repetitive reading strategies, such as reading again or summarizing a passage after reading, are used to overcome local comprehension problems. Organizing reading strategies are used when important topics in the text are marked, passages are summarized, or the structure of the text is made explicitly clear. Finally elaborative reading strategies can be used to unfold particularly dense texts or sections, such as lexicon entries or lyrical texts, for example by formulating questions to the text or associating one's own experiences. In summary reading strategies are mental steps that are used for working through a text in a targeted and conscious way on one's own. They are primarily aimed at constructing the context of a text. The need to teach explicitly reading strategies has definitely arrived at German schools. Reading

strategy training is not aiming at basic reading skills either.

There are also methods of reading promotion that targeting at the basic requirements of reading: These are activities, in which the amount of reading is increased, so-called *frequent reading procedures*. Incentives are used to encourage children to read a book of their own choice over a longer period of time for example once a week. This needs to be monitored and rewarded (Bamberger 2000). In contrast to reading animations, reading is actually demanded in frequent reading programs. The quality of the texts to be read is not a central criterion. The idea behind is: The transition to autonomous reading should be ensured in late childhood. For this, it is necessary that reading becomes more effortless, that reading is fluent, so that decoding problems do not repeatedly disturb the concentration on the contextual relationships. In addition the enjoyable reading is to be consolidated thereby as a habit.

How can the basal automation of word and sentence recognition be promoted? The answer is simple: through practice. For weak readers it must be ensured that they actually read. So called *sound reading methods* have proven effects here. The students read aloud or half aloud and are accompanied by a good reading model. They also repeat the same short piece of text in order to incorporate the words into their visual vocabulary, to improve the sentence structures, to understand the content with certainty, and also to experience directly how quickly one can improve in reading if one practices (Rosebrock/Nix/Rieckmann/Gold 2011).

Reading promotion activities summarized:

- sound reading (silent, read to someone)
- frequently reading
- Fluency reading
- reading strategies
- reading of non-fictional texts
- literary reading
- reading animation (staging of literary culture)

4. Characteristics of effective literacy programs

In his instructive contribution to the anthology „Best Practices in Adolescent Literacy Instruction“ (2008), U.S. reading scientist David W. Moore presents key take aways from two decades of reading instruction practice in the United States regarding the development and nature of programs. By program, he means „a comprehensive school-wide curriculum-based master plan. Such plans relate to instruction throughout the school; they extend beyond remedial instruction as well as specific products or services purchased or applied in the school” (Moore 2008, p. 314). In my opinion his results can be applied to all reading promotion programs.

Characteristics at a glance

Goals and directions

All parts involved in a funding program should be aware of their goals:

- a) *Mission*: an overarching purpose of the program
- b) *clearly defined goals*: to accomplish this overarching mission. These should ideally be defined as „output“. It must be verifiable
- c) *standards of practice*: definition of quality standards
- d) *cycles*: of development, implementation and evaluation

Resources

Effective support programs require adequate resources in terms of materials, staff and time:

- a) *materials*: rooms, furniture, technology, but also different reading materials that appeal to the interests of readers and represent different levels of reading
- b) *staff*: well-trained teachers/readers and additional staff (volunteers). They are essential for success of programs
- c) *time*: time resources for all teachers training, for developing concepts and materials and for additional instruction time for reading

Professional Development Communities

The expertise of teaching staff is a central element of „good practice.“

Responsiveness to readers

Effective support programs address both: the cognitive abilities (keyword:

reading diagnostics!) and the social and emotional needs of the readers.

Teachers or other people should respond to the heterogeneity of readers by creating a positive reading climate and perceiving each individually as a reader.

Separate promotional activities are often necessary for second language learners and readers with reading and writing problems or disabilities.

Leadership structures

Leadership is essential for literacy program success.

„Administrators play absolutely crucial roles in developing literacy programs. Their primary role is to recognise and support reading professionals as they plan, implement, and develop effective reading instruction“ (ibd., 317).

Monitoring for Continuous Improvement

A central aspect of effective support programs is:

- a) a regular use of assessments to make decisions and improvements based on their results.
- b) a wide variety of information (through standardized tests, evaluation forms).

5. Examples for effective Programs

In the following two associations are presented that are particularly committed to promote reading in Germany.

5.1 Federal association for the promotion of reading

<https://www.bundesverband-lesefoerderung.de/startseite/>

Goals

- The association is committed to ensure quality in the teaching of reading, writing, literary and media skills.
- The association supports the exchange of opinions and experiences of all people involved in the field of reading promotion.
- The association cooperates with other organizations and institutions, promotes discussion as well as education and training.
- The association supports members bringing up their concerns as reading promoters to the public and to offer them services.

5.2 Reading foundation

<https://www.stiftunglesen.de/>

Activities:

- Nationwide reading day
- World Book Day
- Program: Reading Start 1,2,3 (Pediatrician)
- Book gifts at Happy Meal
- kindergarden: reading with APP, Book Reviews Recommendations
- Reading clubs
- Media labs
- Reading in refugee homes
- Support for volunteer

6. Summary

Successful reading promotion requires a number of measures. First it is important that the federal and local authorities be aware of its responsibility to promote reading. Reading promotion has to be evidence-based, which means that measures have to be scientifically evaluated. Reading promotion must also include possible resources and literacy models.

7. Authorities

1. BAMBERGER, Richard (2000): Erfolgreiche Leseerziehung in Theorie und Praxis. Mit besonderer Berücksichtigung des Projektes »Leistungs- und Motivationssteigerung im Lesen und Lernen unter dem Motto Lese- und Lernolympiade«. Baltmannsweiler: Schneider.

2. CHRISTMANN, Ursula (2010): Lesepsychologie. In Michael Kämper van den Boogart, Kaspar H. Spinner (Hrsg.): Lese- und Literaturunterricht I. (Handbuchreihe: Deutschunterricht in Theorie und Praxis). Baltmannsweiler: Schneider Hohengehren, S. 148-200.

3. GROEBEN, Norbert; Hurrelmann, Bettina (2004): Lesesozialisation in der Mediengesellschaft. Ein Forschungsüberblick. Weinheim; München: Juventa.

4. HURRELMANN, Bettina (2002): Sozialhistorische Rahmenbedingungen von Lesekompetenz sowie soziale und personale Einflussfaktoren. In: Norbert Groeben, Bettina Hurrelmann (Hrsg.): Lesekompetenz - Bedingungen, Dimensionen, Funktionen. Weinheim und München: Juventa, S. 123-149.

5. PIEPER, Irene; Rosebrock, Cornelia; Wirthwein, Heike; Volz, Steffen (2004): Lesesozialisation in schriftfernen Lebenswelten. Lektüre und Mediengebrauch von HauptschülerInnen. Weinheim, München: Juventa.

6. RETELSDORF, Jan; Möller, Jens (2012): Lesemotivation und Lesekompetenz in der Sekundarstufe I: Zentrale Ergebnisse der LISA-Studie. In: Cornelia Rosebrock, Andrea Bertschi-Kaufmann: Literalität erfassen: bildungspolitisch, kulturell, individuell. Weinheim und München: Juventa, im Druck.

7. ROSEBROCK, Cornelia (2008): Lesesozialisation und Leseförderung; literarisches Leben in der Schule. In: Michael Kämper-van den Boogaart (Hrsg.): Deutschdidaktik. Leitfaden für die Sekundarstufe I und II. Berlin: Cornelsen Scriptor, Neubearbeitung, S. 163–183.

8. ROSEBROCK, Cornelia; Nix, Daniel (2008): Grundlagen der Lesedidaktik und der systematischen schulischen Leseförderung. 3., überarbeitete Auflage. Baltmannsweiler: Schneider Hohengehren.

9. ROSEBROCK, Cornelia; Nix, Daniel; Rieckmann, Carola; Gold, Andreas (2011): „Leseflüssigkeit fördern. Lautleseverfahren für die Primar- und Sekundarstufe. Seelze: Klett Kallmeyer

10. MOORE, David (2008): Program Development. In: Hinchman, Kathleen A.; Sheridan-Thomas, Heather K. (Eds.): Best Practices in Adolescent Literacy Instruction. New York: Guilford Press, pp. 313–338.

DOI: 10.5281/zenodo.7462898

Clubul literar „Miorița” sau istoria unei rezistențe pe parcursul a cinci decenii

Vera OSOIANU

Rezumat:

Biblioteca Națională a Republicii Moldova realizează diferite proiecte întru promovarea politicilor statului pe dimensiunea cărții și a lecturii. În acest articol, autorul scoate în evidență istoria și rolul jucat, pe parcurs de decenii, ale unuia din cele mai logevive proiecte în acest sens – Clubul literar „Miorița”. În cadrul acestui proiect s-au organizat multe întâlniri cu poeții tineri din republică, cu pictori, compozitori, regizori, muzeografi, actori, cântăreți, umoriști etc. Clubul literar „Miorița” a fost o platformă de lansare a mai multor scriitori din țară, având drept scop nu doar promovarea largă a literaturii clasice, dar și a literaturii contemporane.

Cuvinte-cheie:

Clubul literar „Miorița”, carte, promovarea lecturii.

Abstract:

The National Library of the Republic of Moldova carries out various projects for promotion of the state's politics in terms of books and reading. In this article the author highlights the history and the role played over decades by one of the long-term projects in this sense, the „Miorița” Literary Club. Within this project numerous meetings were organized with the young poets from the republic, with painters, composers, directors, museographers, actors, singers, humourists, et al. The „Miorița” Literary Club, aiming as broad promotion of classical literature and contemporary literature, was a starting point for a considerable number of writers from the country.

Keywords:

Literary club „Miorița”, book, promotion of reading.

Promovarea politicii statului pe dimensiunea cărții și a lecturii a fost dintotdeauna una dintre prioritățile unei biblioteci naționale.

Evident, Biblioteca Națională a Republicii Moldova nu putea fi o excepție, indiferent de provocările inerente oricărei etape istorice a devenirii. Printre proiectele mari realizate de Bibliotecă pe parcurs de decenii un loc aparte îl ocupă Clubul literar „Miorița”.

La una dintre activitățile organizate în cadrul ediției a 4-a a Programului Național Lectura Central (2021), dna Maria Pilchin se referea la acesta ca la un centralizator al lecturii. Dacă analizăm bine lucrurile vom descoperi că Biblioteca Națională, în virtutea responsabilităților, a tins spre această recunoaștere a încercărilor de-a lungul tuturor etapelor de dezvoltare. Un exemplu în acest sens poate servi Clubul literar „Miorița”. Găsim această recunoaștere a intențiilor într-un articol semnat de istoricul literar și bibliologul Vlad Chiriac (bibliograf principal în secția de literatură și bibliografie națională a Bibliotecii Naționale, anii 1959-1967), care în anii de început a fost și secretarul Clubului. În anul 1997, la 33 de ani de la înființarea Clubului literar „Miorița”, Vlad Chiriac publica în revista *Magazin Bibliologic* (nr.2, p. 34-35) articolul intitulat „Hronicul Clubului literar «Miorița»”. Din cele expuse constatăm și faptul că „Vitalie Tulnic considera «Miorița» un fel de «stat major» al cenaclurilor orășenești și o bună școală în ce privește organizarea activității lor”. Mai mult decât atât, „Miorița” se număra printre activitățile care întrețineau „spiritul redeșteptării naționale”, activități unde se opta pentru limba română, alfabetul chirilic și tricolor.

Lectura cărții lui Ion Druță „Căsuța de la răscruce” (nuvela „Bucovineana”), apărută la editura Cartier în anul 2018, mi-a oferit o bucurie profesională de zile mari. La un moment dat m-am împiedicat de un gând frumos, aproape un omagiu Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova și unuia dintre cele mai longevive – cinci decenii – proiecte realizate de Bibliotecă pe parcursul anilor: Clubul literar „Miorița”.

Ion Druță descrie cu lux de amănunte ce a însemnat biblioteca, cartea și lectura pentru păstrarea ființei naționale în timpuri deloc ușoare pentru neam: „Prin anii șazeci ai secolului trecut, unul din dintre elementele cele mai impor-

tante ale vieții culturale moldovenești, dacă nu chiar cel mai important și mai spectaculos, era întâlnirea scriitorilor cu cititorii. Prin școli, prin biblioteci, prin instituțiile superioare din învățământ, peste tot, săli arhipline, ochi aprinși, fețe îmbujorate. Citeam, citeam, citeam și nu ne mai săturam de citit; sala asculta, asculta, asculta și nu se mai sătura de ascultat”.

Și tot în „Bucovineanca” Ion Druță scria că „Întâlnirea cu cititorii în sala mare a Bibliotecii Centrale [n. n. – astăzi Biblioteca Națională a Republicii Moldova] era cununa, punctul de vârf al tuturor întâlnirilor. Acolo se puneau probleme serioase, fundamentale, încolo duceam musafirii veniți din alte părți, pentru că în sala ceea se adunau cei mai citiți, cei mai competenți studenți de la Universitate, de la Institutul de Medicină, de la Institutul Pedagogic. Deseori veneau cu profesorii lor, stăteau alături, împreună puneau întrebări”.

Clubul literar „Miorița” este fondat în luna martie, anul 1964, la doar trei ani după trecerea Bibliotecii Naționale (pe atunci Biblioteca Republicană de Stat a R.S.S.M. „N.K.Krupskaia”) în blocul central actual, dat în exploatare în anul 1961, și cu un an înainte de „renumitul congres, când scriitorii s-au ridicat în toată statura și au cerut revenirea verbului latin la haina lui firească”.

La ședința de inaugurare este aleasă conducerea Clubului, respectiv: Petru Cărare – președinte, Mihai Cimpoi – vicepreședinte, V.Chiriac – secretar.

Probabil că ideea Clubului „Miorița” n-a fost (nu putea fi!) străină nici directorului de atunci al Bibliotecii, Gheorghe Cincilei, care a condus biblioteca în anii 1963-1964. Conform raportului de activitate al Bibliotecii pentru anul 1994, Clubul literar pentru tineret „Miorița” a fost organizat în cadrul secției Literatură și bibliografia națională (pe baze obștești, un fel de voluntariat cum s-ar zice în limbaj modern). Scopul declarat al Clubului literar „Miorița” era altoirea și educarea tinerei generații în spiritul dragostei pentru carte și artă, educația estetică, promovarea celor mai bune lucrări de literatură și artă ale autorilor moldoveni, dar și ale reprezentanților altor popoare din republicile componente ale URSS, orientarea tinerilor talente, omagierea tradițiilor populare.

În linia mari, Clubul literar „Miorița” era responsabil de promovarea largă a literaturii clasice, dar și a literaturii contemporane. În cadrul clubului erau

organizate întâlniri cu poeții tineri din republică, cu pictori, compozitori, regi-zori, muzeografi, actori, cântăreți, umoriști etc, iar temele discutate erau pe po-triva invitaților. La una din primele ședințe a fost discutat, înainte de a fi editat, volumul de versuri „Cântec de bărbat” de Emil Loteanu. Activitățile din cadrul Clubului aveau loc atât în incinta Bibliotecii, cât și în deplasare, în localitățile republicii. Chiar din primii ani de activitate devine una dintre atracțiile vieții culturale ale capitalei și este în mare vogă, mai ales, în rândurile tineretului. Pop-ularitatea se datorează în mare parte promovării activităților în mass-media timpului: radio, ziare, televiziune etc.

Despre faptul că lume venea foarte multă și salariații bibliotecii cu greu făceau față aglomerației vorbește și ordinul de pedepsire a domnilor Anton Novac și Vladimir Chiriac, semnat de directorul Bibliotecii de atunci, Petru Ganenco, motivul invocat fiind faptul că la ședința Clubului „Miorița” n-a fost asigurată ordinea în bibliotecă.

La un an de la lansarea Clubului literar „Miorița”, în anul 1965, Vladimir Chiriac publica în ziarul *Cultura Moldovei* din 18 martie o primă informație despre „Miorița”, din care aflăm istoria de început a clubului.

În anul 1966 au fost organizate cinci ședințe ale clubului, incluzând serata umoriștilor, întâlniri cu scriitori tineri din Moldova și Rusia și serate consacrate creației lui Emilian Bucov, Victor Teleucă și Andrei Lupan.

Rapoartele mărturisesc că una dintre cele mai mari întâlniri din cadrul Clubului, cu participarea a peste 500 de persoane, a fost o întâlnire consacrată academicianului Andrei Lupan, la care a fost discutată lucrarea „Legea găzduirii”. Pe marginea lucrării s-au expus Boris Șișcan, Anatol Ciocanu, Titus Știrbu, pictorul Mihai Grecu etc. În mesajul de final Andrei Lupan a vorbit despre rolul poeziei în viața omului, despre cititorii contemporani. Ședința a culminat cu o prezentare a măștilor lui Glebus Sainciuc, ajutat de Mihai Grecu.

Evident că alături de temele frecvente puse în discuție, precum menirea artei și locul ei în societate, tainele creației, dezvoltarea literaturii, profilul poezilor tineri, aniversări ale scriitorilor clasici și contemporani, găsim în agendele ședințelor și teme de felul „Chipul lui V.I.Lenin în poezia moldovenească” și al-tele asemenea. Dar cum fără acestea? Ion Druță explică în „Bucovineanca” cum

stăteau lucrurile în anii pe când „Miorița” își încerca aripile: „...Nu se vorbea deschis, dar se subînțelegea, la fiecare întâlnire, că luptăm cu toții pentru una și aceeași cauză sfântă: Limba maternă. Măreața, atotputernică limba rusă, împodobită cu stele roșii, cu renumita Катюша ce acoperise întreaga Europă și care se intona peste tot, își sărbătorea epoca biruință asupra dușmanului. Noi, cu mioritica noastră mai pe la margini, pe lângă graiurile problematice. Nu eram învinuiți pe față, dar ni se cam dădea de înțeles că las, vă știm noi prea bine. Ați luptat și de partea asta a frontului, dar ați luptat voi și de partea cealaltă...”

„Miorița” a fost platformă de lansare pentru o mare parte de scriitori: Leonida Lari, Ion Vieru, Vasile Tărățeanu, Aurel Ciocanu, Nicolae Esinencu etc. Unii dintre aceștia apar chiar în agenda primei ședințe – cea din 15 septembrie 1964.

La diferite etape și activități, găsim în agendele ședințelor Clubului ca participanți pe scriitorii: Pavel Boțu, Petru Zadnipru, Grigore Vieru, Andrei Lupan, Arhip Cibotaru, Bogdan Istru, Dionis Tanasoglu, Efim Tarlapan, Nicolae Dabija, Ion Vatamanu, Nicolaie Popa, Nicolae Spătaru, Vitalie Ciobanu, Leo Botnaru, Vlad Ioviță, Andrei Vartic, Iurie Colesnic, Argentina Cupcea-Josu, Vera Malev, Ana Lupan, Irina Stavsaia, Leonida Lari etc.; cântăreții: Maria Codreanu, Maria Drăgan, Maria Bieșu etc; compozitorii: Eugen Doga, Constantin Rusnac etc; muzeografa Varvara Buzilă etc; pictorii: Emil Childescu, Mihai Grecu, Glebus Sainciuc, Igor Vieru, etc.; regizorii: Ion Ungureanu, Anatol Codru, actorul Dumitru Caraciobanu și mulți alții. Greu de spus dacă un nume relevant pentru literatură și cultură a rămas neobservat de dirigitorii „Mioriței”.

Una din ședințele anului 1975 cu genericul „Literatura moldovenească în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei” l-a avut ca moderator pe Eugen Russev, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, un nume de mare răsunset pe atunci, iar ca oaspeți-invitați participanții la război: Emilian Bucov, Bogdan Istru, Petru Cruceniuc, Samson Șleahu, Alexandru Lipcan.

Tot Eugen Russev a fost moderatorul unei alte ședințe în același an, 1975, cu genericul „Chipul femeii în literatura moldovenească”, având ca invitate pe Argentina Cupcea-Josu, Vera Malev, Ana Lupan, Irina Stavsaia, Leonida Lari.

În anul 1977 îl regăsim pe Eugen Russev moderator la o ședință a Clubului

consacrată zilei de naștere a lui Alexandr Pușkin, la care Boris Trubețcoi face o incursiune în cercetările recente consacrate creației lui Pușkin, istoria apariției unor lucrări, fapte necunoscute consacrate lui Pușkin. Printre participanți alături de Emilian Bucov, Andrei Lupan etc. apare în program și Nicolae Costenco.

O ședință aparte, în anul 1977, a fost consacrată scriitorilor de limbă rusă Nicolai Savostin, Mihail Hazin, Iurii Grecov, Victor Ciudin.

În anul 1994 la ședința Clubului este comemorat Camil Petrescu, la 100 de ani de la naștere, cu participarea domnilor Mihai Cimpoi, Vladimir Beșleagă, Vasile Levițchi, Pavel Balmuș, Anatol Gavrilov în calitate de vorbitori. Pentru prima dată în program apare Arcadie Suceveanu în calitate de președinte al cenei „Miorița” (deja nu club, dar cene – prima schimbare de formulă. Vor mai urma și altele). În anul 1996 în programul Salonului Național de Carte, ediția a 4-a în program apare Salonul Literar „Miorița”.

La una din ședințele Clubului din anul 1997 a fost lansată caseta audio cu cântece pe versuri semnate de poeți moldoveni „Pentru tine plâng, pentru tine strig”, întrunind personalități marcante în ale scrisului: Mihai Cimpoi, Gheorghe Vodă, Vasile Vasilache, Emilian Galaicu-Păun. O ședință a aceleiași an a fost consacrată lui Vasile Levițchi.

În anul 1998 la ședințele clubului sunt comemorate mai multe personalități: George Meniuc – 80 de ani de la naștere (cu participarea dlor Spiridon Vangheli, Ion Ciocanu, Leo Butnaru, Ion Hadârcă, Serafim Saca, Pavel Balmuș, Mihai Dolgan, Lazăr Ciobanu, Eliza Botezatu); Vasile Alecsandri – 180 de ani de la naștere, Aureliu Busuioc – 70 de ani de la naștere. Peste cinci ani, o ședință specială va fi consacrată aniversării a 75-a a scriitorului Aureliu Busuioc.

Ședințele anului 2000 încep cu o serată de creație cu filmologul și scenaristul Victor Andon și cu participarea dnilor Anatol Codru, Alexandru Gromov, Dumitru Olărescu, Valeriu Găgiu, Mircea Chistruga, Spiridon Vangheli, Andrei Strâmbeanu.

În anul 2002 ședințele Clubului continuă. În cadrul manifestărilor consacrate aniversării a 170-a de la fondarea BNRM are loc întâlnirea cu acad. Mihai Cimpoi.

Printre ședințele anului 2003 una memorabilă este consacrată aniversării

a 70-a de la nașterea lui Nichita Stănescu. Tot în anul 2003 o altă ședință este consacrată lui Nicolae Costenco – 90 ani de la naștere.

În anul 2005 o ședință a Clubului este consacrată aniversării a 500 de la trecerea în neființă a domnitorului Ștefan cel Mare, altă ședință a fost dedicată poetesei Agnesa Roșca.

Din anul 2012 „Miorița” dispăre de pe radar. Explicație ar putea servi faptul că în anul 2011 este inițiat Festivalul Național al Cărții și Lecturii. Mai departe în diferiți ani apar și dispar din cadrul BNRM Cenaclul *Republica*, Cenaclul *Ideal* etc.

În anul 2018 se conturează ideea Programului Național LecturaCentral și are loc prima ediție, care ca centralizator al lecturii încorporează o gamă largă de activități axate pe promovarea cărții și a lecturii. Și tot în acea perioadă apare ideea reanimării „Mioriței”, dar deja cu alt nume Clubul literar „HomoAestheticus”, reluând scopul promovat pe parcursul a cinci decenii de „Miorița”.

Proiectul Clubul literar-artistic „HomoAestheticus” este inițiat, în anul 2017, de Biblioteca Națională a Republicii Moldova sub patronajul acad. Mihai Cimpoi, în colaborare cu Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu” la Chișinău și Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei, având ca moderator pe Mihai Cimpoi și Iulian Filip.

Obiectivele Clubului urmăresc promovarea valorilor culturii, literaturii și civilizației; educația estetică a cercurilor largi de cititori; diversificarea metodelor de cercetare și promovare a entităților patrimoniului cultural național; descoperirea și încurajarea tinerelor talente, îmbunătățirea prin critică constructivă a creațiilor literare prezentate în cadrul ședințelor. Clubul își desfășoară activitatea în două direcții: promovează creația literară (poezie, proză, eseu, dramaturgie, epigramă etc.); organizează activități cultural-artistice. O continuare excelentă a „Mioriței”.

Clubul literar „Miorița” a avut dintotdeauna cel mai înalt profil în percepția publică și rămâne o legendă, una din activitățile de referință ale Bibliotecii Naționale. Dovadă este mărturisirea lui Ion Druță: „Nu știu cum, din toate cele câte au fost, mi-a rămas pentru totdeauna în suflet toamna ceea târzie și întâlnirea cu cititorii la Biblioteca Centrală a republicii, zisă pe atunci Biblioteca

«Krupskaia». De obicei, ne ducem în doi sau trei, dar se întâmplau, ce e drept, foarte rar, serate personale, zise serate de creație, dedicate unui singur oaspete. În mod normal, seratele de creație urmau să consemneze fie un jubileu, fie decernarea unui premiu important, sau apariția unei opere de însemnătate deosebită, și, când colo, așa, din senin, hodoronc-tronc, sunt invitat la o serată de creație în sala mare a Bibliotecii Centrale...”

Urmărind literatura de specialitate și presa timpului, concluzionăm că „Miorița” n-a avut un drum doar în nuanțe de roz, liniar, neîntrerupt. De mai multe ori s-au schimbat președinții clubului: Petru Cărare, Mihai Cimpoi, Constantin Dragomir, Arcadie Sucevianu; au fost vicepreședinți: Anatol Codru, Anatol Ciocanu, secretar – Vlad Chiriac.

La fel a fost și cu numele: mai întâi Clubul literar „Miorița”, apoi Cenaclul literar „Miorița”, mai târziu Salonul literar „Miorița”.

Au fost perioade când ședințele Clubului n-au avut loc regulat potrivit concepției. Probabil și pe motiv că autoritățile considerau activitățile de felul acesta „cuibare de naționalism”. Greu de spus dacă „Miorița” n-a fost una din picăturile care l-au costat postul de director pe Gheorghe Cincilei.

În anul 1988, Pavel Balmuș publica în numărul din 7 aprilie a ziarului *Literatura și arta* o informație potrivit căreia: „La 28 martie a.c în ziua nașterii lui A. Mateevici (după noul stil calendaristic) a avut loc o ședință a clubului literar «Miorița», care și-a reluat activitatea și care funcționează în cadrul bibliotecii republicane «N.K. Krupskaia»”.

În numărul 2 din anul 1992 al revistei *Magazinul Bibliologic*, Tatiana Costiuc, director adjunct al BNRM la acea vreme, constata: „În perioada 15-17 iunie 1992, în cadrul zilelor Eminescu, la Biblioteca Națională a avut loc prima după o lungă pauză, ședință a Cenaclului Literar «Miorița»”. În același material menționează și faptul: „Cuvinte calde au fost rostite la adresa președintelui cenaclului Mihai Cimpoi, care dirija activitatea lui și de la distanță, făcându-și serviciul militar în rândurile Armatei Sovietice”.

Probabil foarte mulți dintre miile de cititori care în perioada de la începuturile „Mioriței” umpleau până la refuz spațiile Bibliotecii Naționale știau ce înseamnă „Miorița”. Pentru mulți a fost o oportunitate în plus de a descoperi

drumul spre bibliotecă.

În anul 1997, la 33 de ani de la înființarea Clubului literar „Miorița”, Vlad Chiriac publica în revista *Magazin Bibliologic* (nr.2, p.34-35) articolul intitulat „Hronicul Clubului Literar «Miorița»”, mărturisind: „că nu a fost deloc ușor, însă aveam curaj, aveam noroc de tineri dăruiți și devotați întru totul societății literare; ei știau să sădească în inimi marea dragoste de tot ce e sublim”.

Dar „acestea au fost vremurile *noastre*, ale generației, care încerca prin înfăptuiri literare, în ciuda unor impedimente, presiuni din partea celor *de sus*, să revigoreze publicul întru deșteptarea conștiinței de sine, concepțiilor, pasiunilor sale... Și se pare, într-o mare măsură întrunirile de la «Miorița» au clintit sufletul, au luminat mințile fiilor neamului – sorginte într-un anume crez – puterea de a fi, renăscându-se odată cu legea nașterii sfântului adevăr. Acest adevăr cu iubire de popor, de destinul lui – ne-a poposit în 1991, aidoma unei zări lângă pragul fiecăruia, unde stătea ancorată neliniștea noastră!”

Ce-a însemnat pentru cultura țării cele aproape cinci decenii de „Miorița”? Ce greutate a avut și cât a însemnat Miorița pentru rezistența noastră ca neam? Cât a contribuit la „procesul de recuperare națională”?

Greu de spus, dar, cu siguranță, a fost o vatră care a ținut trează valoarea și conștiința de neam. La asemenea activități, vorba lui Ion Druță: „Nu se vorbea deschis, dar se subînțelegea, la fiecare întâlnire, că luptăm cu toții pentru una și aceeași cauză sfântă: Limba maternă”. La ședințele Clubului potrivit lui Vlad Chiriac: „se dezlega, de fapt, taina, intimitatea literelor, se altoia dragostea de istorie și neam”. Vlad Pohilă scria că „acest cenanclu a menținut trează conștiința de neam și dragostea de tot ce e frumos”. Cert este faptul că pe aici au trecut toți stâlpii pe care se ținea atunci și se mai ține acum literatura, pictura, muzica, tot ce în ansamblu reprezintă cultura neamului. Răsfoind arhiva BNRM, materialele care în diferiți ani au apărut în presă, realizezi că cu greu poți găsi un nume la „porțile devenirii” care n-a trecut pe aici. „Miorița” a fost unul din proiecte de rezistență de promovare a valorilor naționale. Este istoria de aproape cinci decenii a BNRM, a cursului literar și a unei activități de mare rezistență. Era o obligație de onoare să reconstituim ultimul material despre „Miorița”, din anul 1997, etapele de devenire ale acestei activități de rezistență. Echipele

de profesioniști, care la diferite etape de dezvoltare ale BNRM au țesut firul rezistenței în timp a acestei activități de durată, „erau ambițioși nevoie mare”, vorba lui Ion Druță. Cinste înaintașilor care au clădit prin timpuri acest fundament.

Spiritul „Mioriței” a fost și rămâne a fi continuat de activitățile concepute mai târziu: Festivalul Național al Cărții și Lecturii, Clubul Literar „HomoAestheticus”, Programul Național LecturaCentral, Campaniile Anul Lecturii 2008, Anul Lecturii 2020.

Sperăm că peste ani faima „Mioriței” să fie repetată și de celelalte proiecte realizate de Biblioteca Națională.

Notă! Reconstituirea etapelor de rezistență prin ani a Clubului literar „Miorița” a fost făcută în baza documentelor din arhiva BNRM și presa din diferiți ani. Te convingi încă o dată ce înseamnă pentru cercetare o arhivă bine pusă la punct. Mulțumiri colegelor Ana Păcuraru și Natalia Ghimpu.

Referințe bibliografice:

1. BALMUȘ, Pavel. Informație. In: Literatura și arta. 1988, 7 aprilie, pp. 5.
2. CHIRIAC, Vladimir. Invitație la „Miorița”. In: Cultura Moldovei. 1965, 18 martie, p. 3.
3. CHIRIAC, Vlad. Hronicul Clubului Literar „Miorița”. In: Magazin bibliologic. 1997, nr. 2, pp. 34-35.
4. COSTUIC, Tatiana. Sub semnul lui Eminescu. (La sediul Bibliotecii Naționale și-a reluat activitatea, într-o nouă formulă, Cenaclul literar „Miorița”). In: Magazin bibliologic. 1992, nr. 2, p. 10.
5. DRUȚĂ, Ion. Bucovineana. In: Căsuța de la răscruce. Chișinău: Cartier, 2018, pp. 163-168.

Capitolul IV
Impresii de lectură.
Îndemn la lectură

Pasărea albă din visul mamei Ștefanida

Iulian FILIP

La mormântul Mariei Cebotari, la Viena, mi-am amintit de pornirea lui Aurelian Dănilă să realizeze un film de lung metraj despre ilustra noastră Marie. Îl întrebam pe ambasadorul Victor Osipov, călăuza de miezul nopții prin inima istorică a capitalei imperiale: „Care e locul pe malul Dunării și în ce lună a anului se celebrează... valsurile vieneze?” Generoasa noastră călăuză s-a dat în căutări pe rețelele diplomatice, constatând că... încă nu există și nu se celebrează... Dar îmi părea atunci că un eventual film despre celebra noastră artistă ar trebui să înceapă cu un legănat de vals, pe un mal de Dunăre, mal intrat în toamna frunzelor de arțar, dar și a pelinului încărunțit... Malul vienez al Dunării.

Zilele acestea am constatat un alt film posibil în laboratorul de creație al ambasadorului, muzicianului, cercetătorului, jurnalistului Aurelian Dănilă, care a scos la lume volumul monografic *Alexandru Samoilă. Interviu în două acte* (Chișinău: Epigraf, 2021, 240 pagini). La mijloc e un... antract de 20 de ani. Despre primul *act*, volumul *În dialog cu dirijorul Alexandru Samoilă* (Chișinău, Combinatul Poligrafic, 2021, 272 pagini), am vorbit la lansarea cărții, apoi am și scris, dar acum m-am ferit să recitesc ceea ce am scris două decenii în urmă – din două considerente: să nu-mi afecteze lectura întregului spectacol/dialog și să am impresii improspătate.

Le am – văd filmul! Și scena de început o văd – sfâșietoare: „Explozia s-a produs în februarie 1956 la gara din Sverdlovsk, când mama, bunica și eu ne întorceam acasă. În Bucovina, la Ostrița. Văzui pe fereastra vagonului un omulean care vindea armonici. Am strigat din răspuțeri, de s-au speriat toți din jur, în primul rând mama, că vreau numaidecât și eu o armonică. Nu era un strigăt de copil alintat. Vroiam să fiu imediat convingător. Maică-mea a simțit, a intuit până la durere această mare dorință și a coborât rapid din tren.

Abia reușise să se agațe cu o mână de ultimul vagon, în cealaltă ținând armonica. Și în timp ce mama primea o papară bună de la bunica Garofina, eu, cu armonica pe genunchi, eram în culmea fericirii” [p. 20].

Pasărea albă era din visul mamei lui Alexandru Samoilă în ajunul plecării la Conservatorul din Leningrad, dar în eventualul film aripata are toată încărcătura simbolică și, mai ales, toată libertatea să zboare, când mai sus, când mai jos (pentru planuri mari), când mai înainte, când mai înapoi...

Autorul cărții conturează metodic treptele devenirii, motivul mentorilor și al școlii torcându-se într-un dialog pe așezate, conform importanței *pornitului* – semănăturilor! Ce noroc de absolventul Facultății de Fizică și Matematică Aurel Nicolaevici, învățătorul care anterior făcuse și școala de muzică, vioara și dirijorul coral – anume el i-a pus vioara în mână și l-a selectat pentru corul școlar (era solist-discant). Alexandru cânta și în taraful organizat de Aurel Nicolaevici – la vioară, dar și la alte instrumente. Același pedagog l-a dus la Școala de Muzică din Cernăuți, unde a fost admis la secția instrumente populare. Cânta la țambal în taraf, iar în orchestra de muzică populară rusă – la balalaică și baian.

Doamne, ce frumusețe de scene perindate cu învățăcelul în relație cu vioara, țambalul, balalaica, baianul!... Și pasărea albă coborând jos-jos la 29 octombrie 1968 – cu o zi înainte de 18 ani ai tânărului muzician – peste prima experiență de dirijat în public: „Se anunțase un concurs pentru dreptul de a conduce o numeroasă orchestră, colectivele corale ale Filarmonicii, Școlii de Muzică, o duzină de soliști ce trebuiau să interpreteze un lung potpuriu pe teme revoluționare... Am învins în acea competiție, urcându-mă astfel în premieră pe podiumul dirijoral” [p. 22].

E drum lung de parcurs înainte, e calea dirijorului, care îi răspunde întrebătorului, dar mai realizează, din mers, o galerie impresionantă de portrete de personalități consacrate scenei profesionale, completată și de către autorul-întrebător, portretist virtuos, lansator de asemenea galerii în monografiile și albumele sale anterioare. Predomină portretele oamenilor valoroși, ducătorilor de cruce și de partituri memorabile în fondul de aur al breslei slujitorilor Euterpei, dar cei doi interlocutori nu evită și personajele de altă

natură... După acea primă experiență dirijorală, un alt fel de pedagog decât Aurel Nicolaevici, anume profesorul Voroșilov și-a consacrat, a doua zi, întreaga lecție de literatură muzicală, explicând clasei că apariția lui Alexandru ca dirijor a fost o mare eroare, că greșeala a fost și a celor care l-au selectat în cadrul concursului, că niciodată el nu va deveni conducător de orchestră... 18 ani! Cum să te scuturi de eventuală boală stelară și cum să suportți piatra unei descurajări de la catedră, din gura unui pedagog?

Scria și versuri. I-a arătat două caiete cu versuri lui Vasile Levițchi și poetul i-a spus că are în sine poezie și că numaidecât trebuie să intre la Universitate... Pe aici, în 1969, se întâmpla visul mamei Ștefanida cu pasărea albă în ograda lor – binecuvântare...

A intrat la Conservatorul din Leningrad la Facultatea de Dirijare a Orchestrelor de Muzică Populară. Dar în anul IV profesorul Vladimir Stoler îi spune: „Știi, Sașa, cred că ar fi bine și se pare că a venit și timpul să treci la dirijat simfonic” [p. 26]. Acea propunere i-a corectat fundamental viitoarele studii...

După absolvirea Conservatorului (la dirijat orchestră populară) ajunge la Perm, la socri – i se născuse primul copil. Lucrul de bază – în școala muzicală. Dar făcea naveta la Smolensk – la Conservator. A fost primit în clasa profesorului Mark Paverman, basarabean din Otaci: „Așa că în 1979 am absolvit în clasa unui profesor cu rădăcini basarabene Facultatea de dirijat Simfonic a Conservatorului din Smolensk, oraș în gara căruia, cu 23 de ani în urmă, mama îmi cumpărase primul instrument muzical din viața mea” [p. 28].

O, înălțarea păsării albe! La 1830 km de Perm e Smolenscul. Iar la 2267 km de Perm e Tomskul, iar în regiune – satul Șerstobitovo, raionul Pudinno, locul de naștere a mergătorului pe distanțe foarte lungi! Iar până în Bucovina, până în Ostrița câtă e distanța din Perm, mamă dragă?

Cred că în trei momente din film mama Ștefanida e imperios necesar să apară – în gara cu armonica, în visul cu pasărea albă și la premiera primei opere dirijată de fiu: *Forța destinului*.

Aurelian Dănilă a prins aceste centre magnetice, evidențiindu-le distinct în carte, îndeosebi în descrierea premierei primei opere pregătite și dirijate

de Alexandru, dar și a directorului Operei: „Apropo de *Forța destinului*. Îți propun să reconstituim împreună atmosfera acelei seri. A fost prima noastră premieră. 28 noiembrie 1981. Sala arhiplină... Au fost în sală șefi de toate rangurile și mărimile, specialiști și ziariști, vânzători și cumpărători, studenți și artiști, scriitori și muncitori, dar cea mai emoționantă prezență a fost, sunt convins, doamna Ștefanida, venită special de la Ostrița, ca să se bucure de succesul fiului. După spectacol, plângea mereu... Stăteam în jurul unei mese, la un păhărel meritat pe cinste, mulțumindu-ne reciproc pentru munca depusă la realizarea premierei. Întâmplător am fost martor când te-ai apropiat de măicuța ta și ai întrebat-o în șoaptă: „De ce plângi, mamă? Totul e bine”. „Eu nu plâng, Alexandre, numai că nu-mi pot stăpâni lacrimile de bucurie pentru tine, pentru voi toți, care sunteți în acest Teatru”, a răspuns bună mama Ștefanida. M-am făcut că n-am auzit și n-am văzut acel episod intim, dar m-am gândit în sine-mi că o fi fost într-adevăr o putere deosebită în spectacol, dacă o femeie simplă, nu prea alintată cu muzica genului, a rămas atât de emoționată, chiar dacă luăm în calcul o înțeleasă subiectivitate maternă” [p. 49].

Pasărea albă, aripată cu atâtea simboluri – chemare, vocație, destin, înălțare, creație, creativitate! Binecuvântarea unei mame, înțelegerea ori intuiția înzestrării copilului, consacrarea ori chiar sacrificarea împlinirii proprii de dragul odraslei înzestrate cu ceea ce simte o mamă!

Dar să nu vadă îngenuncherea fiului în ograda Filarmonicii din Chișinău în fața apropiatului, colegului de Conservator, care a încurajat venirea din Perm a lui Alexandru, a acceptat numirea acestuia în funcție de dirijor secund, ca apoi... să-l îngenuncheze? Orchestra îl simțea pregătit să-i conducă, îl doreau înscăunat, iar Alexandru nu putea trece peste omenească recunoștință de a fi fost întâmpinat, chemat, acceptat... Era pornit să se despartă de Chișinău, iar o adresă sigură era orașul Perm, unde era așteptat...

Și prima carte consacrată lui Alexandru Samoilă e prefațată de Constantin Rusnac, dar colegul și prietenul celor doi condrumeți accentuează categoric valoarea celor realizate acum patru decenii: „Autorul acestei cărți, Aurelian Dănilă, atunci, în 1981, proaspăt director al Operei, a avut o intuiție

providențială când i-a propus dirijorului Samoilă să preia conducerea muzicală a teatrului. Voința de a încredința unui tânăr, fie și cu mari promisiuni pentru viitor, postul de dirijor-șef al unui colectiv artistic, în sânul căruia activau personalități notorii de talie europeană, în frunte cu inegalabila Maria Bieșu, era pusă la îndoială. Nu însă și de directorul care era de aceeași vârstă cu cel nominalizat la postul-cheie al unui atare colectiv artistic. Din fericire, decizia a fost corectă și anume acea perioadă a teatrului nostru liric s-a dovedit a fi una din cele mai prodigioase. Din păcate, maestrul Alexandru Samoilă doar un singur deceniu a delectat publicul nostru cu producții artistice de valoare, venind în fața lui uneori chiar și cu patru premiere într-un singur an, spectacole faimoase, care până azi trezesc în sufletele melomanilor amintiri nostalgice” [p. 9]. Și tot în prefață, Constantin Rusnac îi aplică lui Alexandru Samoilă principiul lui Arturo Toscanini: „Alexandru Samoilă este dirijorul care «are curajul să interpreteze întocmai cum a scris autorul»” [p. 10].

Pun mare preț pe vorbitul de bine colegial, îndeosebi când aprecierea vine din partea unui cunoscător. În lucrarea lui Aurelian Dănilă cunoscătorii sunt de diferită adresă, dar categoric buni cunoscători. Autorul cărții înțelege să focalizeze opiniile și eventuale despletiri critice în contexte sensibilizate de evenimente deosebite. La doar un an de la dubla înscăunare – și a directorului Operei, și a dirijorului șef – Teatrul liric din Chișinău a „ocupat” cele mai importante două scene ale capitalei unionale: două săptămâni la Teatrul *Bolișoi* și două săptămâni la Palatul Congresului. Acolo liricul nostru s-a învrednicit de titlul academic.

Datorăm Moscovei teatrale școlirea actorilor basarabeni, care se duceau în capitala unională moldoveni și reveneau la Chișinău români convinși, întemeind acasă teatre românești de toată modernitatea – *Luceafărul*, *Eugen Ionesco*, *Satiricus* – *I.L. Caragiale*. Datorăm Leningradului muzicieni de valoare și păpușari de calibru. A ului, a intriga, a câștiga aceste centre culturale cu evenimente culturale chiar înseamnă prestanță. La un an după înscăunarea ambilor oameni de cultură în scaunele respective la Opera din Chișinău, liricul basarabean a oferit Moscovei un eveniment de o lună de zile în cele două scene mai importante.

De altă formulă *darea de seamă* la Leningrad, în fața pedagogilor de la *alma mater*...

Convingătoarea arhitectura cărții, în care turneele oferă o oglindă de altă natură.

Cei zece ani ai lui Alexandru Samoilă la Opera din Chișinău au replica celor zece ani în Turcia, unde *altfelul* la mai toate capitolele l-au testat pe conaționalul nostru la modul cel mai necruțător, dar l-au și răsplătit cu toată generozitatea și dragostea. Teatrele din Ankara, Izmir, Antalya l-au tot „împărțit” și revendicat, iar spectatorii din Izmir (mărturia lui Aurelian Dănilă) îi discutau pătimaș identitatea, unii declarându-l turc-turc, auzindu-i vorbirea fluentă în turcă.

Alexandru Samoilă e un atelier ambulant de creație, în care își dau întâlnire colegi și prieteni de valoare – regizori, interpreți, scenografi, instrumentiști... Anii petrecuți în Turcia au testat la scenă deschisă această colaborare colegială, oferind teatrelor din Izmir și Antalya spectacolele de operă ale celebrilor autori.

Sublinia în prefață Constantin Rusnac regretul anilor puțini la Opera din Chișinău. Cu regrete similare s-a despărțit și de teatrele din Turcia, ca să-și consacre ani buni animării Teatrului din Odesa, unde au dirijat Ciaicovski, Rimski-Corsacov, Rahmaninov, a cântat Șaleapin, au dansat Pavlova și Duncan... Apoi memoria altui prieten moscovit i-a determinat abandonarea Teatrului din Odesa și ajungerea în fruntea orchestrei Teatrului „Novaia Opera Evghenii Kolobov”...

Pasărea albă în ceruri – mai joase, mai înalte – cu optica ei regizorală, iar pe pământ cei doi interlocutori, din când în când, să zică esențe ori să citească o reflecție din careva ziar. Bunăoară „Belfast telegraph” (1999, 17.II): „Premiera operei *Tosca* la Corc Opera House a fost (...) o mare descoperire. A. Samoilă nu a permis orchestrei să acopere interpretării și, totuși, orchestra a fost cea care a dominat spectacolul. (...) A meritat să mergi la reprezentație doar pentru a savura atmosfera creată de orchestră”.

Și un test de rezistență: să citească – unul sau câțiva actori, pe rând, la întrecere, încercând să evite monotonia – *Din repertoriul dirijorului Alexandru*

Samoilă...

Un merit al autorului-întrebător Aurelian Dănilă constă în apelarea la diferite surse și medii de informație, la persoane private și la lideri de opinie, la jurnaliștii prinși în pregătirea emisiunilor muzicale, care, inevitabil, au ce au cu arta dirijorală și chiar manifestă curiozitate pentru câte i se întâmplă lui Alexandru Samoilă în realitatea noastră în tot felul tensionată. Astfel a ajuns la destăinuirea jurnalistei Natalia Moraru-Vasilcău despre interviul on-line oferit de maestru: „Devenisem imediat foarte curios, rugând-o să mi-l arate, dar și să-mi permită să *ciupesc* ceva din el...” [p. 200]. Iată ce am „ciupit” și eu din câte le-a selectat Aurelian Dănilă: „Bună seara, dragă Nătălița! Vreau și eu, la rândul meu, să vă spun că sunt nespus de fericit că v-ați amintit de mine... Eu cred că toți artiștii se află în aceeași stare, când brusc s-a oprit totul. Am ajuns la concluzia că totuși și suferințele sunt cu îngăduirea lui Dumnezeu. În univers s-a acumulat prea multă energie negativă, prea multe răutăți între oameni, de aceea cred că Dumnezeu ne-a dat un semn. El vrea să se producă schimbarea. Cred că după această pandemie ne vom face mai buni, mai blajini. Ceea ce ține de mine ca dirijor, vreau să vă spun că fac gimnastică în fiecare zi, pentru că dirijorul are nevoie de o condiție fizică bună. Studiez partituri, pentru a mă adânci în profunzimea materialului... Muzicienii din orchestra teatrului în care activez îmi trimit material video, cu secvențe de partituri, pentru a le analiza, după care comunic cu fiecare în parte. Lucrăm la distanță” [p. 200].

...Nu mă ofer scenarist la un eventual film despre pasărea albă a lui Alexandru Samoilă – am intenționat doar să vă împărtășesc bucuria descoperirii unei cărți deosebite, realizate dialogal de doi oameni de cultură valoroși, care au ce-și vorbi. I-am ascultat și am încercat să vă exprim încântarea produsă de câte le-am auzit, trăgând cu urechea. Căutați cartea și savurați-o până se toarnă filmul!

Sfidarea virtuoașă a frontierelor

Iulian FILIP

Noul roman al lui Oleg Serebrian „Pe kontrasens” (editura Cartier, 2021) m-a determinat să revin, să le recitesc și pe anterioarele, „Cântecul mării” și „Woldemar”, dar evităm să citesc dezvăluirile autorului (o „zădărnăre” suplimentară) de pe rețelele de socializare referitoare la unele personaje din noua carte. O fac acum, după lectură... E o ușă întredeschisă în laboratorul de modelare a personajelor, despre care mă întrebam dacă aș lansa întrebările despre realități și ficțiune în preconizata întâlnire cu cititorii cărții la 14 mai la Biblioteca Națională (din păcate, variantă online). Cât de mult contează pentru valoarea romanului subtilitățile de laborator?

Istoricul, politologul, diplomatul, parlamentarul Oleg Serebrian e din categoria scriitorilor culti, care răsfrâng formula complexă de activități în beneficii incontestabile scriitoricești. Plăcerea lecturii, lectura captivantă se datorează harului scriitoricesc, iar un prozator talentat face ce vrea cu personajele sale. O proză bună e ambalajul unui teatru atractiv, în care personajele fac ce vor cu cititorul.

Preambulul detectiv al noului roman îl fac mesager-detectiv pe Woldemar Skawronski, lector universitar și neurochirurg la clinica Charite (e cu accent) din Berlin, care ajunge la Peenemunde (*u* cu două puncte de asupra) în căutarea mormântului fratelui bunicii sale materne, care a murit în toamna lui 1942. E vorba de baronul Alex von Randa, matematician ilustru, angajat la „Centrul de Investigații Tehnice al Armatei Germane, care a activat în anii 1937 – 1945. Rachețele germane V-2, concepute acolo, au stat la baza tehnicii spațiale americane și sovietice de mai târziu” [p. 11]. Am știut că o să recitesc „Woldemar” chiar la prima apariție a neurochirurgului, iar că o să recitesc și „Cântecul mării” m-a determinat pagina 41, în care Woldemar intră în posesia a 30 de caiete ale matematicianului sinucigaș Alex von Randa, păstrate de mezinul prietenului lui Alex,

autorul scrisorii anonime calomnioase, care i-au determinat suicidul.

Misiunea lui Woldemar, investigațiile cazului misterios cu personajul discret, care îngrijește mormântul acoperit cu tufe de liliac, nu afectează ritmul dezvoltării enigmei, firul torcându-se din personaj în personaj, dar menținând ritmul dezvăluirilor și apropiatei dezlegări în doze economice, care să nu-l piardă pe... cititor. Cred că la această etapă a narațiunii, cititorul se afundă temeinic în colțul mai comod pentru lectură, consultă cuprinsul, precizând numărul caietelor și al paginilor, gândind cu aproximație timpul necesar ieșirii cu bine din... *contrasens*.

Cele 30 de caiete ale *sinucigașului* constituie un procedeu neforțat, o derulare a filmului devenirii unui personaj neordinar într-o scenă imensă, complexă, unde încapse și familia colonelului Randa, tatăl lui Alex, dar și... „blestemata aceea de vară a lui 1914! Pe atunci încă nu știam că Gavriilo Princip nu doar îl împușcase pe moștenitorul tronului austro-ungar, ci ucisese Lumea Veche și floarea tineretului european” [p. 84]. Timpuri neașezate! „Către acea vreme războiul devenise deja rutină. Când rușii au cucerit Bucovina a treia oară, în iunie 1916, ne obișnuiserăm într-atâta cu schimbarea puterii, încât nu ne mai osteneam să discutăm prea mult despre asta” [p. 85]. Declarații de război din toate părțile – China, Brazilia, Canada, America...

Nu la frontierele schimbătoare europene gândeam, potrivit titlul acestor impresii de lectură. Cele 100 de personaje ale romanului comunică și-și văd de proiecte și de sentimente, sfidând frontierele, jucate și mișcate de autor pe o hartă europeană șubredă cu toată siguranța și fermitatea unui regizor șahist, care cunoaște și toponimia vechilor hărți și redacțiile mai noilor eliberatori, și ambițiile vechilor imperii, dar și buricarea mai modernilor imperialiști.

Caut pentru fenomenul etnologic teatral motorul *perpetuum* a câte se întâmplă la sărbătorile de iarnă românești (aproso, și la Crasna paginilor acestui roman) și constat că tot mecanica dantescă e – *iubirea care mișcă cer și stele*. Trei motive fac armatura personajului Alex Randa: harul/chemarea cifrelor, prietenia și dragostea. Toate trei fac unitatea cea mai durabilă – consacrarea. Dar pot ajunge și capcană...

Aproso, de laborator... „Pe *contrasens*” teatrul lui Oleg Serebrian se întoarce în timpurile de dinaintea vremurilor din *Cântecul mării* și *Woldemar*. Resursele, potențialul neurochirurgului Woldemar Skawronski par să anunțe continuarea serialului de autor și a editurii *Cartier*.

RECOMANDARE DE CARTE

„Prevestirea” de Ioana Pârvulescu

Lilia CALANCEA

După cartea „Dialoguri secrete” Ioana Pârvulescu a intrat în topul scriitoarelor mele preferate. În clipa când mă pregăteam să comand versiunea tipărită a cărții „Prevestirea”, hop și apare ebookul. Bucuria s-a dublat. Am câștigat timp. Cititorii care așteaptă cu nerăbdare o nouă carte a scriitorului preferat îmi vor înțelege bucuria.

Că Ioana Pârvulescu e o povestitoare neîntrecută o știam de la lectura romanului „Viața începe vineri” (Premiul UE pentru literatură, 2013), urmat de „Viitorul începe luni”. Speram tainic să-l reîntâlnesc pe Nicu, unul din personajele mele preferate, un băiat de stradă, inocent, cu inimă mare. Genul ăsta de tandrețe pură n-am mai întâlnit de mult, poate de la Trofimaș, din *Frunzele de dor*, ale lui Ion Druță (Personajele îndrăgite în copilărie sunt ca primele iubiri. Le căutăm în toate poveștile ce urmează).

Mare mi-a fost bucuria să-l regăsesc pe Nicu, împelițat în Elișa (poate greșesc, dar așa l-am văzut eu).

Cu fiecare carte citită a scriitorului preferat, cititorul devine mofturos. La un moment dat, mi-am întrebat din nou: Oare va renunța Ioana Pârvulescu, de data asta, la descrierea unui suflet... de casă? (reper: Inocenții, Humanitas, 2016). Nu prea îmi vine a crede. Trebuie să fi născocit ea ceva.

Și iar mi-am împlinit pofta. Locul casei a luat-o corabia, care, pentru călători, tot casă e, pentru săptămâni, luni sau ani de zile. Căpitanul o numea duios: „Fetița mea”. Și-i vorbea ca unei iubite.

Momentul m-a încântat și amuzat, pentru că am întâlnit greci (în vârstă)

care își îngrijeau și mângâiau bărcile ca pe femei dragi, botezându-le respectiv cu nume femeiești: Penelopi, Ageliki, Maria.

De Iona am aflat, pentru prima dată, în romanul Ludmilei Ulițkaia „Daniel Ștein, traducătorul”. Țin minte că am și căutat să văd dacă ar fi posibil, în realitate, nu doar într-o poveste biblică, ca un om fiind înghițit de o balenă să rămână în viață. Se pare că da. În anumite circumstanțe.

Am apreciat în mod deosebit împletirea iscusită a faptelor din diverse mitologii și Biblie (Vechiul Testament). A rezultat o narațiune fluidă, echilibrată și miezoasă. Greu de despărțit, ca de un Iacob sau o Șeherezadă.

M-au încântat imaginile folosite la descrierea momentelor erotice: generatoare de asociații și imagini noi, foarte departe de clișeele curențe.

Cred că Ioana Pârvulescu și-a găsit menirea, ca și pentru Esther, menirea ei e să țină povestea vie.

Despre cărțile de care mă feresc

Lilia CALANCEA

Mie tare îmi place să declar cu patos, așa ca să audă toți din casă, chiar și cei de la balcon: „Deci ... eu mă apuc de aranjat cărțile în bibliotecă!”

Nimeni nu răspunde nimic, doar pufăie a șaptea mia oară, pentru că știu foarte bine că la a 5-a, hai, maximum la a 8-a carte, mă trage s-o deschid și apoi exclam inevitabil: „Ia te uită tocmai textul ăsta îl căutam”. Iau cartea subțioară și mă retrag cu ea în dormitor. Gata, curățenia mea s-o terminat. Și tot așa de câțiva ani. Vă dați seama lângă ce oameni răbdători trăiesc.

Înainte de Crăciun, iar umblam cu declarații oficiale prin casă. Pe urmă am luat o carte cu coperta cafenie subțioară, am pus-o pe noptieră și ... m-am răzgândit s-o citesc. Cartea se numește „Moartea intimă”, cu prefața scrisă de François Mitterrand (câteva luni înainte de propria moarte). O prefață strălucitor de convingătoare ca s-o iau în dormitor, dar insuficient pentru monologul meu interior: „Lilia, lasă cartea după Crăciun. Moarte, decembrie, boală, doliu... lasă-le încolo după sărbători”.

În una din zilele trecute, fiind demult trecuți de Sf. Vasile și iaca degrabă în ajun de Paști, iar zăresc cartea pe noptieră. „Nu, zic, nu vreau s-o citesc. Ei ce poate să-mi dea o carte cu așa titlu? Numai un roi de gânduri de care toți oamenii fug, le amână, le alungă... Ce carte poate scrie o autoare (Marie de Hennezel), psiholoagă, care ține un jurnal despre pacienții care așteaptă moartea (ei sunt anunțați de sfârșit)? Ca să parafrazez pe înțeleșul poporului, e o carte scrisă de o femeie care ține lumânarea și închide cu mâna ochii răposaiților. Nu doar celor bătrâni, ci a oamenilor de vârste diferite, răpiți de bolile civilizației”.

Și totuși i-am dat o șansă cărții. De câteva secunde. Zic, dacă citind la ni-

mereală o pagină, pe drum din dormitor până în bibliotecă, nu mă convinge s-o citesc mai departe, o închid fără regret.

În prima seară am citit-o jumate de noapte. Și am visat frumos.

Nu e o carte veselă, e o carte despre moarte, dar scrisă cu respect față de cititor. Prețuiesc autorii care, scriind despre lucruri îngrozitoare, nu manipulează cu emoțiile omului, nu-l sperie, nu-i bagă realitatea brutală pe gât, nu jonglează cu metafore lacrimogene. Și cel mai important, îl face pe cititor să reflecteze asupra unor lucruri, fără ca să-i strice somnul. Adică, paradoxal, lasă cititorul să adoarmă liniștit și împăcat. Iată câteva lucruri după care apreciez o carte.

„Eu ajut pacienții să moară demn și împăcați”, scrie autoarea. Vă închipuiți că este așa meserie? Oameni care ajută alți oameni să moară frumos. Sunt oameniiăștia niște insensibili? Nu. Ei pur și simplu văd lumea altfel. Și mie mi-a fost interesant să înțeleg CUM. Pentru că mereu îmi puneam întrebarea: Cum oamenii care stau lângă pacienți până la ultima lor răsufare, nu își ies din minți? Ei practic respiră lângă moarte. Îi aud pașii, care vin și care pleacă, în fiecare zi sau noapte.

Să vă descriu un episod din carte care m-a marcat și mi-a schimbat un pic optica de gândire. O pacientă a fost adusă la spital în secția îngrijire paliativă. Femeia nu știa că e pe ultima sută de metri în viața ei. Rudele ascundeau, toți jucau teatru în fața ei. Toți îi spuneau că nu trebuie să-și piardă speranța blahblahbla, ați văzut mii de filme la acest subiect, numai că acelea sunt filme de Oscar, uneori n-au nimic cu rutina vieții. Femeia se simțea din ce în ce mai prost, ceea ce năștea o contradicție interioară: de ce toți mă încurajează când eu, de fapt, simt că nu merge bine? Devenise agresivă și nu mai vroia să vadă pe nimeni. Autoarea cărții povestește cum medicul secției și ea încercau să convingă rudele să-i spună adevărul. Omul are dreptul să știe ce se întâmplă cu el și mai ales are dreptul la o perioadă de timp înaintea morții, la timp în care să-și termine demn parcursul pe pământ, să-și închidă toate conturile. Fiecare om are ce spune apropiaților înainte de moarte. Și poate că acest ceva e foarte important pentru el și pentru cei dragi. Ei sunt acolo pentru a-i ajuta și a-i asista.

Trecem peste momentele cele mai grele când pacienta află adevărul (toți reacționează la fel, pentru asta există psihologi specializați care asistă pacientul în așa momente). Paradoxal e un lucru, locul lacrimilor îl ocupă îndată un oftat ușurat: acum mă simt mult mai bine, totul se explică, știu adevărul și am timp ca să mă organizez și să-mi pregătesc sfârșitul.

Curioasă mi-a părut observația autoarei că aproape la toți oamenii condamnați apare o energie proaspătă în priviri. O energie vie pe care rar o întâlnești la oamenii sănătoși. Mulți pacienți își cheamă rudele și prietenii, vorbesc mult cu ei. Mai mult și mai sincer decât într-o viață întreagă. Nimeni nu mai este obligat să joace un rol fals într-un spectacol penibil. Majoritatea pacienților mor liniștiți și împăcați, asistați de cineva drag sau de o persoană din secția îngrijire paliativă (cu care deja au relații aproape de rude).

Alt moment curios: aproape orice pacient care află că medicina nu-l mai poate ajuta (pentru că nimeni nu poate spune cât mai are de trăit) singur își fixează sorocul. Un an sau două luni, de exemplu. Deseori, reperate țin de un eveniment important și așteptat în familie, o sărbătoare sau pur și simplu ziua de naștere a pacientului la care își invită toți prietenii.

Oare nu e un cadou frumos pentru un om condamnat nedrept de soartă să-și întâlnească toți oamenii dragi cu un zâmbet împăcat decât să-și aștepte sfârșitul într-o cameră albă, cu o speranță sterilă ca o seringă goală?

Nu știu. Și sper să nu știm degrabă. Nici voi, nici eu.

Două debuturi literare importante în Basarabia anului 2021

Maria PILCHIN

1. Revizitându-l pe Vladimir Beșleagă

Critica literară, literatura, în general, mereu au nevoie de o reîmprospătare a viziunilor și a metodologiei aplicate unui corpus de texte sau opere. Este nevoia constantă de nou și, totodată, de consecvența recuperatoare a valorilor pe care le conservă și le transmite mai departe literatura ca tezaur comun al unei colectivități, ca sumă a unor texte valoroase.

Întâlnirile dintre critica literară și textele autorilor sunt, în acest sens, momente deloc de ignorat în economia culturii. Cum și de ce citește un critic un text? Care este instrumentarul pe care îl aplică interpretării unui sau altui autor? Există un context critic în care trebuie să fie citit un autor? Dosarul metatextual este o matrice, o grilă din care reieșim atunci când revizităm și revalorificăm un scriitor, un text? Un text critic are și o funcție compensatoare în momentul sincroniei sale? Raportarea la operă trebuie să rămână restrânsă în limitele literarului sau să deschidă porțile exegezei spre alte orizonturi ale cunoașterii: antropologie, psihanaliză, psihologie, istorie etc.?

Tânăra cercetătoare Nadejda Ivanov, în monografia „Vladimir Beșleagă sau anevoioasa cale a cunoașterii de sine” (Știința, 2021), pornește prin a se referi, în primul rând, la un dosar critic al romanelor lui Vladimir Beșleagă. Ea constată faptul că personajele acestui autor generează un viu interes pentru cei care le descoperă: „opinia critică a intuit că protagoniștii lui Vladimir Beșleagă poartă în sine o taină, cu o profundă semnificație a experiențelor. Romanele provoacă cititorii la un dialog intim cu trecutul neamului, cu sine,

la o revendicare a prototipurilor de ansambluri simbolice” [p. 9]. Or, este vorba de două producții românești de referință în literatura română, două cărți care au făcut istorie literară și sunt de un real impact în tot ce s-a făcut ulterior în proza basarabeană.

O calitate certă a acestui volum este faptul că autoarea înțelege că „cercețările asupra imaginarului permit o deschidere impresionantă asupra prozei lui Vladimir Beșleagă spre universalitate” [p. 11], că demersul mitopoetic, „în siajul psihologiei abisale jungiene” [p. 15], este o perspectivă de analiză a unor „anumite paradigme ale prozei lui Beșleagă” [p. 15]. Autoarea conchide, pe bună dreptate, că „metoda comparativă de înțelegere a romanelor de introspecție ne oferă posibilitatea reflecției unui imaginar colectiv al epocii în care au fost scrise romanele lui Vladimir Beșleagă” [p. 16] și acest comparatism, cu largile sale paranteze hermeneutice, în cadrul operei unui singur autor, este binevenit și datorită faptului că i se suprapune „demersul metodologic al psihologiei analitice jungiene” [p. 16]. Comentariul literar al tinerei cercetătoare este în acest sens unul interdisciplinar, panoramic, cu deschideri spre alte domenii ale cunoașterii, fapt care confirmă ideea unei universalități metodologice și nu doar geografice.

Apropierea de personaje ca de niște ființe în devenire, care sunt supuse unor transformări sub „forțele inconștientului colectiv” [p. 30], este o perspectivă care își are rostul și argumentația. „Trezirea”, un fel de revelație pe care o trăiește egoul lui Filimon, este un Catharsis al durerii și al încercărilor existențiale: „suferința acționează cu o forță răvășitoare asupra lui Filimon, îi cutremură până în străfunduri ființa” [p. 33]. Creionarea unor portrete literare, pornind de la romanele lui Beșleagă, este și o configurare a unor mentalități autohtone reflectate în proza basarabeană. Personajele basarabe ne sunt purtătorii unui specific național, ai unei epoci deloc simple și nicidecum apuse. Aceste personaje ar putea oferi informații generoase despre ceea ce suntem noi ca popor și ca psihologie etnică.

Între viață și moarte, eroul are nevoie de niște repere pentru a găsi un punct de echilibru. Cercetătoarea constată faptul că bunica, mama și sora sunt elementele feminine care contribuie la „regăsirea de sine” [p. 40]. Un alt reper este memoria – „amintirile și procesul anamnezic sunt, prin urmare, actul divin al refacerii lumii primordiale, al recuperării sacralității și

a identității umane, prin transcenderea forței creatoare la nivelul tuturor straturilor psihismului uman și resuscitarea mancurtului la viața conștientă, liberă și deplină” [p. 43]. Apa este „dimensiunea mitică, arhetipală a ființei” [p. 51], ea salvează și „abolește oarecum catastrofa recurentă existențială a personajelor” [p. 52]. Ea readuce sinele la esențe și aceasta este posibil doar pe „drumul spre abisurile ființei, spre copilărie și *copilul interior*” [p. 59]. Este vorba și despre „motivul mitic al plecării eroului în căutarea unui ținut îndepărtat, unde să descopere prezența principiului feminin, deficitar pe tărâmul său” [p. 78]. Itinerarul parcurs este și căutarea unui *axis mundi*, a unui *Imago mundi* care poate developea, la un moment dat, chipul lui Dumnezeu și „starea adamică, paradisiacă, a revenirii eului în Centru” [p. 86]. Căci acest centru este unul antropocentric, e punctul în care umanul își redescoperă chipul și asemănarea divină.

De aici, probabil, și preocuparea de jurnalul de vise al lui Vladimir Beșleagă, un interes „literar-artistic, de valorificare a imaginarului oniric în scopul înțelegerii mai profunde a scrierilor sale literare. Un jurnal de vise reprezintă o călătorie inițiată în forul cel mai intim și mai tainic al ființei umane” [p. 91]. În vizor e „spațiul oniric al ființei” [p. 92], e spațiul lăuntric [p. 95]. Casa este, astfel, o extensie a acestuia, e „reazemul identitar” [p. 98]. Este însă vorba de stările aproape paradisiace ale umanului, de vedeniile vieții și nu de halucinațiile demonice ale omului care delirează sau aiurează. Casa este un fel de altar la care se revine mereu pentru acel copil interior.

Dialogul cu prozatorul Vladimir Beșleagă de la finalul cărții ține cumva loc de postfață și poate fi citit ca un text cu referire la momente de geneză a operei lui Vladimir Beșleagă care mărturisește acolo: „Romanele mele au fost concepute dintr-un impuls foarte puternic, din șocuri existențiale, din dureri, din pierderi” [p. 107]. Scriitorul aprobă metoda arhetipală, de remitzare critică pe care o aplică Nadejda Ivanov romanelor sale: „forțele arhetipale se manifestă/lucrează în sufletele și existența noastră în afara conștientului. Atunci când mă refer la arhetipuri, am în vedere, mai întâi, predecesorii mei, buneii, străbuneii, imbold pe care l-am resimțit de timpuriu” [p. 108]. Tot el continuă: „Studiile D-voastră, dna Nadejda, vin să mă susțină în această comunicare sacră cu înaintașii mei...” [p. 112]. Așadar, există această nevoie perpetuă a comuniunii cu predecesorii, cu neamul, cu arhetipul.

Pe coperta a patra a volumului, Corin Braga, comparatistul de la Cluj, insistă pe faptul că vorbim despre „abordări inovative” în cazul acestor mitanalize și interpretări psihocritice. Bucură această apreciere rezumativă care confirmă încă o dată valoarea acestui studiu literar ce „pune în lumină structuri de profunzime și obsesii recurente din opera” lui Vladimir Beșleagă.

Considerăm volumul „Vladimir Beșleagă sau anevoioasa cale a cunoașterii de sine” nu doar un proiect reușit de cercetare literară, dar și o carte care merită să fie valorificată de alți cercetători, pedagogi, bibliotecari, studenți și elevi. Fapt care deja s-a și produs prin cele două premii pe care le-a primit autoarea: Premiul „B.P. Hasdeu” pentru debut în literatură pe anul 2021 al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” și Premiul de debut pe anul 2021 al Juriului Uniunii Scriitorilor din Moldova.

Subliniem dimensiunea științifică a volumului, referințele sale critice, aparatul terminologic și metodologic, buna documentare a autoarei și conceptul bine conturat al studiului. Ne bucură faptul că critica cea tânără vine în forță și aduce pe masa literaturii actuale astfel de rezultate bine gândite, bine concepute, elaborate și argumentate. Cartea este și o probă neîndoielnică a faptului că nu există autori și cărți care să fie *epuizate* de critică într-un mod exhaustiv al interpretării. Mereu există posibilitatea și chiar necesitatea revenirii la un autor dintr-o perspectivă novatoare, așa cum întotdeauna există acele elemente recuperabile în opera și biografia de creație a unui scriitor. Și Nadejda Ivanov o face cu mult spirit critic, cu discernământ, producând cu dexteritate judecăți de valoare apte să edifice un sistem de analiză, de sinteză, un sistem de gândire critică.

Or, întrezărim în persoana Nadejdei Ivanov un critic viguros, o cercetătoare care are ce spune și care va spune de fiecare dată într-un mod inedit și doct, căci are talent, are școală și un interes impetuos pentru tot ce înseamnă axiologie literară și culturală. Are metodă, sârguință și dorință vie de a pune în valoare literatura, acest fapt mă face încrezătoare în viitorul ei academic și literar.

* **Vladimir Beșleagă sau anevoioasa cale a cunoașterii de sine:** studiu monogr. / Nadejda Ivanov; Institutul de Filologie Română „Bogdan-Petriceicu Hasdeu” al MECC. – Chișinău : Știința, 2021. – 116 p.

2. Prima ta cucerire

O cunosc pe Augustina Visan din cadrul atelierului literar „Vlad Ioviță” de la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, am observat-o participând cu succes și la diferite lecturi publice. Augustina este o tânără plină de energie creatoare, are capacități deosebite și excepționale aptitudini poetice. A debutat cu un grupaj de poezii în revista „Parnas” și, alături de alți unsprezece poeți, în antologia „Patru plus patru plus patru: Tineri poeți din Chișinău” (Prut Internațional, 2020).

Volumul de debut „Fă ceva tată” (Prut Internațional, 2021) este o carte în care frica de lume devine o lume a fricii, „în inimă ți s-a cuibărit un șoricel negru”. Copila trăiește într-o permanentă stare alarmantă, într-o rutină a sărăciei și a vulnerabilității sociale. Lipsește o existență festivă: „Pe doisprezece mai/ e ziua lui Vasilică/ Dar când a venit ziua de doisprezece mai/ voi/ nu i-ați spus/ că era ziua lui/ și că/ împlinise patru anișori/ Nu i-ați zis/ deși el o așteptase atâta/ Așteptase atâta să mănânce tort/ și să sufle în lumânări/ Nu i-ați zis/ pentru că/ nu aveați bani”; „Când ai împlinit 18 ani/ ai refuzat să-ți cumperi/ tort/ pentru că/ era prea scump”. Omul fără sărbătoare este individul împins la marginea ființei, el lucrează pentru a mânca, lipsesc plăcerile estetice, bucuriile cele mici și mari.

Reperăm aici un bestiar bovin: buhaiul, boul negru, vaca. Dar nu vorbim nicidecum despre vaca cea sacră a mitologiilor, ci despre animalul-supliciu, care umbrește fericirea copilăriei, timpul liber, somnul dulce, satisfacția jocului. Pe lângă bovine, adolescența din acest volum e și copilul care îngrijește de alți copii, e copilul care muncește din greu. Foamea, dorința de a mânca vaca, „pâinea cu mucegai” constituie un univers al penuriei și al naturalismului uman care se zbate pentru supraviețuire. Stările suicidale ale adulților, violența casnică și întrebarea retorică *Ce este iubirea?* sunt un ax al cărții. „Mama și tata/ urlau unul la altul”, „După ce cocea pâinea/ tatăl tău o ascundea/ în pod”, „mamă nu face asta/ Tată fă ceva”, „Venea liderul/ Zbiera că lucrați prea încet” – ipostaze poetice care configurează o lume a nevrozelor de familie, a sărăciei, a limitei umane, a exploatării copiilor prin muncă și a incapacității celor mari de a împlini sufletul unui copil.

Primul borș făcut de personajul poetic semnifică un moment al desfășurării gastronomice, dar și devenirea, depășirea. Survine empatia și o formă de

înțelegere a nefericirii celor mari, încercarea de a-i înțelege și a-i apăra. Borșul este simbolul normalității pe care o caută fata: „Ăsta a fost primul tău borș/ făcut în viața ta și/ prima ta/ cucerire”. Este urcușul ascendent în piramida lui Maslow, dinspre nevoile primare, „Îți era foame/ Veșnic îți era foame”, „fără speranțe” înspre o viață normală. Copilul răstoarnă ierarhia psihanalitică, el devine *Pater*, părintele care încearcă să își apere copilul (*Mater*). Această inversare denotă capacitatea sacrificiului, dar și o maturizare, e trecerea peste propria infantilizare, dar și peste cea a adulților. Personajul feminin din acest volum este un Harap-Alb care nu se luptă cu Spânul sau Împăratul Roș, ci cu propriii părinți care nu au crescut încă spiritual. Maturizarea fetei semnifică acel drum inițiativ pe care îl parcurg de obicei eroii în basme.

Or, Augustina Visan face o poezie care te copleșește prin direcțea ei. E semn că mai vine o generație de poeți cărora le lipsește patosul. Tema poetică este cea familială, iar familia și copilăria nu sunt nici pe departe un Paradis pierdut, ci mai degrabă un teritoriu din care supraviețuim. Imaginea marială a mamei este înlocuită aici de drame de familie în care copilul cunoaște lumea prin durere. Sunt sechelele provocate, în primul rând, de părinți. O poezie despre vulnerabilitatea minorilor, despre nevrozele celor mari și despre poezia ca devenire. Un fel de *bildungspoetry*, cu nerv, cu trăiri intense.

Consider că Augustina Visan este o poetă care mereu va avea ce să ne spună. Poezia lumii este întotdeauna despre nefericire, chiar și atunci când slăvește fericirea. Mereu există o tristețe (ne)depășită, latentă într-un poem. Poemele bucuriei, hedonismul poetic mereu presupun un *dincolo*. Apreciem în acest sens curajul și talentul acestei tinere poete de a aduce în discuție, o discuție a poeziei, nenorocirile copilăriei, impasul familial, imaginea unor părinți deloc de pus la icoane.

Un volum unitar, organic și manifest. O poetă de apreciat. Și Premiul „B.P. Hasdeu” pentru debut în literatură pe anul 2021 al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” este deja o probă în acest sens.

* **Fă ceva tată:** poeme. / Augustina Visan. – Chișinău : Prut Internațional, 2021. – 60 p.

AUTORII ARTICOLELOR

BĂLAN, Alina – profesor de Limba și literatura română, Grad didactic I, Liceul Tehnologic „Toma Socolescu”, Ploiești; e-mail: allapryl_me@yahoo.com

BUTNARIU, Melania Luana – Universitatea din București/Biblioteca Județeană „George Barițiu” Brașov, Centrul de Excelență pentru Copii și Tineret; e-mail: melania-luana.taposu@drd.unibuc.ro

ORCID: 0000-0003-3159-078X

CALANCEA, Lilia – scriitoare, <https://www.facebook.com/lilia.calancea>

CEBOTARI, Margareta – specialist principal, secția Dezvoltare în Biblioteconomie și Științe ale Informării, Biblioteca Națională a Republicii Moldova; e-mail: mcebotari@bnrm.md

ORCID: 0000-0002-8414-8402

CHITOROAGĂ, Valentina – formator, Camera Națională a Cărții din Republica Moldova; e-mail: bookchamber.md@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6952-0798

CORGHENCI, Ludmila – șefa Centrului de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării, Biblioteca Națională a Republicii Moldova; e-mail: lcorghenci@bnrm.md

ORCID: 0000-0002-0248-9108

COZONAC, Renata - Director general al Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova; e-mail: bookchamber.md@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2233-6352

DMITRIC, Ecaterina – șefa secției Dezvoltare în Biblioteconomie și Științe ale Informării, Biblioteca Națională a Republicii Moldova; e-mail: dbiblio@bnrm.md

ORCID: 0000-0003-4080-0953

FILIP, Iulian – doctor în filologie, Academia de Științe a Moldovei, poet, scriitor, dramaturg și folclorist român din Republica Moldova; e-mail: filip.iulian@gmail.com

GHIMPU, Vlad D. – doctor în istorie, conferențiar cercetător științific, coordonator la Muzeul Național de Istorie a Moldovei; e-mail: vladd.ghimpu@mail.ru

ORCID: 0000-0002-5837-9848

NIEBUHR-SIEBERT, Sandra - Professor Dr. Clara Hoffbauer, University of Applied Sciences, Potsdam (Germany); e-mail: S.Niebuhr-Siebert@fhchp.de

OSOIANU, Vera – director adjunct, Direcția Cercetare și Dezvoltare în Biblioteconomie și Științe ale Informării, Biblioteca Națională a Republicii Moldova; e-mail: bnrmvo2012@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8509-8796

PILCHIN, Ivan – șef al secției Activitate editorială, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, magistru în filologie germanică: pilkin.ivan@gmail.com

PILCHIN, Maria – scriitoare, cercetătoare științifică; e-mail: maropil82@gmail.com

SEREBRIAN, Oleg – politolog, scriitor, ambasadorul Republicii Moldova în Germania (2021), Viceprim-ministru pentru reintegrare; e-mail: oserebrian@hotmail.com

VASILICA, Victoria – șefa secției Studii și Cercetări, Biblioteca Națională a Republicii Moldova; e-mail: studiisicercetaribnrm@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7366-9512

Biblioteca Națională a Republicii Moldova
Str. 31 August 1989, nr. 78 A
Chișinău, MD-2012
Republica Moldova
Tel./Fax: (37322) 22-14-75
E-mail: biblioteca@bnrm.md

Bun de tipar: 06.02.2022
Apărut: 2023
Coli de tipar: 10
Tiraj: 10 ex.

Tiparul sub comanda nr. 3,
executat la F.P.C. Primex-Com S.R.L.
Bd. Grigore Vieru, nr. 26
Chișinău, MD-2005
Republica Moldova
Tel.: (37322) 27-53-05, (37322) 22-66-82
E-mail: primex@dnt.md